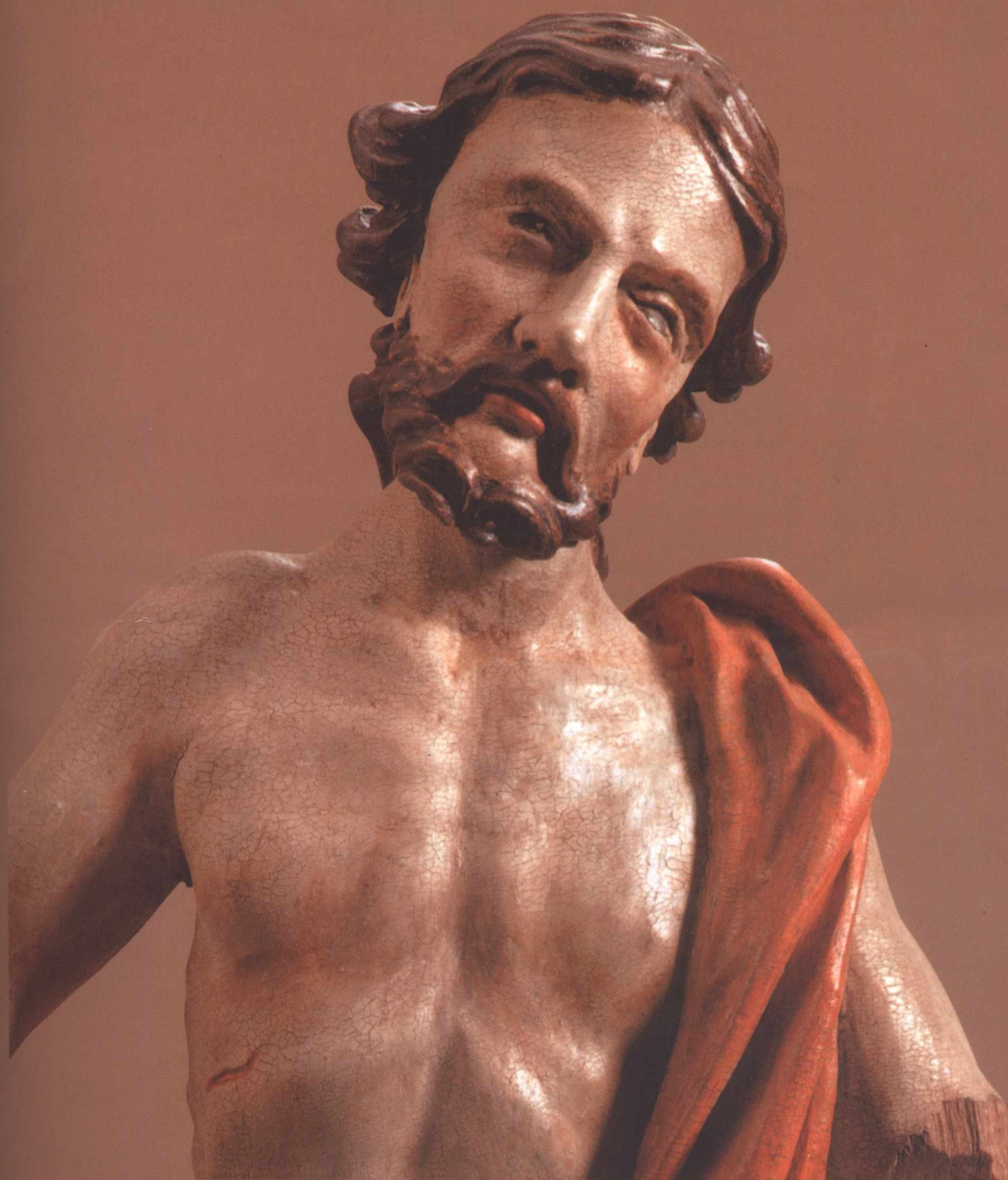

Lelkipásztor

Evangélikus
Lelkeszi Szakfolyóirat

74. évfolyam

1999/10.

TARTALOMJEGYZÉK

MÉCSÉS A TE IGÉD

Zsugyél Adél: Lázadás!.....361

TANULMÁNYOK

Fabiny Tibor: Az eperjesi Kollégium a magyar evangélikusok hagyományában.....362

Fabiny Tamás: Fabulák és példázatok

A hellenista, a rabbinikus és az újszövetségi irodalom néhány összefüggése 365

Koczorné Heneimann Ildikó: A látás és a hit viszonya János evangéliumában.....370

Gottfried Adam: Az evangélikus nevelés felelősségének tudomásulvétele a gyülekezetben, az iskolában és a társadalomban II. rész. Ford. Szűcs Kinga.....373

KITEKINTÉS

Nagy Gyula: Egyházi Világhíradó X. évfolyam 10. Szám.....376

FIGYELŐ

Joachim Kristahn: A válás hatása a gyermekekre (Fordította: Mátis András).....381

Szeverényi János: Fesz van. - Töprengés Bartus László könyve alapján.....383

A kegyelmi ajándékok (karizmák) – osztrák ifjúsági vezető munkája.....384

Szebik Imre: Igehirdetés Sággy Jenő temetésén.....386

FÓRUM

Szakács Tamás: A császár új isten-köntöse.....387

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Schermann Gábor: Szentháromság ünnepe utáni 19. vasárnap.....390

Gabnai Sándor: Szentháromság ünnepe utáni 20. vasárnap.....391

Csonkáné Szabó Magda: Szentháromság ünnepe utáni 21. vasárnap.....392

Zügn Tamás: Szentháromság ünnepe utáni 22. vasárnap.....394

Gerőfi Gyuláné: Reformáció ünnepe.....395

Magassy Sándorné: Szentháromság ünnepe utáni 23. vasárnap.....396

Vető István: Igehirdetés rádiós istentiszteleten.....399

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkészi Szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Felelős szerkesztő: Szabóné Mátrai Marianna, 1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3. Tel.: 469-1050

A szerkesztés munkájában a szerkesztőbizottság vesz részt.

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel/Fax: 317-1108; 317-1109

Felelős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

Készült: a CREA - PRINT gondozásával

Tördelés: ifj. Fülöp Attila

Egy szám ára: 290,- Ft. Előfizetési díj fél évre: 1900,- Ft. egy évre: 3800,- Ft. (3.480 Ft.+mellékletek).

Nyugdíjas lelkészek és teológiai hallgatók fele árat fizetnek.

Külföldi előfizetések: Szomszédos országokba (postaköltséggel együtt): évi 5.100,- Ft.

Egyéb külföldi országokba: 6.600,Ft. / 42 USD vagy 60 DEM postaköltséggel

A borítón: a Feltámadott Krisztus Vadosfáról. Az Evangélikus Múzeum bocsátotta rendelkezésünkre

A fotót készítette Molnár Géza. A borítót: ifj. Harmati Béla tervezte

MÉCS ÉS A TETE I G É D

Lázadás!

Mert unom a régít! Unom már a kívülről rám kényszerített sablonokat! Igent mondom, mert elvárják. Felmondom a leckét, mert ha bámiről másképp vélekednék, csalódás lenne a többieknek. Hogy nem ezt várták tőlem. Beállok a sorba, de rám van írva, süt a szememből: "csak a teste...". Az őszülő halánték értékéről, a nagy öregek bölcsességéről szóló litániát, a generációk láncolatának vége-hosszaincs meséjét évek óta kívülről fújom. Hallottam megszámálhatatlan régi élményt, beszámolót. Tudtam, mosolyogni kell vagy megrendülni - ahogy kívánják. Hogy mit érzek, hogy elegendem van, hogy unom, hogy én másképp képzelem kócos, szertelen fejemmel - ez senkit nem érdekel. Mert kevés a tapasztalatom, mert zöldfülű vagyok, mert én ezt még nem tudhatom. Nem voltam a fronton és nem éheztem, nem hurcoltak meg és nem vittek kihallgatásokra.

Lázadás! Mert úgy érzem, eljárt az idő a tegnapi felett. Mert a vonat gyors, keveset vár és én be akarok szállni. Mert más kérdéseim vannak. Olyanok, amelyekre csak a holnap adhat választ. Azt mondják, a történelem ismétli önmagát, és hogy ne képzeljem, hogy előttem senki sem élt, aki ugyanazt akarta tudni, de ez nem érdekel. Most nem. Mert rohanok, megy a vonat, és ül rajta valaki, akitől választ remélek. Az a vonat nem a halottak vonata. Az a vonat nem a néma betűk vonata. Nem a sablonkérdések sablonválaszait viszi. Nem régi idők mohos téglája a rakomány.

Hát milyen vonat után loholok? Az a vonat az élők vonata. Réges-rég indult és még ki tudja, meddig megy-megy, zakatol tovább. De azon a vonaton nincsenek halottak. Azon a vonaton a végnek nincs szabad keze. A rakomány akárhány éves is, nem mohos, nem rozsdás.

Az a vonat az élők vonata. Nem számolják az éveket, mert - bár megy az idő - szavatosságát minden korlátlan ideig megőrzi.

Most megállok, Istenem! Ez nem lehet igaz! Tudom, de alig hiszem: A vonat valóban létezik! Valóban száguld - át téren és időn! Szakadatlan. És fölvesz, és én is utazhatok rajta és vár rám és kíváncsi rám, a kérdéseimre, és hagyja, hogy kutassak a válasz után, és nem szól rám senki, hogy ne szöszölgjek, és minek ragadok le itt vagy ott és nem akarnak rám kényszeríteni régi tanulságokat és bölcsességeket, és azon a vonaton elfogadnak engem, kócos lázadót! Istenem, alig hiszem. Zakatol a vonat. Már hallom a hangot és mindjárt beszállhatok. Köszönöm.

Beülök egy fülkébe, ahol látszólag ugyanaz vesz körül, mint az állomáson. Néma betűk, kommunikáció-képtelen igazságok, ezeréves tapasztalatok és az atyák bölcsességei. Én mégis fel akarok szállni, mert itt valami más is van. Itt menet közben a nyitott ablakon befúj a szél. Itt leporolj, a régi könyveket egy fuvallat. Itt a gyilkos betűt legyőzi a Lélek. Életre kelnek többszáz éves dogmák, több évezredet átvészelt sorok, fénybe kerülnek sokszor hallott sztorik és a viszonylagos igazságok erőre kapnak. Mert a kommunikáció-képtelen, elszigetelt betű megöl. De a frissítő, a keresve keresett Lélek meglevenít.

Azt mondják, a Léleknek van egy másik neve is. Kicsit hosszú, kicsit szokatlan, de nekem megtetszett és megtanultam és ismételtetem azóta is, ha belepett a por. A Lélek másik neve: Sajátbőrömmöntapasztaltam. Így, egyben. És már eszemben sincs megkérdőjelezni, eszemben sincs lázadni - a következő porviharig.

Zsugyel Adél

Az eperjesi Kollégium a magyar evangélikusok hagyományában

A 17. század három nyelvű evangélikusságának Kollégiuma is három nemzetiség képviselőinek közös akaratából jött létre. A hagyomány szerint az alapítás gondolata a német *Bayer János* rektor agyában született meg, amikor fiatal tanártársa, a szlovák *Caban Izsák* lakodalmát tartotta Eperjes híres és hatalmas városbírájának, *Weber Jánosnak* a fogadott lányával, *Stürbitz Reginával*. 1663 novembere volt ekkor.

A magyar patrónus, *Wittnyédy István*, a gazdag soproni ügyvéd és politikus nem sokkal utóbb kapcsolódott be a tervbe, azzal a szándékkal, hogy az akkor néhány évtizede *Pázmány Péter* kardinális által alapított nagyszombati katolikus egyetem ellensúlyozására jöjjön létre az ország északkeleti felében egy evangélikus főiskola, amely majd szellemi bástyája lehetne a Kárpát-medence egész lutheranizmusának.

A tudós eperjesi tanárok magasabb kulturális igénye mellett az országos alapítvány gondolatát nemcsak vallási, hanem politikai szükség is időszertűvé és sürgőssé tette. Az 1664-ben kötött vasvári békében ugyanis az osztrákok annak ellenére a magyarság kárára egyeztek ki a törökökkel, hogy az oszmán seregek ott előzőleg vereséget szenvedtek. Így a török veszélynél is nagyobb elnyomásra számíthattak a magyarországi protestánsok, hiszen már addig is egyre erősödött a jezsuiták által irányított katolikus restauráció. Az evangélikusok reménységüket *Zrínyi Miklós* ellensúlyozó, protestáns-barát politikájába vetették, de 1664 novemberében bekövetkezett tragikus halála után ez a reménység is szertefoszlott. Egyre sürgősebbé vált tehát az elnyomott evangélikus értelmiség szellemi összefogása és utódaik magas szintű oktatásának a biztosítása.

Így született meg 1664-ben Eperjesen a 13 pontból álló *Emlékirat az alapítandó eperjesi evangélikus Lyceum szerkezetéről*. Ismertetése meghaladná előadásom kereteit, csupán érdekességből utalok a szöveg utolsó mondatára, amely a tanulók hét osztályának rendjéről szól, és amely így hangzik: „A besorolásnál nem tekintünk korra, szakállra, termetre vagy állapotra, hanem csakis derékségre, tanultságra és szorgalomra.”

Amint az várható volt, a klérus azonnali tiltakozása eljutott a legmagasabb helyre is. *I. Lipót* császár 1666 áprilisában megtiltotta egy létesítendő Akadémia felállítását. A letiltó levél néhány gondolatát hadd idézzem. „Belátó, érdemes, szeretett híveink! Néhány hívünk biztos híradásából nemtetszéssel értesülünk, miképpen törekedtek eme városunkban akadémiát alapítani és állítani... Királyi tekintélyünket és méltóságunkat semmibe véve azt gondoltátok, hogy kényetek-kedvetek szerint bármit szabadon és zavartalanul megtehettek?... Adóköteles telkeinken nem lehet akadémiát építeni kegyes akaratunk ellenére! Ezért komolyan és erősen elrendeljük és ellentmondást nem tűrve kötelezünk benneteket, hogy hagyjatok fel ezen építkezéssel és tartózkodjatok tőle... Ellenkező esetben minden alkalmas eszközzel megfenyítünk benneteket és megvédjük mondott jogainkat...”

A történelem Ura azonban nagyobb volt – és ma is nagyobb – a földi hatalmasságoknál. A patrónusok közbenjárására 1667. április 16-án mégis megszülethetett a *szerződés a magyarországi evangélikus vallású rendek és Eperjes városa között az evangélikus gimnázium és főiskola működtetése ügyében*. Ismét csak néhány gondolat e számkra máig is közös örömet jelentő dokumentum szövegéből: „Egyetlen keresztyénnek sem szabad kételkednie abban, hogy az isteni felségnek különösképpen gondja lesz e munkára, mely kegyesen az ő nevének szenteltetett, és könnyűszerrel megvédheti ellenségeivel és ártalmas támadásaikkal szemben, és megőrizheti virágzó és sértetlen állapotban kései utódaink hasznára és javára... Mi pedig, mint előjárótok, tartozunk a polgárok és lakosok egyetemét és a tiszteletreméltó Tanácsot az Akadémia igazgatásában, irányításában, védelmében, támogatásában és megőrzésében... egészen vérünk hullatásáig oltalmazni, védelmezni és óvni, és utódainknak is kötelessége lesz ennek teljesítése...”

Az Eperjes protestáns korszakára jellemző egykori „felsőmagyarországi reneszánsz stílusban” felszentelt, most 332 éves Kollégium három nemzetiség evangélikusságának lelki-szellemi fellegvára volt. Nekünk magyaroknak két és fél századon keresztül lehetett a teológia, a bölcsészet és a jogtudomány bő vizű forrása. *Caban, Ladiver, Rezik* és

Schwarz magas színvonalú iskoladrámáit a latin nyelvű magyarországi irodalom kincsei között tartjuk számon. A sárosi és szépassági templomokat és iskolákat visszafoglaló kuruc vezér, *Thököly Imre* mint tizenéves kisdíák főszerepet kap Ladiver hazafias drámájában: ő az az Imre király, aki elűzi trónjáról az osztrák császárt. Utóbb Schwarz János „*Hungaria respirans*” című drámája is a protestáns panaszok és reményeségek megjelenítése. Főhőse, *Constantius* Thököly sorsát ábrázolja, aki tíz évi száműzetés után tér vissza Eperjesre, megszabadítja hazáját *Furentius* és az idegen nemzett igájától. Az evangélikusoknak Thököly diadalán érzett örömet nemcsak a szó fejezte ki az előadásban, hanem a törökök és a magyar talpasok tánca is. Schwarz egy másik darabjában a haza és az evangélikus egyház tíz esztendő sanyargatását öltötte allegorikus mesebe. A szerzőt az sem mentette meg a börtöntől, hogy Thököly bukása után egy *Habsburgokat* dicsőítő drámát írt és játszattat el diákjaival... Azt is meg kell jegyeznünk ebben a vonatkozásban, hogy az említett Ladiver Illés *Papinianus* című drámájának közjátékai közül az egyik német, a másik magyar, a harmadik pedig szlovák nyelvű volt.

A magyarországi hagyomány Eperjeshez hasonló kegyelettel őrzi a *Caraffa*-áldozatok, zömében magyar nemesek és polgárok emlékét. Az Önök eperjesi levéltárában található Rezik-művet, a *Laniena Eperiensis* eredeti latin szövegét és magyar fordítását hazánkban is kiadtuk.

Szlovák és német testvéreinkkel közös fájdalmat jelentett a *Rákóczi*-féle szabadságharc retorziójaként erőszakosan fellépő Habsburg-jezsuita elnyomás. A mintegy 70 évig tartó „babiloni fogságban” katolikus kézre került a Kollégium is. A tanárok és a diákok könnyes szemmel, elkeseredve vonultak ki az ősi épületből és keresték fel a számukra kijelölt külvárosi iskolatemet. Eleinte szabad ég alatt, sátorban végezték istentiszteleteiket, és az iskola-épületet is csak fából volt szabad felépíteniük. Nagy változás reményét hozta végre a még régens *II. József* váratlan látogatása 1770 nyarán. Erről fennmaradt és magyarul is megjelent *Kriebel János* eperjesi lelkész részletes beszámolója. Az 1785-ben végre ismét evangélikus tulajdonba került Kollégiumot azonban sokak gyűjtésének eredményeként, drága pénzen kellett az egyháznak visszavásárolnia.

A XVIII/XIX. század fordulóján – amikor a város építészetében is a barokk foglalta el a reneszánsz helyét – új szellemi áramlat, a felvilágosodás nyomta rá bélyegét a főiskola életére. Külön figyelmet érdemel a Kollégium patrónusának, egyben a Tiszai Egyházkerület felügyelőjének, *Berzeviczy Gergelynek* a közgazdasági tevékenysége. „Szerencsétlen sors uralkodik Magyarországon felett – írja. – Természetes gazdagsága és központi fekvése dacára az észak és dél között, és oly népek által lakva, amelyek testben, lélekben erősek, tehetségesek, vitézek, bátrak és hősiességek, mégsem emelkedett a jólét, a hatalom és a tekintély azon fokára soha, amelynek elfoglalására alkotta azt a természet...” Terveiben például az is szerepelt, hogy a Szépasségről hajózható víziút létesüljön, hogy a folyók mentén fekvő városok kereskedelme fellendüljön és az árucere-forgalom könnyen megközelíthető legyen Magyarországon. Tervét 1815-ben a bécsi kongresszus elé is terjesztette, de a napóleoni háborúk keresztülhúzták elgondolásait. Berzeviczy érdeme volt többek között az is, hogy idejében felfigyelt a nemzetiségi kérdés megoldatlanságára. „Bármennyire kívánatos is – írja – hogy ugyanazon érzésünk és nyelvünk legyen, de ezt több

oknál fogva aligha fogjuk valaha keresztülvinni. Ki fogja Horvátország és Szlavónia lakosait, Magyarország lakóinak felét rábírní, hogy magyarul írjanak és beszéljenek?...” Méltán lehet büszke az eperjesi Kollégium, hogy felügyelőjét, a kiváló nemzetgazdászt a göttingeni Tudományos Akadémia is tagjává választotta.

Eperjesen végezte jogi tanulmányait a magyar nyelvűjítés nagy alakja, *Kazinczy Ferenc* is. Amikor az eperjesi kerületi táblánál volt törvénygyakorlaton, többek között ezt jegyezte fel: „Eperjest az is nevezetessé teszi, hogy itt négy nyelv van divatban. Az igazság emberei (a jogászok), a papság, a tanítók és a tanulók mindíg diákok (latinul) beszélnek, az uraságok magyarul, a polgárság németül, és tótul mindenki.”

Az eperjesi ifjúság az ország különböző részeiből jött fel a Kollégiumba. Ezért nehéz annak egységes jellemzése. Egy részük szilaj, féktelen és emiatt a kollégiumi fegyelmi széknek ezekkel igen sok baja volt. Egészen más karaktere volt viszont az ifjúság egy másik csoportjának. Ennek tagjai nemzetiségük szerint diáktársaságokba tömörültek. Ugyanakkor élénken részt vettek a város társadalmi életében és műkedvelő előadásokat tartottak. *Vahot Imre* író és későbbi lapszerkesztő feljegyezte, hogy „a szereplő diákok a szép és lelkes nők tapsait nem adták volna a világ minden kincséért sem.”

De nem kisebb egyéniség, mint *Kossuth Lajos* is az eperjesi Kollégiumban ismerkedett meg a kor uralkodó eszméivel, és itt lett egy egész életre azok lelkes követőjévé. Három éven át, 1816-tól 1819-ig volt a főiskola hallgatója. A legnagyobb hatást tanára, *Greguss Mihály* gyakorlta tanulmányaira. Az ő enciklopédikus tudományos műveltsége, vonzó egyénisége és kedves előadási modora hamar népszerűvé lett az ifjúság körében, akiknek nagy részét meg is nyerte a francia forradalom eszméi számára.

Maga Kossuth így ír eperjesi főiskolai diákéveiről: „Ott virradott fel lelkebben azoknak az elveknek világossága, amelyek vezéreltek viharos életemben a hazám és felebarátaim iránti kötelességek ösvényén, amelyek adtak, és meg vagyok győződve, adni fognak halálom órájáig mind akaratot, mind elszántságot és erőt jogaink megvédésére és polgári, nemzeti és vallásos szabadsága szolgálatában. Adná az Isten, hogy oly viszonyok között élnek, hogy bebizonyíthassam, milyen háládatos vagyok az eperjesi Kollégium iránt.”

Greguss magánoktatásban is részesítette Kossuthot... Róla így emlékezik meg idős korában: „Emlékének végtelen sokkal tartozom. Magánóráin sokkal tágabb körre terjesztette ki tudományos oktatásait, mint a közórákon. Ő válogatta ki olvasó könyveimet, s amint így együtt olvastunk, kérdéseimre adott feleleteivel világot gyűjtött agyamban és élményeinek, tapasztalatainak érdekes elbeszéléseivel és hozzájuk kötött oktatásaival ő ismertette meg velem a gyakorlati életet. Együtt tettünk hosszú sétákat, kirándulásokat Eperjesnek úgy történelmi, mint természetrajzi tekintetben nagyon érdekes vidékén, amelyekről mint méh a mézzel, úgy én – hála útmutatásainak – ismeretekkel terhelten tértem haza.”

Egyébként Kossuth szívesen látott vendég volt az előkelő városi házaknál, és tanuló társaival a legnagyobb barátságban élt. Különösen a *Szirmay*, *Prónay*, *Andreánszky*, *Szobonya* és *Sartory* családokra emlékezett vissza szeretettel.

Az eperjesi Kollégium szabad szelleme lehetővé tette a diákság legjobbainak körében a meggyőződés, a nemzeti gondolat szabad megnyilvánulását. Lehetővé vált, hogy a

Magyar Társaság mintájára a német és szlovák nemzeti eszme is érvényesüljön. Megalakult tehát az eperjesi szlovák és német *Nyelvművelő Egyesület*. (Gömöry János, századunk első felének eperjesi gimnáziumigazgatója joggal panasolja, hogy „milyen kár, hogy e természetes folyamat később nem talált megértésre! Hiszen később kifejlődhetett volna ebből a nemzetiségi kérdés helyes megoldása és Magyarország, mint keleti Svájc, mint a századok óta együtt élő népek közös hazája példaként állhatna e tekintetben más államok és nemzetek előtt...)

1833 őszén *Székács József* – a későbbi pesti evangélikus püspök – mint a szerbiai *Nikolics* család nevelője, tanítványával az eperjesi Kollégiumba érkezett. Mindketten a nagy hírű *Csupka András* jogtanár előadásait hallgatták. Ez az 1833/34-es tanév módot és alkalmat nyújtott Székácsnak a törvénytudomány tanulmányozására. Mivel a tanárok felismerték tehetségét, a kollégiumi tanács megbízta a magyar nyelv és irodalom tanításával, a diákok pedig megválasztották a Magyar Társaság elnökének. Amikor 1834 tavaszán vizsgát és esküt tett, naplójában ezeket jegyezte fel: „Csupka kardot kötöttem velem, s elvitt a kerületi tábla elnökéhez, Okolicsányi úrhoz. Ez meg berendelt a gyűlésbe, aholis mint jegyző letettem az esküt, kötelezvény magamat, hogy az ott hozott ítéletek felől hallgatni fogok. Ezt meg is tartottam, mert soha többé nem mentem az ülésbe, nem lévén egyéb céloim, mint az, hogy alkalmilag megismerkedjem a jogi pálya tanulmányaival.”

Székács József valóban nagy hasznát vette kollégiumi éveinek, hiszen későbbi egyházszerkezési - vezetési munkája során pontosan tudta alkalmazni a szaknyelvi terminológiát, jól tudta kezelni a törvényerejű rendeleteket és jól kiismerte magát a különböző szintű bíróságok munkájában. Az akkor alig 6-7 ezer lakosú Eperjesről Székács tanítványával együtt számos kirándulást tett a környéken. Felkereste a *Fejérváry* család opálbányáját, ellátogatott Sóvárra és megtekintette a Kapi várat.

Székács után a szabadságharc későbbi költője, *Sárosy Gyula* lett a Magyar Társaság elnöke. A nemzetiségek iránti toleráns magatartásért szellemesen és találóan csak „*pán Dichter*”-nek titulálták a városban. Vele együtt tanult a Kollégiumban a békéscsabai szlovák lelkész fia, a későbbi neves akadémikus, *Haan Lajos*, akivel arra szövetkezett, hogy ismertessék meg ketten a két nemzet irodalmát, abban a reményben, hogy így közelebb kerülhet egymáshoz a két nemzetiség. A tagok lelkesedése azonban lassanként lelohadt. A diákkör a 30-as évek elején már csak vegetált. Vérátömlesztést a *Jonas Záborsky* által 1832-ben alapított *Slovenska Spolacnost*-tól kapott, amely okulva-elődei hibáiból, már konkrétabb célok, az ifjúság érdeklődéséhez közelebb álló és a társadalmi szükséglethez illőbb feladatok vállalására ösztönözte tagjait.

Érthető, hogy a sok nemzetiségű Eperjesen heves ellenállást váltott ki a reformországgyűléseken kicsikart törvény, amely révén a magyar nyelv hivatalossá, azaz államnyelvvé vált. *Zay Károly* egyetemes felügyelősége idején fokozott mértékben kiéleződött a helyzet. Hiába volt Haan Lajos mindkét nemzetiség diákkörének tagja, hiába volt Sárosyék és Székácsék megértő, toleráns magatartása, hiába voltak a magyar-szláv együttműködés biztosítékai, Vahot Imre szavaival „csírázni kezdett a gyűlölet a magyar és szláv faj között”.

1844-ben egyre élesebbek lettek a felekezeti szócsaták. A szlovák diákok az akkori magyar túlsúly miatt kezdtek kiszorulni a Kollégium életéből. *Munyik András* teológiai tanár, kollégiumi igazgató 1844-ben a következőképpen érvelve szólította fel az iskola pártolására a szlovákokat: 1. A Kollégium mindig a szlováké volt. 2. A szlovák nagylelkűek. 3. Sok jót kapnak az iskolától, amely az ösztöndíjak odaítélésénél mindig tekintettel volt a szlovákra, és az iskola elvégzése után is támogatta őket. 4. A szláv nyelv művelését mindig fő célnak tekintette, a tanárok kiválasztásával ügyelt a szlávokra, tót papokat s tanítókat nevelt.

A szabadság, testvériség és egyenlőség eszméi a Kollégium életében is éreztették hatásukat. Az 1848. XX. törvényekben megvalósult a lelkiismereti szabadság, a valósággyenlőség és a tudományos kutatás szabadsága. A tanárok közül különösen *Vandrák András* tűnt ki magas műveltségével és a külföldi egyetemeken szerzett széles látókörével. Fél százados tanári működése (1833–1884) idején a generációk egész sora került ki keze alól. A Tudományos Akadémia tagjai közé választotta, a jénai és budapesti egyetem díszdoktori címmel tisztelte meg, Eperjes pedig díszpolgárává választotta.

A szabadságharc éveiben azonban több válságon ment át a Kollégium. Az 1848/49-es tanévben szünetelt a tanítás. A diákok Vandrák professzoruk vezetésével részt vettek a szabadságharcban. Ekkor választották a Kollégium felügyelőjévé *Dessewffy Arisztid* margonyai birtokost, akit *Haynau* 1849 októberében 12 tábornoktársával együtt Aradon kivégeztetett... Az abszolutizmus idején meg akarták fosztani az iskolát nyilvánossági jogától, de magas színvonalá miatt végül is tiszteletben tartották autonómiáját.

A XIX. század második felének eperjesi tanárai között Vandrakon kívül meg kell említenünk *Hazlinszky Frigyes* akadémikust, a természettudomány nemzetközi hírű tudóst, vagy *Herfurth József* történészt, *Flórián Jakabot* és *Ludmann Ottót*, aki tizenöt éven át volt igazgatója a főgimnáziumnak.

Az 1867-es Kiegyezés és az első világháború közötti idő eperjesi oktatásügye elsősorban a teológiai és jogi képzés területén nyújtott a magyar evangélikusságnak nagy segítséget. A Kollégium és a Jogakadémia két nélkülözhetetlen, felbecsülhetetlen fellegvár volt számunkra. Egyfelől *Hörk József*, *Mayer Endre*, *Szlávik Mátyás* és *Csengey Gusztáv*, másfelől *Mikler Károly* tudományos munkássága máig ható szellemi erő a teológiai és egyházi oktatásunk területén.

A budapesti *Evangélikus Hittudományi Egyetem* nevében és a magyar evangélikus gyűjteményű igazgatójaként tisztelettel hajtok fejet az ősi evangélikus Kollégium múltja és jelene előtt. Szívből kívánom, hogy e sok megpróbáltatáson átesett intézmény, annak most felszentelt gyönyörű díszterme annak mind tudományos személyiségeivel, mind pedig tudományos gyűjteményével a közös európai jövő és a felekezeti és nemzetiségi megbékélés szent ügyét szolgálja nemzedékről nemzedékre!

Fabiny Tibor

Elhangzott az eperjesi (prešovi) evangélikus Kollégium ünnepén, 1999. július 2-án. Az előadás magyar szövegét szlovák nyelvre Dr. Kónya Péter egyetemi adjunktus tolmácsolta.

Fabulák és példázatok

A hellenista, a rabbinikus és az újszövetségi irodalom néhány összefüggése

Luther szerint a fabula az udvari bolond ruhájában előadott igazság, amelynek így politikai éle van.¹ Sem a görög, sem a zsidó szellemről nem idegen a fabula. A görög fabulák széles körben közismertek, az ószövetségi irodalomból pedig egyebek mellett *Jótám* (Bírák 9,8-15) vagy *Jóás* (2 Kir 14,9) meséjére, vagy a szőlőtőke és saskeselyű fabulájára (Ez 17,2) utalhatunk. Látni fogjuk, hogy a talmudi irodalom számos másálja is gyakorlatilag fabula. E dolgozat összehasonlító elemzése - amelyek egy szélesebb kutatás melléktermékeiként jöttek létre - a hellenista, a rabbinikus és a jézusi példázatok összefüggéseire kívánnak rávilágítani.

Kétségtelen tény, hogy a példázat mint olyan a hellenizmus kedvelt műfaja volt. Számos kísérlet született már az összehasonlító elemzésekre. Kiemelendő *David Flusser* munkássága, aki a példázatok kölcsönös egymásra hatását feltételezi. Nemzetközileg kevésbé ismert, hogy az izraeli kutatót messze megelőzte azonban két magyar zsidó folklorista munkássága. *Heller Bernát* nemcsak a talmudi és a szinoptikus parabolákat vetette egybe,² hanem azt is kimutatta, hogy a zsidó irodalom *Homérosztól* is idéz példázatokat.³ *Berg József* pedig *Aesopus* fabuláinak zsidó változatait kutatta.⁴

A szinoptikus hagyomány történetét vizsgáló *Bultmann* leszögezi: a jézusi tanítás formai jegyeinek elemzése nyomán azt lehet megállapítani, hogy szavai sokkal inkább arám, mint hellenista talajon fakadtak.⁵ Mindezt a jézusi példázatok számos rabbinikus párhuzamosával alá lehet támasztani. Mindazonáltal szembe kell nézni két ténnyel. Az egyik az, hogy a rendelkezésre álló szövegek mind görög nyelvűek (a Tamás - evangéliumé kopt), s tudjuk, hogy e fordítás óhatatlanul kisebb-nagyobb hangsúlyeltolódásokat is jelentett. (*Joachim Jeremias* néhol megkísérli az arámra való visszafordítást.) Ezek a görög nyelvű szövegek pedig - a koiné szintjén - a kiterjedt hellenista irodalom részét képezik. A másik tény pedig az, hogy ezen iratok keletkezése idején a mediterrán vidéken a hellenizmus befolyása korántsem csak nyelvi hatást jelentett, hanem a görög filozófia, irodalom és kultúra, sőt életmód bizonyos mértékig való elsajátítását is. *Nagy*

Heródes idején különösen is nagyfokú volt a zsidóság hellenizálódása, aminek csak külső jelei voltak a színházak, fürdők, mozaikok és egyebek. A Septuaginta megszületésével és terjedésével a szent iratok hellenizálódása is megkezdődött, korántsem csak a szórvány-zsidóság körében. Ez volt az oka annak, hogy a talmudi zsidóság az aranyborjú készítéséhez hasonló csapásnak tekintette a Septuagintát, s keletkezését gyásznappal nyilvánította.⁶

Tény azonban, hogy a görög nyelv használata általános volt a hellenista világban. Erre utalnak a kor jeruzsálemi görög iskolái, sőt zsinagógái (!), valamint azok a források, amelyek szerint az arisztokrácia és a római kormányzat nyelve a görög volt.⁷ A talmudi zsidóságnak a hellenizmushoz való viszonya ellentmondásos. Egyfelől kínosan igyekeztek függetlenedni a görög befolyástól, másfelől sok mindent büszkén átvettek a hellenizmusból. Az előbbire utal egyebek mellett ez a talmudi intelem: *"Légy szorgalmas a tóratanulásban, hogy tudjad, mit felel az epikureusnak"*.⁸ Az utóbbira, a hellenizmus és a rabbinizmus szoros kapcsolatára pedig éppen a parabolák használata jelent példát.

Kortárs zsidó kutatók arra mutatnak rá, hogy az ó- és újszövetségi szerzőkre konkrétan hatott a hellenista irodalom. *Scheiber Sándor* egy tanulmányában úgy érvel, hogy nem is olyan merész gondolat a Biblia (Ószövetség) és Homérosz között párhuzamot vonni, mivel a Földközi-tenger az összekötő kapcsot jelentette. Ezen túlmenően azt is állítja, hogy e vidék népeinek a II. évezred közepéig visszanyúló közös epikai hagyománya is kimutatható.⁹ D. Flusser pedig feltételezi, hogy Jézus ismerte, és bizonyos értelemben felhasználta Aesopus fabuláit.¹⁰ Érdemes ezért megvizsgálni, hogy ismert volt-e a hellenizmusban a fabulákon túlmenően is a példázat műfaja, s ha igen, akkor találunk-e itt is analógiákat. Tekintettel arra, hogy a

⁶ Kecskeméti Ámin: A zsidó irodalom története I, Budapest 1994 (reprint 1908-9), 43

⁷ G. Musses: Greek in Palestine and the Diaspora. in: S. Safrai and M. Stern (ed.): The Jewish People in the First Century, p. 1058 A "CRINT" e tanulmánya egyebek mellett ezzel a szemléletes példával érzékelteti a görög nyelv elterjedtségét az 1. századi Palesztinában: a zsidó háborúnak egy Júdás nevű túlélője görög nyelvű levelet kapott a zöldségellátás ügyében....

⁸ Misna Ávot II.8. Id. Domán (szerk.): A Talmud, Budapest 1994, 130. Más összefüggésben gyakori, hogy a rabbi egy "filozófussal" vitatkozik - ez az elnevezés pedig általában a keresztényeket jelölte.

⁹ Scheiber S.: Folklor és Tártytörténet, Budapest 1972, I. 110.

¹⁰ Ennek konkrét elemzését egyebek mellett Keresztelő Jánossal és a nád motívumával kapcsolatosan adja. D. Flusser: Die rabbinischen Gleichnisse und der Gleichniserzähler Jesus (JeC 4), Bern 1981, 51kk. Vö. továbbá D. Flusser: Aesop's Miser and the Parable of the Talents, in: c. Thoma / M. Wyschogrod (ed.): Parable and Story in Judaism and Christianity, New York 1989, 9-25

¹ "Die Wahrheit im Narrengewand... (...) Die Narrenkappe hat aber eine politische Spitze. (...) Die grossten Fürsten und Herren kann man nicht anders betrügen zur Wahrheit und zu ihrem Nutzen, als dass man ihnen von Narren die Wahrheit sagen lässt". Martin Luthers Fabeln. Neu herausgegeben von Wili Steinberg, Halle/Saale 1961, 84

² Vö. Heller B.: Az evangéliumi parabola viszonya az aggádához, Budapest 1894

³ Heller, B.: Ein Homerisches Gleichnis im Midrasch, MGWJ 76 (1932), 330-334

⁴ Berg J.: A midrás állatmeséiből, Budapest 1928; Berg J.: Az aesopusi mese sémi változatai, Budapest 1931

⁵ R. Bultmann: Geschichte der synoptischen Tradition, Göttingen 1979, 179

példázatok eredetileg alapvetően szájhagyomány útján terjedtek, vizsgálatunk tárgya az antik retorika lehet. A παραβολη a bírósági perbeszédekben volt használatos, mint az érvelés fontos eleme. Annyiban különbözött az egyszerű példától, hogy anyagát az állatok világából vagy élettelen dolgokból is meríthette. Arisztotelész az *Ars rhetorica*-ban így fogalmaz: "Kétfajta példa van. Az egyik korábban megtörtént eseményekről tudósít, a másik pedig hasonlatot költ. Ez utóbbinak egyik alcsoportja a példázat, a másik pedig a fabula, mint amilyen Aesopusé vagy a líbiaiaké."¹¹

Újszövetségi analógiákat leginkább a fabulák köréből találunk. *Aesopus*, *Babrius*, *Phaedrus* és mások fabuláival kapcsolatban nagyon elterjedt az a téves nézet, hogy azok csak állatmesék. Ezzel szemben elbeszéléseik - fabula jellegük megőrzésével, a morális tanulságot kínálva - bőven szerepeltetnek embereket is. Egy kevésbé ismert aesopusi fabula például így hangzik:

Egy embernek két leánya volt; az egyiket egy kertészhez adta feleségül, a másikat egy fazekashoz. Idő múltával meglátogatta a kertész feleségét, és megérdeklődte, hogy van, és hogyan állnak az ügyei. Az azt felelte, hogy mindenük megvan, csak azt az egyet kéri az istenektől, hogy vihar és eső legyen, és így a vetemények vizet kapjanak.

Nemsokára elment a fazekas feleségéhez is, és attól is megtudakolta, hogy van. Az meg azt felelte, hogy semmiben sem szenved hiányt, csak azért imádkozik, hogy derült maradjon az idő, és süssön a nap, hogy a cserepek száradjanak. Erre az apa így szólt: "Ha te szép időt kérsz, a nővéred meg viharosat, melyiketekkel könyörögjek együtt?"

Ugyanígy azok, akik egyszerre fognak különböző dolgokhoz, méltán buknak meg mindegyikben.¹²

Aesopus fabulái sok esetben ugyanúgy az αὐθόπως τις fordulattal kezdődnek, mint az evangéliumi példázatok, s a legkülönbözőbb foglalkozású emberek szerepelnek bennük: halász, szénégető, ványoló munkás, hajós, paraszt, vadász, orvos, favágó.

A következő aesopusi fabulának egyaránt van rabbinikus és újszövetségi vonatkozása:

Egy földműves halálán volt. Mivel jó földművest akart nevelni gyermekeiből is, magához hívta őket, és így szólt hozzájuk: "Gyermekeim, a szőlőmben kincs van elrejtve." A gyermekek apjuk halála után ásót-kapát fogva minden földjét felásták. Kincset ugyan nem találtak, de a szőlő sokszoros termést adott nekik.

A mese bizonyítja, hogy a munka kincs az emberek számára.

A szellemes elbeszélés a rabbinizmusban és az Újszövetségben egyaránt ismert kincs-példázatra emlékeztet (Mt 13,44), a "sokszoros termés" pedig a magvető példázatának végére is (Mt 13,8). Az apa észjárása ezen túlmenően egy rabbinikus másál királyának leleményét idézi, aki hasonló furfanggal érte el, hogy az egész földjét megműveljék. *Rabbi Abba bar Kahina*

példázatában a király munkásokat fogad fel kertjének felásására, de nem mondja meg előre, hogy mennyi fizetséget ad. Amikor azok a munkával elkészültek, sorra kérdezgette a munkásokat, hogy ki melyik fa alatt dolgozott, s a válaszok alapján eltérő mértékben fizetett. Erre zúgolódni kezdtek azok, akik kevesebb bért kaptak, de ő ezt azzal hátrította el, hogy ha előre közli, melyik fáért mennyi pénz jár, akkor a kevesebb fizetségért járó munkát senki sem végezte volna el. (E példázat logikája emlékeztet a Mt 20,1-16-ban olvasható egyenlő bér példázat paradoxális logikájára is.)

Természetesen a hagyományos állatmesék között is sok olyan van, amely hasonlít ószövetségi vagy a rabbinikus példázatokra. Ilyen szempontból is érdemes Aesopus egy fabuláját és *Rabbi Akiba* egy példázatát egymás mellé állítani. Aesopus intelme így szól:

Egy rák elhagyta a tengert, hogy a parton legeljen. Egy éhes róka megpillantotta, odafutott, és elkapta. Amint a róka már mozdult, hogy felfalja, megszólalt a rák: "Joggal történik ez velem, hiszen tengeri állat létemre szárazföldi akartam lenni."

Igy kerülnek joggal szerencsétlen helyzetbe az olyan emberek, akik elhagyják saját tevékenységüket, és olyan dolgokhoz kezdenek, amelyekhez nem értenek.

Akiba hasonló szellemben fogant példázatának *Sitz im Leben*-je a római uralom alá vetett zsidó nép fenyegetettsége:

A római kormány egyszer parancsba adta, hogy az izraeliták ne foglalkozzanak a törvény tanításával. Papusz ben Jehuda látta egy ízben, hogy Rabbi Akiba, a nagy Mester, nyilvánosan gyűlést tart, és a törvényre tanítja a népet.

- Nem rettegsz a hatalomtól? - intette a Mestert.

- Hadd feleljek szavaidra egy példázattal - válaszolta a Akiba. - Mihez hasonlít ez? A róka esetéhez, aki a folyóparton sétált, és látta, amint a halak összeverődnek.

- Mi elől menekültök? - kérdezte tőlük.

- A hálók elől, amelyeket az emberek utánunk kivetnek.

- Jöjjetek ki, kérlek, a szárazra, ha úgy félték a vízben - szólt a róka -, és lakjunk együtt, én és ti, amint őseink is együtt laktak egykoron.

- És még rád mondják, hogy a legokosabb vagy az állatok között? - felelték gúnyosan a halak. - Nem okos vagy te, hanem bizony bolond vagy te!

Mert ha már azon a helyen félünk, ahol életünk feltétele, a víz is megvan, mennyivel inkább kell félünk azon a helyen, ahol biztos a halálunk!

- Mi is így vagyunk - fejezte be példázatát Rabbi Akiba. - Most, hogy ülünk, és foglalkozunk a Tórával, amelyről pedig írva van, hogy "ez a te életea és napjaid tartóssága" (*Deut 30,20*), ily nagy veszedelmek lesnek reánk, hát még mennyivel nagyobb veszélyek várnának reánk, ha eltérnénk tőle!¹³

¹¹ Arisztotelész: *Ars rhetorica* B 20, 1393

¹² Sarkady J. (szerk.): *Aiszóposz meséi*, Budapest 1987, 52

¹³ Molnár (szerk.) *A Talmud könyvei*, Budapest 1989 (reprint 1921-23), 67k

Aesopus egy másik tanmeséje az Újszövetség egy példázatára, leginkább annak Tamás-evangéliumban megőrzött változatára is emlékeztet:

Egy halász, aki hálóját kivetette a tengerbe, egy nagy halat fogott, és partra vonta azt. A kicsi halak azonban átcúsztak a hálón, s eltűntek a tengerben. Könnyen megmenekülnek azok, akik nem annyira előkelők. A magas méltóságot viselők azonban csak ritkán kerülnek el a büntetést.

A záró mondat moralizálása adja meg a példázat jelentését. Érdekes, hogy a Tamás-evangélium 8. logionja úgy módosítja Mt 13,47kk háló-példázatát, hogy az forma - de nem jelentés - terén Aesopushoz kerül közel:

És Ő mondta: Az ember az okos halászhoz hasonlít, aki hálóját a tengerbe veti s telve apró hallal a partra vonja azt. Az okos halász talált köztük egy jó nagy halat. Az összes apró halat visszadobálja a tengerbe. Nehézség nélkül a legnagyobb halat választja. Akinek van füle a hallásra, hallja meg.

Erről a párhuzamosságról ebben azt lehet megállapítani, hogy inkább csak analógiáról van szó, mint függőségről. Aesopus moralizáló tanítása szerint az előkelőknek nagyobb a felelőssége, mint a közembereké, Tamás viszont vélhetően a gnóvizhoz való viszonyt ábrázolja példázatában.¹⁴

Egy további, jól ismert aesopuszi fabula a játszó gyerekek (Mt 11,16k) példázatának fontos motívumát tartalmazza.

Egy halász fogott egy furulyát, és elkezdett furulyázni. Azt gondolta ugyanis, hogy erre majd a partra jönnek a halak. Amikor azonban csalatkozott ebben a reményében, fogott egy nagy hálót, amellyel sok halat a partra húzott. Amint látta, hogyan kapálóznak, ezt mondta a halaknak: Gonosz teremtmények! Amikor furulyáztam, akkor nem táncoltatok. Most viszont, hogy abbahagytam, bezzeg táncoltok!

Itt kell megemlíteni *Epiktetosz* leírását a játszó gyerekekről, amely mutatja, hogy Jézusnak a Mt 11,17-ben ábrázolt kis jelenete mennyire a valóság talajából fakad:

Most atlétákat játszanak, aztán bokszolókat, majd trombitát fújnak, aztán színdarabot adnak elő arról, amit láttak és csodáltak. Most atléta lesz, majd bokszoló, majd filozófus, majd szónok, aztán egész lelkeddel semmi sem vagy, majomként utánzod mindazt, amit látsz. Egyik dolog a másik után örömet jelent neked. De a megszokott nem jelent örömet.¹⁵

Quintilianus egy érdekes példázata egy apáról és két fiáról szól, oly módon, hogy az alaphelyzet meglehetősen hasonlít a tékozló fiú (Lk 15,11-32) példázatához. Sok írásmagyarázó szerint Jézus parabolájának nem a kisebb fiú, hanem az apa a középpontja.¹⁶ Ebben a hellenista példázatban is az apa nehéz döntésére irányul a figyelem.

Ő egy rendkívül súlyos konfliktushelyzetben dönt a pazarló ("tékozló") fia mellett, amivel aztán kivívja a másik fiú haragját:

Egy embernek volt két fia, egy takarékos, és egy pazarló. Azok távolba utaztak, és kalózok fogságába estek. A pazarló fiú megbetegedett. Mindketten írtak apjuknak, hogy váltsa ki őket. Az apa eladta minden vagyonát, és odautazott. Ott a kalózok tudtára adták, hogy a váltságdíj, amit hozott, csak egynek elegendő, s válassza ki, melyik fiút akarja. Ő a beteget váltotta ki. Az a hazafelé úton meghalt. A másik megszökött a fogságból. Otthon felszólítást kapott, hogy fizesse az apa eltartását. Ő fellebbezett...¹⁷

Most tekintsünk két olyan példázatot - mindkettőnek *Epiktetosz* a szerzője - amelyek felépítése és gondolatisága az evangéliumokat idézi. Mindkettő erkölcsi jellegű tanítást ad.

Valaki, aki vele (*Epiktetosz*szal) tanácskozott, ezt mondta: Azt szeretném tudni, hogyan élhetek a természetnek megfelelően, ha a másik nem akar velem megbékélni. Ő így felelt: Semmi nagy nem alakul ki egyszerre, a szőlő vagy a fügefa sem. Ha nekem most azt mondod: Fügét szeretnék, azt válaszolom: Ez időbe telik. Engedd, hogy előbb virágozzék, aztán gyümölcsöt hozzon, aztán érett kell, hogy legyen: Ha a füge a gyümölcse nem érik meg azonnal egy óra alatt, akkor szeretnéd, ha az ember értelmének gyümölcse rövid idő alatt gond nélkül megérjen? Ne várd ezt el, még akkor sem, ha én ezt mondanám.¹⁸

Több jézusi példázat motívuma felbukkan itt: a megbékélés útközben (Mt 5,23k); a terméketlen fügefa (Lk 13,6-9), vagy éppen a magától növekvő vetés (Mk 4,26-29) egy-egy jellegzetes gondolata vagy szófordulata. A másik példázatból kitűnik, hogy konkrét politikai helyzetben született, s műfajilag valóban a retorika területére tartozik:

Nem megy oda valaki egy jól felszerelt házhoz, hogy ezt mondja: Én kell, hogy legyek a gondnok! Mert különben ez történik. Előjön a ház ura, és látja, hogy amaz pökhendi módon tanácsokat osztogat. Ezért aztán kisöpri őt onnan, és elpáholja. Így van ebben a városban is, itt is van ugyanis a háznak ura, aki mindent elrendez. Ha azonban Thersitész ahhoz jönne, hogy a hatalmat magának igényelje, azt nem kapná meg. De ha megkapná is, azt nagyon sok tanú méltánytalannak venné.¹⁹

Érdekes, hogy a parabola formája mennyire a rabbinikus példázatok szerkezetét követi: előbb a másá (réma), aztán - mintegy magyarázatként - a nimsál (téma), olvasható, s a kettőt az így szó köti össze, analógiát teremtve a két jelentés-sík között. Tartalmilag az erőlefe gyverzése példázatszerű tanításához hasonlít, amelyet a Belzebub-vád kapcsán mond Jézus (Lk 11,21-22) *Epiktetosz* példázatán érződik az aktuálpolitika realitása és izgalma.

¹⁴ vö. Fabiny T.: Példázatok Tamás evangéliumában, *Lelkipásztor* 74 (1999/5), 162-165

¹⁵ *Epiktet* III, 15,5-7

¹⁶ vö. Fabiny T.: A tékozló apa, *Credo* 1 (1995/1-2), 5-8

¹⁷ Ps-Quint.: *Decl. maior* 88,8-13, idézi E. Rau: *Reden in Vollmacht* (FRLANT 149) Göttingen 1990, 253k

¹⁸ Arrian: *Diatr.* I., 6-8, idézi Flusser, i.m., 150

¹⁹ Arrian: *Diatr.* III 21,3-8, idézi Flusser, i.m., 149

Kleanthes egy példázata a *Platont* kereső szolgáról a hagyományos morálra épít: az igyekvő szolga jutalmat, a naplopó pedig büntetést kap:

Elküldtem két szolgát, hogy keressék meg Platont, s hozzák ide az Akadémiáról. Az egyik átkutatta az oszlopcsamokot, s végigjárt sok más helyet is, ahol remélte, hogy megtalálhatja. Ezután fáradtan és dolgavégezetlenül tért haza. A másik szolga viszont beült a legközelebbi üzletbe. Miután csavargó és lebzselő módjára agyoncsapta az időt a szolgacsőcselékkel és velük játszott, megpillantotta az arra járó Platont, akit pedig nem is keresett. Azt a szolgát dicsérik meg, aki amennyire rajta állt, mindent megtett azért, amit parancsoltak neki. A szerencsés naplopót pedig megbüntették.²⁰

Mt 21,28-32 rövid példázatában (a két testvér) Jézus is hasonló logikát követ. (Jelentős különbség ugyanakkor, hogy a hellenista példázatban a küldőnek nincs metaforikus szerepe, a szinoptikus elbeszélésben viszont Isten áll az apa személye mögött.) Az említett példázatok hagyományos moráljával szemben Jézus hamis sáfár (Lk 16,1 kk) és hamis bíró (Lk 18,1 kk) parabolái nem "logikusan" zárulnak, s éppen a bennük rejlő paradoxonnal hatnak. Ezt talán úgy lehet általánosítani, hogy az evangéliumokat éppen az teszi igazán erőteljessé, hogy a bennük ábrázolt megoldások ellentmondani látszanak hagyományos igazságérzetünknek. A jézusi üzenet ezáltal elgondolkodtatóvá, akár sokkolóvá válhat, éppen így munkálhatja az értelem radikális megváltozását, a metanoiát.

Újszövetségi, rabbinikus és hellenista képanyag rokonsága mutatható ki a következő esetben is. Mk 4,24 szentenciája ("amilyen mértékkel mértek, olyannal mérnek nektek") felbukkan a talmudi és a midrási irodalomban is: "Amilyen mértékkel mér az ember, olyannal méretik ő is" (Szóta 1,7)²¹; "amelyik edényben ők főztek, abban fogják őket is főzni" (Szóta 1 1 a)²². (Mindkét esetben Isten áll a cselekmény mögött.) *Hillél* pedig ezt a talányos aforizmat mondta, amikor egy koponyát látott a vízen úszni: "Mivel másokat vízbe fojtottál, vízbe fojtottak téged, de végül is azok fognak megfulladni, akik téged megfojtottak" (Avot 65 2,6). Ugyanez a gondolat a hellenista irodalomban Aesopus-fabula keretében jut kifejezésre:

Egy bika egyszer alva talált egy oroszlánt, s megölte a szarvaival. Ott állt az oroszlán anyja, s keserűen sírt. Egy vaddisznó, aki távolból látta, hogy mennyire jajgat, ezt mondta neki: Milyen sok ember nem sír most, akinek gyermekeit ő megölte! Amilyen mértékkel valaki mér, olyan mértékkel kell őt is mérni.

Egy további példa arra, hogy a rabbinikus példázatokra hatással voltak a hellenista elbeszélések. *Phaedrus* egy története szerint a költő Szimonidész hajótörést szenvedett, ám bölcsessége megmentette.²³ Egy viszonylag késői

rabbinikus anekdota ugyanezt a motívumot dolgozza fel, de oly módon, hogy nem egyszerűen ismétli a hellenista elbeszélést, hanem igazi zsidó tartalommal tölti meg azt:

Egyszer kereskedők utaztak egy hajón. Egy rabbinikus tudós is közöttük volt. Ezt kérdezték tőle: Te milyen árut viszel? Ő így válaszolt: Az el van rejtve. Tovább kérdezték: Miért nem mutatod meg nekünk? Így válaszolt: Ha megérkezünk a városba, megmutatom nektek. Erre azok, a tudós áruját keresve, átkutatták a hajót, de nem találtak semmit. Ezért aztán kinevették őt. Váratlanul erőszakos vámosok vizsgálták át a hajót. Ezek elvették mindazt, ami náluk volt. Ezért nem volt mit enniük és felvenniük. Ez a tudós pedig kiment a zsinagógába, leült, s kezdte az Írást magyarázni. Erre tisztelet övezte, s az ottaniak gondoskodtak róla. A kereskedők, akik a hajón vele voltak, odamentek hozzá ezzel a kéréssel: Hiszen te ismersz minket; kérünk, szólj érdekünkben egy jó szót! Mi okozta, hogy ő megmenekült? A Tóra, amelyre ő belsőleg hagyatkozott.²⁴

A rabbinizmus és a görög eszmeiség közötti kapcsolatot a hellenista zsidóság testesíti meg. Fentebb utaltam arra, hogy a rabbinikus zsidóság általában igen negatívan ítélte meg a Septuagintát. Az érem másik oldala, hogy a talmudbölcsek 1 Móz 9,27-et ("terjessze ki Isten Jáfetét") úgy magyarázták, hogy "a görög szellem szépsége honosodjék meg Sém sátrában".²⁵ Ezt a művészetet és esztétikát kedvelő hellenista zsidóságot képviseli *Pseudo-Philo*, akinek egy példázata sok tekintetben a terméketlen fügefá (Lk 13,6-9) paraboláját idézi:

Gondolj arra, hogy egy gazda - s ezzel a példáva szeretnélek meggyőzni téged -, aki egy fa termésében már nem bízik, s már elhatározta, hogy kivágja, amit egykor ültetett, s amikor aztán mégis rügyeket talál rajta, amelyek már majdnem felpattannak, akkor a gyümölcs érdekében mégis békén hagyja azt. Teljesen jogosan. Mert egy haszontalan fát kivág az ember; amelyik azonban gyümölcsöt hoz, azt állva hagyja. Egykor a niniveiek is a kegyesség gyümölcsei nélkül voltak...²⁶

E példázat kifutása aztán közelebb kerül ugyan Keresztelő János ítélethirdető prédikációjához: "A fejsze a fák gyökerén, ezért minden fa, amely nem terem jó gyümölcsöt, kivágatik..." (Lk 3,9). A jézusi példázat sajátossága éppen *Pseudo-Philo* hasonlata mellett lesz szembeűnő: Lk 13,6-9 szerint korántsem talál még a gazda rügyeket a fán, mégis türelmi időt ad, mert valaki közbenjár a terméketlen fügefá érdekében is. A türelmi idő azonban véges: Jézus nem az ítélet elmaradását hirdeti, hanem a megtérés lehetőségét.

Gyakran hangsúlyozzuk a jézusi példázatok eszhatológiai tartalmát. Sajátos tanítást ad a végről, az elmenetelre való készülésről két hellenista példázat is. Ezek, ellentétben az eddig bemutatottakkal, formailag kevésbé hasonlítanak a rabbinikus és az evangéliumi parabolákhoz. (Az első példázatban azért világosan

²⁰ Seneca: De beneficiis VI, 102, idézi C. Thoma/S. Lauer: Die Gleichnisse der Rabbinen. Erster Teil. Pesiqta de Rav Kahana (PesK), Bern 1986, 46

²¹ L.H. Strack/P. Billerbeck: Kommentar zu Neuen Testament aus Talmud und Midrasch, München, 1922-28, I, 446

²² i.m., 447

²³ Farkas J.: Humor és elmésség a Talmudban és Midrásban, IMIK Évkönyv 1917, 194-229, itt 227

²⁴ Than.B.Shem, idézi Thoma/Lauer, i.m., 44

²⁵ vö. Kecskeméti, i.m., 59k

²⁶ idézi K. Berger: Formgeschichte des Neuen Testaments, Heidelberg 1984, 51

elkülönül egymástól, az így szó kapcsolatával, a két jelentés-sík.) A különbség leginkább abból fakad, hogy a megszokott egyes szám harmadik személy helyett ezek a példázatok egyes szám második, illetve első személyben hangoznak el, ami nagy érzelmi töltést nyújt az elbeszéléseknek, amelyekre az olvasó egész biztos rezonál. Az említett különbség csak formai, mert az így kifejtett gondolatok összhangban állnak a bibliai és a rabbinikus példázatok üzenetével. Az individuum ebben az esetben azonban nem a személyes Istennel áll partneri viszonyban, hanem az istenséggel: ahogy a korábbi példázatban az istenség volt a ház tulajdonosa, ahol az önjelölt gondnok színrelépett, úgy most ő a hajóskapitány.

Ha a hajó horgonyt vetett, és te kiszállsz, hogy friss vizet hozzál, útközben pedig melleleg egy kis kagylót vagy amőbát gyűjtesz, figyelmedet mégiscsak a hajóra kell hogy irányítsd közben is, és mindig hátra kell tekintened, hogy nem hív-e a kapitány. Ha pedig hív, akkor mindazokat útjukra kell engedned, nehogy mint egy összekötött birkát dobjanak be a hajóba. Így van az életben is. Ha neked kagyló vagy amőba helyett egy asszonyka vagy egy kisgyerek adatik, nincs abban semmi. Amikor azonban hív a kapitány, akkor szaladj a hajóhoz, engedd azokat útjukra, s ne fordulj egyszor sem hátra. Ha pedig időse vagy, akkor ne távolodj el messzire a hajótól, nehogy lemaradj, amikor ő hív.²⁷

A példázat jól mutatja a sztoikus-künikus világszemléletet: az ember élete legyen összhangban az istenség akaratával, s eközben, ha kell, a legszorosabb földi kötelekektől is szakadjon el. Jézus az ő követésével és Isten országa fogadásával kapcsolatban fogalmaz ilyen radikálisan: "Ha valaki jobban szereti apját vagy anyját..." (Mt 10,37)

A másik példázat mintha válaszolna erre: a hívásnak engedelmességet, indulni kell. Csak a keretben mutatkozik eltérés: itt nem a hajózás, hanem az ünnepség képe van előttünk. Ennek használata a bibliai-rabbinikus irodalomban is jól ismert, az irány azonban éppen ellenkező. A zsidó-keresztényen metaforakincsben az embert az ünnepi lakomára hívják, a hellenista filozófiában viszont éppen onnan szólítják el. Ez pedig nagyon szemléletesen juttatja kifejezésre e vallások különbségét, a földi élet és halál utáni lét megítélésében.

Most azt akarod (ti. Isten), hogy az ünnepséget elhagyjam?
Megyek már, s teljes szívemből köszönöm,
hogy méltónak találtál arra,
hogy részt vegyek veled az ünnepen,
és hogy a te műveidet lássam.
Arra gondolok, hogy miközben ezt írom
és ezt olvasom,
aközben eljöhöt értem a halál.²⁸

A modern példázatkutatók közül leginkább *Harnisch* tartja a fabulát a példázat egyik legjelentősebb előzményének, mégpedig annak drámai karaktere miatt. Számára a fabula "erzähltes Drama (...), dramatisch

konzipierte Gleichniserzählung". Könyvében az oroszlánról és a rókáról szóló fabula paradigmaként szolgál:

Az oroszlán, a szamár és a róka szövetkeztek egymással, és elmentek vadászatra. Mikor már sok zsákmányt ejtettek, az oroszlán megparancsolta a szamárnak, hogy ossza szét közöttük. Az fel is osztotta három részre, és fel is szólította az oroszlánt, hogy válasszon közülük; az azonban megharagudott, felfalta a szamarat, majd megparancsolta a rókának, hogy végezze el ő a felosztást. A róka az egészet egybehalmozta, magának csak egy kicsit hagyott, és úgy kínálta az oroszlánnak, hogy vegye el. Az oroszlán megkérdezte, hogy ki tanította meg őt ilyen jól osztani, mire a róka így felelt: "A szamár sorsa." A mese bizonyítja, hogy az emberek számára a másik bajai okulásul szolgál.²⁹

Harnisch hangsúlyozza, hogy az elbeszélés drámai karaktere hasonló az újszövetségi példázatokéhoz: ez egy három felvonásos dráma, a megfelelő rekvizitumokkal és kulisszákkal, három szereplővel, a közöttük folytatott dialógusokkal, a néző figyelmének lekötésével, amely feszülten koncentrálna a zárójelenetre. Az a tény, hogy egy elbeszélés csattanóval zárul, ugyancsak jellemző a szinoptikus parabolákra.

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy a hellenizmusban is ismeretes a példázat műfaja, ha nem is ugyanazokkal a hermeneutikai szabályokkal. A hellenista példázatok használata elsősorban a retorika körében volt szokásos, aminek következtében erősen kötődnek saját koruk politikai eseményeihez. Különösen a fabulák - amelyek tehát korántsem csak állatmesék - mutatnak különös rokonságot a rabbinikus és bibliai példázatokkal. Ezek elbeszélte drámáknak tekinthetők, akárcsak sok jézusi parabola. Ugyanakkor számos nem-fabulajellegű példázatot is találunk.

A hellenizmus eszmeisége kétségtelenül hatott a bibliai és a rabbinikus irodalomra, ennek megfelelően a példázatokban is sok hasonló motívum és stílusjegy mutatkozik. Ebben az esetben is az látszik mindazonáltal helyesnek, ha függő viszony helyett csak analóg szövegekről beszélünk.

A jézusi parabolák megértéséhez egyaránt ismernünk kell a rabbinikus és a hellenista gondolkodás- és kifejezésmódot és e kultúrkörök példázatait.

²⁷ idézi Thoma/Lauer, i.m. 48k és Flusser, Gleichnisse, 149k

²⁸ idézi Flusser, Gleichnisse, 150

²⁹ idézi W. Harnisch: Die Gleichniserzählungen Jesu. Eine hermeneutische Einführung (UTB 1343), Göttingen 1990, 17

A látás és a hit viszonya János evangéliumában*

„Istent soha senki sem látta”

János sajátos Krisztus - hirdetéséhez hozzátartoznak a három evangélistától elütő kifejezésmódok. Egyedi vonalvezetésében, megfogalmazásaiban különösen hangsúlyosan kerül elő a látás kérdése. Bár a látásról a szinoptikusok is beszélnek, mégsem olyan erőteljes náluk ennek az érzékelésnek a fontossága, hogy kifejezésformává váljon. Talán az érzékszervek funkcióit tekintve a fülnek tulajdonítanak nagyobb szerepet. Példázatok, tanítások befejezéseként hangzik fel Jézus intése: „Akinek van füle, hallja.” (Mt 13,9, Mk 7,16, Lk 8,8, 14,35) Természetesen Jézus szavának meghallása nem csupán a hallószerv jó működését igényli, hanem mindig személyes döntés elé állítja hallgatóit. Követésre hív, Jézus személyében való teljes bizalomra szólít. Ugyanakkor példázatait, tanítását csak az értheti, akinek a fülét Isten megnyitotta.¹

Ehhez csatlakozik Pál, aki azt írja: „A hit tehát hallásból van, a hallás pedig a Krisztus beszéde által.” (Róm 10,17).

János, bár nem tagadja a hallás fontosságát, mégis erőteljesebben érvényesül az a mondanivalója, hogy a látás és a hit szorosán kapcsolódnak egymáshoz, hiszen így válik ez számára a kifejezés eszközévé.²

Mivel az evangéliumnak az a célja, hogy hitet ébreszsen, ezért János ennek a célnak megfelelően szerkeszti meg könyvét. Tartalmi összefüggései, sajátos fejtegetései is ezt a célt szolgálják. Az evangélista gondolkodásmódjára inkább jellemző a körkörösség, mint a lineáris gondolatki-fejtés. Többször megismétli a már elmondottakat vagy új oldalról közelíti meg azt az igazságot, amelyről szólni kíván. Már a könyv felütésében benne foglaltatik a „teljes Krisztus-kép”³, a következőkben pedig kibontja, részletezi azt.⁴ A mondanivalónak ez a fajta kibontása valamennyire a látás témája kapcsán is megfigyelhető. János nem csupán egyszer veszi elő ezt a kérdést, hogy mindent elmondva róla lezárja a témakört, hanem újból feleleveníti, mindig más szituációba ágyazva be. Így mélyíti el a mondanivalót az első ide vonatkozó textustól kezdve az utolsóig az evangélium egészén keresztül.

Bár a szerző istenlátásról alkotott álláspontja már az első 18 versben megnyilvánul, a prólógus szavai mégiscsak az egész mű elolvasása után válnak tökéletesen érthetővé.⁵ Így lesz érthetővé, és Jézus Krisztus evangéliumban megrajzolt alakján keresztül személyessé az a teológiai állásfoglalás, amit a prólógus mondatai előrevetítenek. „Istent soha senki sem látta: az egyszerűen Isten, aki az Atya kebelén van, az jelentette ki őt.” (Jn1,18) Az evangéliumon belül is megjelenik ugyanez a tartalom, de ott mint Jézus szavait olvashatjuk: „Nem mintha bárki látta volna az Atyát: csak

aki az Istentől van, az látta az Atyát.” (Jn 6,46) Ezt a teológiát vallja János első levele is. A levél a prólógus szavainak ismétlését új gondolattal folytatja: „Istent soha senki sem látta: ha szeretjük egymást, Isten lakik bennünk, és az ő szeretete lett teljessé bennünk.” (1Jn 4,12) A jánosi teológia az Ószövetség talaján mozog, amikor arról beszél, hogy Isten láthatatlan.

Való igaz, hogy bár a különös vágy, Isten látásának kívánsága, ott gyökerezik a zsidó nép szívében, voltaképpen ez a vágy beteljesületlen maradt. A kiválasztott nép nem részesült soha Isten teljes kinyilatkoztatásából. A rejtőzködő Isten csak tetteiben, szavain keresztül lett ismertté, de szemtől - szembe nem láthatta meg őt senki. Az Egyiptomból kivonuló nép Isten-élménye az előttük vonuló felhő vagy tűzoszlop formájában volt megragadható. Isten - aki értük, velük cselekedett a történelem folyamán, aki manával, égi eledellel etette népét, aki harcolt értük, de keményen megbüntette őket, ha elfordultak tőle - láthatatlan maradt mindvégig. Az Ószövetség tanúsága szerint az az isten, amelyik látható, csakis bálvány lehet. Mégis sokszor esett kísértésbe Isten kiválasztott népe, hogy a láthatatlan, igazi Isten helyett látható, kézzel elkészíthető bálványt imádjon.

Az Ószövetség három helyén azonban arról van szó, hogy a rejtőzködő Isten egy-egy pillanatra mégis csak feltárul, és valamivel többet mutat meg önmagából. Ezek a különleges élmények azonban nem az egész népnek adatnak meg, hanem csak Isten kiválasztott embereinek. Mózes Isten dicsőségét szeretné látni (2Móz 33,18). Bár Isten enged Mózes kérésének, és elvonul előtte, de Mózes csak hátulról láthatja meg az Istent, mert Isten kijelenti: „Orcámat azonban nem láthatod, mert nem láthat engem ember úgy, hogy életben maradjon.” (2Móz 33,20) Illés a Hóreb-hegyen különös módon részesül Isten jelenlétének megtapasztalásában, de szemével nem érzékeli ő sem, csak halk és szelíd hang formájában éli át az Úr előtte való elvonulását. (2Kir 19,9-13) Ézsaiás elhívásában látomásban látja az Urat trónon ülve, szeráfokkal körülvéve. (Ézs 6, 1-6) De a látomás nem jelenti, nem jelentheti Isten valóságos, szemtől - szembe történő látását. Izrael Istene, aki a földet és az eget megteremtette, és kormányozza a világot, aki beleszólt a földi események alakulásába, láthatatlan.

Az ember ősi vágya, hogy meglássa Istent, nem valósulhatott meg. Jézus Sirák könyve is erről árulkodik: „Kicsoda látta volna az Urat és ki tudná őt leírni?” (Jéz. Sir. 43,35) Az evangélista a kérdés elhangzása nélkül csak a választ közli velünk, akik most élünk és olvassuk művét, de kortársainak, a Jézusról tudó zsidó embereknek is tanúságot tesz,

* A tanulmány az azonos című újszövetségi diplomamunka alapján készült.

¹ Dóka: Márk evangéliuma 103-105. old.

² Mátyás Ernő: János evangéliuma 196. old.

³ Kámer Károly: A testté lett Ige 334-335. old.

⁴ u.o. 335. old.

⁵ Farkasfalvy Dénes: Testté vált szó Első rész 59. old.

⁶ Kámer Károly: A testté lett Ige 36. old.

arról az Istenről, akit ők láthatatlanul tiszteltek, szerettek, akinek törvényét követték. „Istent soha senki sem látta”, az embernek nincs lehetősége, módja arra, hogy Istennel közvetlen viszonyba kerüljön.

János evangéliuma természetesen nem pesszimista, hiszen a folytatásban arról vall, hogy Isten mégis adott egy lehetőséget az embernek, hogy kapcsolatot találjon vele, hogy a látás megvalósulhasson. Ez a lehetőség kizárólag Isten akaratából jöhetett létre, azáltal, hogy elküldte Fiát a Földre. Ő az egyszülött Isten, aki látta az Atyát, és akinek az Atyához való titokzatos, és egyben tökéletes kapcsolatát csak ezzel a számunkra talán furcsa képpel tudja ábrázolni: „aki az Atya kebelén van” (1,18). A kép az Atya és a Fiú egyedi és meghitt kapcsolatát mutatja be, amiben fontos elem a látás, egymás ismerése. Ez az összetartozás, egység viszont túllép az istenlátás nagyszerűségén. A kép olyan bensőséges, meleg viszonyt jelenít meg, amit mi emberi szavakkal szeretetnek nevezünk.⁷

A prólógus ezen szavai nem nevezik néven az Egyszülött Istent, aki az Atyával ilyen bensőséges viszonyban áll. Az evangélium egésze viszont másról sem szól, mint Róla, Jézus Krisztusról, aki „testté lett, közöttünk lakott”. (1,14) Arról a Jézusról, akinek minden megnyilatkozása és cselekedete erről az egységről vall. Jézus úgy beszél, ahogy az Atya tanította neki, és arról szól, amit az Atyától látott és hallott, és azt cselekszi, amit az Atya parancsol neki. Ezek az evangélium szerzőjének elnevezése szerint jelek, amelyek Jézusra mutatnak. Az evangélium egésze Jézus Atyáról szóló cselekedeteit és beszédeit, tehát jeleit részletezi, azt tárja elénk, amit a prólógus ebben a kis mondat - töredékben tömörít össze: „az jelentette ki őt” (1,18). Ebből az egységből pedig egyenesen következik a tény, amit Jézus Fülöpnek mond: „Aki engem lát, látja az Atyát” (14,9.). Így hát, aki elfogadja Jézust, az az Atyát fogadja el, aki pedig elutasítja őt, magát az Atyát utasítja el. Jézus elfogadása a benne való hitben nyilvánul meg, abban a hitben, amelyik meglátja Jézusban a testté lett Igét, Isten Egyszülöttjét. Aki az ember történelmi alakjában közöttünk élt, cselekedett és szólt, megfeszítették, meghalt és feltámadt.

Az evangélium megírása abból az élményből fakad, hogy „mi láttuk”. A „mi láttuk” egész életet megváltoztató fordulata pedig a látókat tanúságtéveszre készíti, ami nemcsak szóban történik, hanem jelen esetben a Jézusról szóló írott mű formájában mutatkozik meg. Ugyanakkor az evangélium nem hallgatja el azt a tényt, hogy a látók is vakok voltak, amikor nem vették észre, nem látták meg Jézusban Isten Fiát. Így tárul fel az evangéliumban, a szemtanúkon végbement változáson keresztül a hit és a látás viszonya.

A látás János evangéliumában nem csupán a fizikai látásról szól, hanem az ezzel egyidejűleg megjelenő, a hittel szorosan összekapcsolódó látásról is. Az evangélium arról számol be, hogy az Egyszülött Isten eljött közénk a földre Jézus Krisztus alakjában, és benne végre valóra válhatott az, amire az ember oly régóta vágyott: Isten látható lett az ő személyében. Ez az istenlátás kizárólagosan Jézusra vonatkozik. Csak Krisztus személyében, földi, de dicsőséges alakjában látható meg Isten az ember számára.

Ugyanakkor az evangélium rávilágít arra, hogy Jézus látásához nem elég csupán a szem tökéletes működése. Ahhoz, hogy meglássa az ember, hogy kicsoda ő valójában, egy másfajta látás szükséges. A látásnak ez a módja nem függ attól, hogy kinek milyen természeti, vagy teremtettségbeli adottságai vannak. Lehet valaki csökkent

látóképességű, sőt akár vak is, akkor is megláthatja Isten Fiát. Az evangélium boncolgatása közben találkozhatunk olyan emberekkel, akik eljutottak a látásnak erre a különleges módjára. Ők nem saját képességeiknek, vagy érdekeiknek köszönheték, hogy meglátták Jézus Krisztust, Isten dicsőségét. Isten maga nyitotta meg szemüket és adta meg nekik a látás képességét a hitben. Az evangélium megmutatja a tanítványok, Keresztelő János, a samáriai asszony, a vakon született, a magdalai Mária személyén keresztül azt, hogyan formálódik át a hit hatására a látás. Csak a hit az, ami képes a látás módjának erre a megváltoztatására.

Az evangélium megismertet minket a hitben való látás következményeivel is. Jézus Krisztus hitben való látása szólásra, tanúskodásra készíti a látókat. A szemtanúk vallomása pedig hitet ébreszthet azokban az emberekben is, akik nem látták Jézus Krisztust, mert nem akkor és nem ott éltek, amikor és ahol ő élt, cselekedett és beszélt. Így lesznek a hitre jutott emberek is szemtanúkká, bár a szó fizikai értelmében nem láthatták, szemükkel nem érzékelhették Jézus Krisztust. Most már, mint szemtanúk ők is beszélnek Jézus Krisztusról, hogy másokban is feléledjen a hit lángja. Jézus Krisztus a történelem egy adott korszakában volt fizikailag látható, mégis ma is vannak, akik ugyan nem látnak úgy, ahogyan Tamás látott, de hisznek. A hit nekik is felfedi Jézus Krisztus titkát. És ennek a titoknak felfedezésében válik az számukra is étellé és itallá, úttá, igazsággá és életté. Ehhez a hithez alapvetően hozzátartozik ugyan a szemtanúk vallomása, tanúskodása, de bennük több szólal meg, mint az egyszerű emberi élménybeszámoló. A hitben való látás ajándékában maga a Lélek részesít bennünket, mindannyiunkat, akik Őáltala hiszünk, annak ellenére, hogy nem látunk. Így lehetünk hitünkben látókká, mert Jézus történelmi alakjában meglátjuk az Istent. A prólógus szavai akár ránk is vonatkozhatnak: „Akik befogadták, azokat felhatalmazta arra, hogy gyermekei legyenek; mindazokat, akik hisznek az ő nevében, akik nem vérből, sem a test, sem a férfi akaratából, hanem Istentől születtek.” (1,12)

Az Isten és az ember kapcsolatának másik síkjára visz el minket az első János levél, amikor azt mondja, hogy „ha szeretjük egymást, Isten lakik bennünk, és az ő szeretete lett teljessé bennünk” (1Jn 4,12), de ez nem mond ellent az evangélium teológiájának. Az Istennel való közvetlen közösség, amely Krisztus „látásában” adatott meg nekünk, valósul meg az emberek egymás iránti szeretetében is. A Krisztusban való hitet a szeretet nem szorítja háttérbe, nem teszi másodlagossá. A szeretet a Krisztusban való hittel együtt talál kapcsolópontot, alkot közösséget az Istennel. Itt sem szabad azonban felednünk, hogy az egymás iránti szeretet megnyilvánulását megelőzi az Isten ember felé irányuló szeretete. Az Istentől kapott szeretet megtapasztalása indít a másik ember felé, hogy továbbadjuk azt, amit Isten oly bőségesen ránk árasztott.⁸

János evangéliuma alapján feleletet adhatunk arra a kérdésre is, hogy miért nem lettek látókká, hitben látókká sokan azok közül, akik szemükkel látták Jézust. Az Ige testté létele a világban, a Jézus Krisztussal való találkozás mindenkit döntésre kényszerít. Vagy elutasítja a feléje közeledő Jézust, mint Isten Fiát, vagy hittel fogadja, és meglátja, megismeri benne Isten küldöttét. Jézus megjelenése a világban, kijelentései, cselekedetei csak azok számára lettek elfogadhatóak, akik hittel nézték őt. Hiszen János

⁷ Farkasfalvy Dénes: Testté vált szó Első rész 58. old.

⁸ Veöreös Imre: János levelei 243. old.

evangéliuma úgy rajzolja meg Jézus alakját, hogy az meg-
ütkezés, botrány ebben a világban. Világosságnak nevezi,
akit a sötétség, az Istentől elszakadt világ nem fogadott be.

A sötétség nem képes arra, hogy egy számára idegent, a
tőle végletekig különbözőt, a világosságot meglássa, felis-
merje. János evangéliuma ezt a vak, Jézust meglátni nem
akaró világot éppen a zsidók ellenállásában szemlélteti. A
farizeusok vaksága azért feltűnő, mert bennük nem az
Istennek teljesen hátat fordítók tömegével van dolgunk,
hiszen az írások kutatásával éppen Isten parancsát akarják
teljesíteni, azért, hogy Isten elfogadja őket. Viselkedésük
azt példázza, hogy az istenkereső emberek is lehetnek
vakok, amennyiben Jézusban nem látják meg Isten kül-
döttét. Magatartásuk ezért nem különbözik a világ maga-
tartásától, mert Jézusban ők is Istent utasítják vissza. Aho-
gyan a világ, ők is azt mondják ki ezzel, hogy nincs szük-
ségük Istenre. Látóknak vallják magukat, közben pedig
vakok, mert „testtől születettek” (Jn 3,6) ők is, azaz gon-
dolkozásuk, egész lényük evilági. Maguk is Isten ellen
lázado emberek, akik saját erejükből nem tudnak mások
lenni, mint testiek, evilágiak. A maguk akarata nem elég
ahhoz, hogy kilépjenek a sötétség, a bűn zárt világából.

Jézus a Nikodémussal folytatott párbeszédben azt
mondja, hogy ha valaki nem születik újonnan, az nem
láthatja meg Isten országát. Márpedig az embernek önma-
gától nincs képessége a felülről, Istentől való születésre. A
Jézusnak ellenálló zsidóknak sem volt erre képességük.
Csak a Lélek teremtheti az embert újjá, csak ez az isteni
valóság, Isten ereje által van lehetőség arra, hogy az ember
mássa, „lelkivé”, Istent szerető, neki engedelmes emberré
legyen.⁹ Csak a Lélek munkálkodása révén lehet az ember
képes arra, hogy meglássa az emberi, „testi” világba betörő
istenit, hogy meglássa Jézus történelmi alakjában a testté
lett Igét. A Lélek ajándékozza meg hát az embert a hit cso-
dájával, azzal a hittel, amelyik meglátja Jézusban az Isten
Fiát. Annak ellenére, hogy bár a szó fizikai értelmében nem
látja Jézust, mert a történelemben megjelenő Jézustól év-
századok választják el, a tanúk Lélektől indított vallo-
mása alapján személyesen találkozik Jézussal, és ez a talál-
kozás a Lélek csodája által a hit látását ajándékozza neki. A
Lélek munkáját az ember nem szabhatja meg¹⁰, mert, mint
„a szél, arra fúj, amerre akar” (Jn 3,8). A Lélek azonban ma
is munkálkodik. Ezt tanúsítja, hogy ma is vannak olyan
emberek, „akik nem látnak és hisznek”. (Jn 20,29)

Luther gondolatai, befejezésül

„Látás is, hallás is kétféle van. Az egyik csupán testi
szemmel, testi füllel – lélek nélkül történik. Lám, a zsidók
nap-nap után szemlélhették Krisztust, mégis csak annyit
láttak belőle, amennyit őt érzékszervük mutatott. Hogy
názáreti és Mária fia. Tisztára természeti, testi látás. Így nem
lehet Krisztust megismerni – sőt övéit sem –, ha mindjárt
szüntelenül látnánk és hallanánk is.

A másik látás lelki. Ennek hit az eszköze és csak a ke-
resztyének birtoka. Egymást is ezzel ismerik meg a keresz-
tyének.

Ha meg akarod ismerni Krisztust, és megtudni, ki Ő, ak-
kor így kell nézned reá. Nem szemed s eszed után, hanem
ahogy igéje ábrázolja, hogy szüztől született, meghalt s
feltámadott érted s mindenek Ura lett. Így nem csak testét
látod, ahogy a szem mutatja, hanem halálának és

feltámadásának erejét is. Most már nem a názáreti Mária és
József fiát látod a zsidók módjára, hanem az egyetlen
Üdvözítőt s mindenek Urát, aki dicsőségben feltámadt és
teljes hatalommal uralkodik a hívőkön minden ellensége
ellen.

Így látni Krisztust egészen más, mint ahogy a világ látja.
Ez egészen új megismerés, mert a hit megtisztította a lá-
tást.”¹¹

Koczorné Heinemann Ildikó

Irodalom

Karner Károly: A testté lett Ige –

A Magyar Luther-Társaság kiadása Bp. 1950.

Farkasfalvy Dénes: Testté vált szó I-II-III. rész

Prugg Verlag Eisenstadt 1989.

Mátyás Ernő: János evangélioma – A Sárospataki Kollégium
kiadványa, Sárospatak, 1950.

Veöreös Imre: János levele* – A Magyarországi Evangélikus
Egyház Sajtóosztálya Bp. 1970.

Dóka Zoltán: Márk evangéliuma –

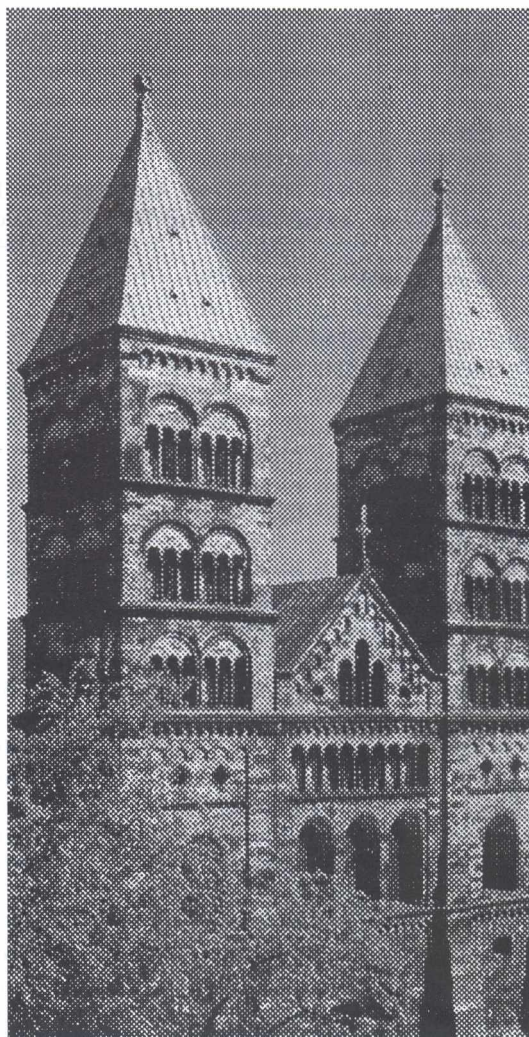
A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya - Bp. 1977.

Jer, örvendjünk keresztyének! –

Luther írásaiból mindennapi áhítatra

Összeállította: D. Karl Witte - Ford: Szabó József –

Kiadja a Győri Evangélikus Egyházmegye Belmissziói Szövetsége
- Győr, 1938.

⁹ Karner Károly: A testté lett Ige 60–61. old.

¹⁰ u.o. 61. old.

¹¹ Jer, örvendjünk keresztyének! – Luther írásaiból mindennapi áhítatra, 56. old.

Az evangélikus nevelés felelősségének tudomásulvétele a gyülekezetben, az iskolában és a társadalomban*

II. rész

3. Mi is a képzés valójában?

A képzés (Bildung) fogalma eredetét tekintve bizonyos értelemben összefügg a vallással és a hittel, hiszen gyökerei a misztikáig (l. *Eckhart Mester*) nyúlnak vissza. A mai általános szóhasználatban jelentéstartalmát mégis az határozza meg, amit mintegy kétszáz évvel ezelőtt a klasszikus képzéstudomány megalapozói, köztük *Wilhelm von Humboldt*, *Johann H. Pestalozzi* és *Friedrich D. E. Schleiermacher* fogalmazták meg. Ők ebben az összefüggésben "nagykorúságról" és "műveltségről" beszélnek, ám ezeket a kifejezéseket nem nevezhetjük egyértelműeknek.

3.1. A képzés négy jellemző vonása

A klasszikus képzési elméletek, bár számos ponton eltérnek egymástól, négy dologban megegyeznek.

(1) A képzés célja azon készség fejlesztése, amely lehetővé teszi az egyén önmeghatározását. Ebben a tekintetben a "Bildung" szó jelenti egyfelől a konkrét tartalmat (tehát magát a megszerzett tudásanyagot, a műveltséget), másfelől viszont az ehhez vezető utat (vagyis a tanulási folyamatot) is. Az *önmeghatározás*, a *szabadság*, az *autonómia* és a *nagykorúság* mind olyan fogalmak, amelyek révén közelebb juthatunk a szó jelentéséhez.

(2) A képzés elválaszthatatlan a mindenkori életkörülményektől és a kulturális helyzettől. Képzettségre csak abban az esetben tehetünk szert, ha folyamatosan szembeállunk a környező világgal. Az elmélet klasszikusai ezzel kapcsolatban gyakran használják a *humanitás*, az *emberiség*, a *világ* és az *általános* kifejezést. Napjaink pedagógiai vitáiban ezen a ponton leginkább *kulcskérdésekről* és *általános műveltségről* esik szó.

(3) A műveltséget mindenkinek saját magának kell megszereznie. Ezt a terhet senki sem veheti le a vállunkról, hiszen akkor nem önmeghatározásról, hanem idegenek általi meghatározásról kellene beszélnünk. Az egyes embert senki más nem helyettesítheti. Minden ember más-más egyéniség. Ezt az utat mindenkinek magának kell végigjárnia, ami, ha sikerül, szabad életet tesz lehetővé. Önmagunk művelése tehát saját feladatunk.

(4) A képzés folyamata szoros kapcsolatban áll a társadalommal. Az egyéni tanulási folyamat nem légtüres térben zajlik, hanem mindenképpen feltételezi a találkozást, a szembesülést. A párbeszédet más emberekkel.

Hogy mindeddig képzésről és nem nevelésről beszélünk, az korántsem véletlen. A nevelés a beilleszkedést és az alkalmazkodást tűzi ki célul. A szó az egyénnek az emberi társadalomba való – jóllehet ugyancsak szükséges – betagozódási folyamatát jelöli. A képzés fogalma ezzel szemben arra utal, ami a személyiséggé válás tulajdonképeni feltétele, s mint ilyen, döntő szerepet játszik, ha gyermekek, fiatalok és felnőttek szabadságának megővéséről és emberi mivoltuk komolyanvételéről van szó.

Összegzésként lássuk még egyszer a négy megállapítást:

(1) A képzés a személyiséggé válást és a szabad életet célozza.

(2) A képzés általános.

(3) Műveltségre minden ember maga tesz szert.

(4) A képzés szoros kapcsolatban áll a társadalommal.

3.2. A keresztyén alapelvek és a képzés kapcsolata

A figyelmes olvasó számára alighanem világossá válik, hogy a képzés szó fentiek szerinti értelmezése és a keresztyén hit legfontosabb mondanivalója milyen közel áll egymáshoz. Az ember emberré válása, az egyén pótolhatatlansága, az egyes ember és a közösség szabadsága – mindez a keresztyén hit központi kérdései közé tartozik. Ez az, ami új távlatokat nyit a kapcsolatteremtés előtt, és lehetővé teszi, hogy sokoldalú párbeszéd jöjjön létre a keresztyén hitfelfogás és a képzés pedagógiai elméletének művelői között.

Ez a kapcsolat természetesen csak abban az esetben lehet gyümölcsöző, ha a képzést, a pedagógia alapfogalmát úgy értelmezzük, hogy abban teológiai törekvéseink is érvényre jutnak. Ez a kapcsolat segítségünkre lehet az egyház alapfeladata szempontjából is, ami nem más; mint az életet sugárzó evangélium és az ember kapcsolatának elmélyítése. Ezzel azonban már a következő ponthoz, a hit és a képzés viszonyának kérdéséhez érkeztünk.

4. Az ember istenképűsége és a képzés

Peter Biehl, evangélikus valláspedagógus *Az ember istenképűsége és a képzés problémája*² című tanulmányában a képzés fogalmának új értelmezését tárja elénk.

* Megjelent a szerző *Bildungsverantwortung wahrnehmen* (Stephans-Buchhandlung Matthias Mittelstaedt KG, Würzburg, 1999); című könyvében, a szerző bocsátotta a Lelkipásztor rendelkezésére.

¹Vö.: W.Junk/H. Meyer, *Didaktische Modelle*, Frankfurt a.M. 1991, 137

²In: P. Biehl, *Erfahrung, Glaube und Bildung*, Gütersloh 1991, 124-223. o.

4.1. A képzés értelmezése Peter Biehl szerint

Peter Biehl jövőbe mutató felfogásának középpontjában a képzési folyamat teológiai megközelítése áll, amikor a kérdést a szabadság értelmezésének, valamint a megigazító hit és a képzés viszonyának összefüggései felől közelíti meg. Luther emberfelfogására hivatkozva megállapítja, hogy az ember mint Isten képmása beszélni, tapasztalni és cselekedni képes lény, és ilyenformán felelősséggel tartozik Istennek:

– „Az ember akkor válik megszólítottá, ha emberségét hittel fogadja; ez a közlés emberi beszéd útján juthat el hozzá. A nyelv tehát az az eszköz, amelynek segítségével megtapasztaljuk magunkat és a világot;

– A hit 'a tapasztalatról szerzett új tapasztalat' (E. Jüngerl);

– Az ember cselekvése során azt a mintát követi, amelyet a hitben elfogadott és amellyel személyisége azonosul.³

4.2. A reformátori megigazulás - teológia és a képzés elmélete

A reformátori szabadságfelfogás döntő hivatkozási pontja az egyedül hit által való megigazulás. Eszerint a keresztyén ember szabad és független a hit kérdésével illetően, ugyanakkor szolgaságra kötelezett a szeretet parancsának tekintetében. Luther Márton 1520-ban *A keresztyén ember szabadságáról* címmel írott művében így fogalmazza meg kettős tételét: "A keresztyén ember szabad ura mindennek és nincs alávetve senkinek" (a hitben), és "a keresztyén ember készséges szolgája mindennek, és alá van vetve mindenkinek" (a szeretetben). A nevelésemélet klasszikusai számára ugyanilyen központi téma a szabadság kérdése. Így tehát olyan közös vonással van dolgunk, amely a reformátori megközelítésnek és az általános pedagógiai elméletnek egyaránt sajátja.

Ha közelebbről szemügyre vesszük az autonómiát, vagyis az önmeghatározást, azt találjuk, hogy a megigazulástan egy ponton találkozik a neveléseméleti koncepciókkal, mégpedig ott, ahol kimondja: az ember lényegét ki kell vonni mindenfajta idegen meghatározás alól. Ugyanakkor ki kell emelnünk azt a pontot is, ahol hit és képzés, megigazulástan és pedagógiai elmélet különbsége nyilatkozik meg. A megigazulástan "annak a ténynek a megítélésében tér el a nevelésemélet autonómiakövetelményétől, hogy az ember önmegvalósítása elbukik a cselekvés folyamatában."⁴

Másképp fogalmazva: az ember léte az evangélium ajándéka. Ehhez tartanunk kell magunkat. Emellett nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a megigazulás nem marad következmények nélkül, viszont Isten törődése az emberrel mindig feltétel nélkül való. Az ember személyiségét nem etikai teljesítményei alapján nyeri, hanem azzal, hogy elfogadja Isten ígértét a hitben. A megigazított ember azonban továbbra is bűnös marad.

Érdemes különbséget tennünk az ember személyisége, illetve szubjektummá válása között. Ezt a különbségtételt azonban nem szabad félreérteni oly módon, hogy a hit képzés nélkül is megáll, és arra mindig csak kívülről, a kritika szemszögéből hat. Sokkal inkább arról van szó, hogy a hit a képzés egyik elemeként is felfogható. Csak e

kölcsönös viszony figyelembevételével juthatunk el egy átfogó valláspedagógiai elmélethez.⁵

4.3. Hit, vallásos élet és képzés viszonya

A hit és a képzés összefüggéseit vizsgálva E. Jünger megállapításából indulhatunk ki, mely szerint a hit "a tapasztalatról szerzett új tapasztalat", vagyis egy, minden eddigi élettapasztalatunk alapján leszűrt új tapasztalat, amely magába foglalja hitéletünk valamennyi állomását. Vallásos életünk változásokon megy keresztül, lehetnek csúcspontjai, alapokat megdöntő áttörései, de lehet stagnáló vagy egyenletes menetű is. A vallásos élet kialakulását egyebek közt jelképek és szertartások kísérik.

Itt is igaz azonban, hogy a vallási élményekhez kapcsolódó képek és jelképek eltörhetnek, megváltozhatnak, vagy más léphet a helyükre. A hívő ember önmagáról és a világról alkotott felfogása is változhat az idő múlása és a tapasztalatok révén. Luther ezt a gondolatot úgy fogalmazta meg, hogy a keresztyén élet tartalma nem abban áll, hogy létezzünk, hanem abban, hogy valamivé válunk, és központi kérdése nem az igazságra, hanem a megigazulásra irányul.⁶ A befejezetlenség és a folyamatosság tehát éppúgy jellemző a keresztyén életvitelre, mint a képzésre általában.

A hitéleti képzés célja a megszentelődés. Tapasztalataink bővülése, önmagunk és a világ fokozatos megismerése képzési folyamatok eredménye. "Ebben a tekintetben a hit és a vallási élet elválaszthatatlan a művelődéstől. A hit elmélyülése képek és jelképek megismerését is magába foglalja. Istenképünk életutunkkal párhuzamosan folyamatosan alakul, és ha ebben törés következik be, e képek és jelképek önmagukon túlmutatva a valóságos Istenre utalnak, akinek mása a Názáreti Jézus"⁷. Ez tehát azt jelenti, hogy a hitéleti képzéshez hozzátartozik, hogy olyan képekben gondolkodjunk, amelyek nyitottak az új tapasztalatok befogadására, hogy ne ragaszkodjunk a gyermeki, érvényüket vesztett képekhez, hogy életutunk ne rekedjen meg a fejlődés egy bizonyos szintjén, hanem hogy túllépjen azon. Példaként hadd említsem istenképünk fejlődését. Egy elsősztályos kisiskolásnál egyáltalán nem szokatlan, sőt inkább természetes, hogy Istent antropomorf módon képzele el. Ez azonban egy tizenhat éves fiatalnál már nem fogadható el, hiszen nem felel meg a korára jellemző fejlettségi szintnek. Ebben az életkorban már képesek vagyunk jelképekben gondolkodni.

4.4. A hit és a képzés kettős tétele

A képzéshez hitre is szükség van, mert általa lehetővé válik, hogy megszabaduljunk önmegvalósítási kényszerünktől, és mert a fejlődési folyamatban önmagunk és a világ megismerése szempontjából döntő jelentősége van annak, amit a vallás nyújtani tud. A képzés tehát hozzátartozik a megszentelő hithez, amely egyúttal magába foglalja a hit fejlődéstörténetét is. A hit és a képzés viszonya a következő kettős tézisben fogalmazható meg:

"(1) A hit képzés nélkül nem élhető meg, mivel a hit a képzés szükségszerű velejárója.

³ P. Biehl, i. m. 166. o.

⁶ WA 57. kötet, 102. o.

⁷ P. Biehl, i. m. 168. o.

³ u.o. 197. o.

⁴ I. W. Huber/H.E. Tödt, Menschenrechte, München, 3/1988, 182.o.

(2) A hit a képzés feltétele, mert a képzési folyamatban különbséget kell tenni a személy léte és személyiségge válása között.⁸

Hit és képzés tehát szoros kapcsolatban áll egymással. Ezt az összefüggést szeretném még egyszer, más oldalról is megfogalmazni. A keresztyén hit a Jézus Krisztusban való hit. Ennek a hitnek, melynek alapvető alkotóeleme a bizalom, egészen különleges tartalma van. Ha valaki hisz Jézus Krisztusban, azt is tudja, hogy mi az, amit hisz. Ez a hit döntően meghatározza létét, tehát életfelfogását és életének horizontját.

Ha igaz az, hogy a hívő ember tudja, mi is életének tartalma, akkor hitének egyik tényezője egyfelől a képzés tartalma, másfelől a képzési (értsd: önképzési) folyamat. Itt szeretném emlékeztetni az olvasót egy korábbi megállapításra, mely szerint a képzési folyamat alapvető momentuma, hogy az egyes ember nem helyettesíthető, műveltségre mindenki csakis maga tehet szert mint olyan individuum, aki felelőssége teljes tudatában dönt. Ennek megfelelően a keresztyén hit lényegét illető kérdéseket is kinek-kinek magának kell megválaszolnia. Félreértés ne essék, az individualizálódás szót nem abban az értelmében használjuk, amely az elmagányosodásra utal, hanem az egyén egyszeri, pótolhatatlan voltára gondolunk.

4.5. Az egyedül járható út a személyes elsajátítás

Immár világos, hogy a képzés problémája egyben a keresztyén hit központi kérdése is. Eddigi megállapításaink kihatnak arra, amit az egyház az általános képzésben pluszként nyújthat. Mai világunkban, melyet a hagyományokkal való szakítás jellemez, az út kizárólag önállóan, az evangélium személyes befogadásán keresztül vihet tovább. Ez a következtetés kell, hogy áthassa a hitéleti képzés különböző területeit: a gyermekfoglalkozásokat, a konfirmációs oktatást, az ifjúsági munkát, a hitoktatást stb. Eközben folyamatosan szem előtt kell tartanunk, hogy mit is jelent a személy önállósága az elsajátítás folyamatában. A jövőbe tekintő evangélikus képzési szemléletnek tudatosítania kell, hogy a képzés egy életen át tartó, önmagára visszaható megismerési folyamat. Az önállóságot és az egymás iránti felelősségtudatot a kölcsönös odafigyelésen alapuló kommunikáció során kell begyakorolni. Minden, a képzést szolgáló eszköz segítségünkre lehet az önképzési folyamatban.

5. A nyilvános képzés iránti felelősség

A következő téma, amelyen el kell gondolkoznunk az, hogy mit jelent az evangélikus képzés felelőssége az iskolára és a társadalomra nézve. Az egyház pedagógiai felelősségvállalásáról van tehát szó a társadalom egészének képzése terén, vagyis olyan területen, ahol az egyház hivatalosan nincs jelen. Ebből a szempontból különös szerepe van a közoktatásnak, de végső soron ide tartozik minden képzési tevékenység, beleértve a felnőttoktatást is.

Abból a teológiai gondolatból, hogy az evangélium az élet minden területére kihat, az is következik, hogy az emberek iránti felelősség nem osztható részekre, vagyis az élet minden összefüggésére érvényes. Az egyház felelőssége a rábizott üzeneten alapul. Ami pedig az általános képzés és az iskola célkitűzéseit illeti, hangsúlyoznunk kell, hogy az evangélikus felelősségvállalás szemszögéből

különös jelentősége van annak, hogy az ember mint személyiség, a mindenkori lehetőségeknek és szükségleteknek megfelelően a társadalom felelős tagjává váljék.

Olyan átfogó képzésre van szükség a továbbiakban, amely az intellektuális nevelés mellett az érzelmi és szociális adottságok kibontakoztatására is képes. A tárgyi tudás mellett különös hangsúlyt kell fektetni a kommunikációs és szociális készségek elsajátítására. Az iskola egészének is feladata, hogy olyan nézeteket közvetítsen, amelyek hozzásegítik az embert egy szabad és tartalmas élet kialakításához.

A korszerű képzési szemlélet lényeges vonása, hogy célul tűzi ki a demokratikus és politikus részvételre való készség felkeltését. Ezt pontosítanunk kell annyiban, hogy a jövő és a jövőbeli élet kérdése sem kerülhető meg. Az irodalmi és esztétikai képzés önmagában ma már nem elegendő. A képzés szempontjából az élet gondjai három vonatkozásban merülnek fel: az élet értelmének keresése mellé belép a túlélésért és a létszükségletekért folytatott küzdelem. A képzés tehát az a folyamat, amely az emberi élet és a környező világ megismerésére irányul. Eközben számos etikai problémával kell szembenéznünk. Az evangélikus felnőttoktatás ebben a tekintetben ugyancsak nagy kihívás előtt áll.

6. Megfontolandó kérdések

Cikkünkben egy sor fontos szempontot mutattunk be a képzés fogalmának jobb megértése érdekében. Remélhetőleg kitént mindebből, hogy a képzéssel egyúttal feladatot jelölünk meg, azt tudniillik, hogy munkánk révén gyermekek, ifjak és felnőttek önálló személyiségként, szabadon dönthessenek a hit kérdéseiben, és megtalálják helyüket az életben.

Azt kívántuk bemutatni, hogy az evangélikus hitfelfogás és az egyéniségorientált képzésfelfogás egymással teljes mértékben összeegyeztethető, mivel evangélikus tradícióinkban – amelyben a Szentlélek munkája nem elhanyagolható, mert nem a képzés, hanem a hit igazít meg – e két fogalom mindig is összetartozott. A reformáció tanítása értelmében nincs okunk a képzéssel kapcsolatos aggodalomra és az ebből adódó szűklátókörűségre.

Tekintettel arra, hogy az egyházat és annak feladatát nem a gazdasági termelés és a társadalmi jogosultság (pl. iskolai végzettség) határozza meg, az egyház volna a legalkalmasabb hely az emberi élet értelméről folytatott szabad eszmecsere. Ebben segítségünkre lehetnek a fent vázolt szempontok.

Azt kell megvitatnunk tehát, vajon egyetértünk-e abban, és ha igen, közös nyilatkozat formájában kinyilvánítjuk-e a zsinaton, hogy a keresztyén hit és a képzés lényegileg összetartozik. Végül el kell gondolkoznunk azon, mit is jelent a képzés felelősségének tudatosítása:

– a valláspedagógia cselekvési területe (óvoda, hitoktatás stb.),

– a közösségformáló pedagógia területe (család, gyermekfoglalkozások, konfirmációs oktatás, ifjúsági munka stb.),

– a nyilvános képzéssel vállalt közös felelősség (iskola, felnőttképzés stb.) szempontjából.

**Fordította: Szűcs Kinga
egyetemi hallgató**

⁸uo. 169. o.

K I T E K I N T É S

NAGY GYULA

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

X. évfolyam 10. szám

– 1999. július 15. – augusztus 20. –

A nyári időszak vége általában mindig kevesebb hírt jelent – az egyházi kommunikációban is. Ez a nyár – a második évezred utolsó vagy utolsó előtti nyara – megcáfolni látszik ezt a megszokott jelenséget.

Az ökumenikus mozgalom áll az előtérben. Éles kritikája szólal meg az ortodox tagegyházakban és a mai híryanagunk szerint a Református Világszövetség vezetői között is. Németországban is vannak kritikai hangok, melyek a misszió és evangélizáció felé fordulást, az ebben való nagyobb ökumenikus összefogást követelik az Ökumené egyházaitól.

Ugyanakkor a Lutheránus Világszövetség a reménység hangját szólaltatja meg a türelmes teológiai dialógus lassan beérő gyümölcseiről és várakozással fordul a megigazulás centrális teológiai kérdésében, Augsburgban aláírásra kerülő Közös Nyilatkozat várható ökumenikus következményei felé. Ezt a reménységet segítik a Vatikánból érkező hírek is Husz János cseh előreformátor perének és tanításának revíziójáról.

Mind a kritikai hangok, mind a reménység hangjai végül is egybecsengenek: az egyházak ökumenikus világmozgalmának, a múltó 20. század legnagyobb egyházi eseményének, gyökeres belső megújulásra van szüksége. Ennek a megújulásnak a lényege pedig a legszorosabb kapcsolat a gyülekezetek életével és szoros együttműködés az egyházak között a spiritualitás és a misszió – evangélizáció területén!

Végül oda kell figyelnünk a legújabb hírekre is a „harmadik világ” szegény, eddig háttérbe szorult egyházainak növekvő dinamizmusáról és egyre jelentősebb szerepéről a világ-ökumené életében. Hírt adunk arról, hogy a Lutheránus Világszövetség mellett legújabban a Református Világszövetségben is új afrikai főtitkár vezet majd a genfi központot, együtt a legutóbbi, debreceni világgyűlésen megválasztott ázsiai elnökkel. Vajon mi várható majd az Egyházak Világtanácsában, ahol az „ökumenikus krízis” jelei a legerősebben jelentkeznek?

Gyökeres változások, a belső megújulás szükségessége az évezredfordulón a világ egyházaiban és egymással való kapcsolatainkban – minden okunk megvan arra, hogy ezért forduljunk az egyház Urához. Ő az egyedüli reménységünk a krízisek és a szükségszerű változások idején, a harmadik keresztyén évezred hajnalán!

(A híryanag lezárása: 1999. augusztus 20.)

I. EGYHÁZI VILÁGSZERVEZETEK

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

(A Dalai láma genfi meghívása a világvallások dialógusa jegyében)

A Dalai láma, a buddhisták világszerte elismert lelki vezetője, hivatalos meghívást kapott arra, hogy augusztus folyamán részt vegyen a genfi székesegyház isten-

tiszteletén és szóljon a várható több ezres gyülekezethez.

Dr. William McDomish, a református egyház egyik legismertebb lelki centrumának számító Szent Péter székesegyház esperese kijelentette: „Mi elismerjük a Dalai lámát spiritualitását. Úgy gondoljuk, a reformátusok lelki szabadsága megengedi, hogy megismerjük lelki meggyőződéseit. Azt reméljük, hogy a vele való találkozás az istentiszteleten növelni fogja a saját keresztyénységünk megértését is.” A székesegyház észak-ír származású

vezető lelkésze, a genfi egyetem teológiai doktora, ezzel egyes fundamentalista csoportok kritikáját kívánta visszautasítani, hogy „pogányt” hívott meg istentiszteleti szolgálatra az ősi székesegyházba. A vallások dialógusa egymással – mondotta – nem jelent szinkretizmust, és semmiképpen sem gyengíti meg keresztyén hitünket.

(ENI)

***

(Anglikán püspök a világvallások közös szervezetéről)

William Swing kaliforniai episzkopális (anglikán) püspök egy Jeruzsálemben tartott „vallások fórumán” sürgette: *hozzák létre a világ vallásainak olyan közös szervezetét, amilyen az Egyesült Nemzetek Szervezete a politikai világban.* A vallások képviselői ugyan konferenciákon találkoznak egymással, de azután tovább mennek, hogy minden két vagy öt esztendőben újra találkozzanak. Meggyőződésem – mondta –, hogy a vallásoknak állandó, közös alapon kell találkozniuk a jövőben. Reménye szerint az eddigi kezdeményezésekből kialakul majd a vallásoknak egy állandó, közös szervezete, és segít legyőzni a mai emberiséget megosztó ellentétek, egymás nem ismerése tragikus következményeit a kialakuló globális világban.

(ENI)

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

(A Tanács pozsonyi ülésének további határozatai)

Előző híreink között már tudósítottunk a Világszövetség legfőbb vezető testületének június végén tartott üléséről. A lapzárta után érkezett, teljes beszámolóból további részleteket közlünk.

Az ülés végén *Christian Krause* elnök bejelentette: a Vatikán részéről *Edward I. Cassidy* bíboros, a LVSZ részéről pedig – hangsúlyozandó ennek egyházi világgközösség jellegét – a Világszövetség elnöke, öt alelnöke, főtitkára és kincstárnoknője együtt írják alá a történelmi jelentőségű *Közös Nyilatkozatot* a megigazulás centrális reformátori tanítása kérdésében. Az aláírást megelőző, közös ünnepi istentisztelet Augsburg római katolikus dómtemplomában kezdődik és az evangélikus Szent Anna templomban folytatódik, katolikus és evangélikus liturgiával. Az ünnepi eseményen részt vesznek a német evangélikus és római katolikus egyház vezetői, jelen lesz a német államelnök és számos külföldi vendég is. Ezután a bajor miniszterelnök ad majd fogadást a városháza „aranytermében”.

A Tanács ülésén *négy újabb tagesházat* vettek föl a Világszö-

vetség közösségébe (Szingapúr, Mozambik, Madagaszkári Evangélikusok Egyháza Franciaországban, Japán). A Világszövetség tagesházainak száma ezzel 128 lett.

Az ülés végén elfogadott, *más határozatok* a nemzetközi helyzet és az emberi jogok időszerű kérdéseiben foglaltak állást és fölhívják a tagesházakat a balkáni újjáépítés és a lelki kiengesztelés segítésére, valamint a nemzetközi mozgalom további támogatására a világ szegény országai adósságainak elengedéséért.

(ENI – lwi de)

***

(A LVSZ elnöke közeli úrvacsorai közösséget remél a római katolikusokkal)

Christian Krause püspök, a Világszövetség elnöke nyilatkozata szerint a megigazulás kérdésében rövidesen aláírásra kerülő, úttörő megegyezés „szilárd teológiai bázis” lehet majd arra, hogy közelebb hozza, ami kettétört a reformáció korában és *újra úrvacsorai közösségre* vezessen a két egyház között.

Arra a kérdésre, hogy ez mikorra várható, a püspök azt válaszolta: míg a vagy római katolikus, vagy evangélikus többségű országokban nem valószínű, hogy ez a közeljövő kérdése, addig az olyan országokban, mint Németország, ahol a két egyház közel egyenlő nagyságú, az egyház tagjai sürgetni fogják az úrvacsorai közösséget. „Megtartjuk identitásunkat, de megvalósítjuk a nagyobb közösséget egymással a kiengesztelt közösségben” – mondta a Világszövetség elnöke.

(lwi de – ENI – epd-w)

REFORMÁTUS VILÁGSZÖVETSÉG

(Afrikai egyházi vezető a Világszövetség új főtitkára)

A RVSZ Végrehajtó Bizottsága július elején Taipeiben, Taiwan fővárosában tartott ülésén *Dr. Setri Nyomi* afrikai egyházi vezetőt választotta meg a világszervezet új genfi főtitkárává. Az 1875-ben alapított Világszövetség a II. világháború után, a Református és a Presbiteriánus Világszövetségek egyesülését követően, Genfben

költözött át. Ott két svájci főtitkár után *Dr. Milan Opocensky* cseh teológiai professzor volt 10 éven keresztül a Világszervezet genfi központjának irányítója.

Ezért is jelentős esemény a RVSZ első nem-európai főtitkárának megválasztása, azt követően, hogy a legutóbbi debreceni világgyűlésen *Dr. Choan-Seng Song* dél-koreai teológiai professzort választották meg a Világszövetség elnöki tisztségébe. Ez az eddigi európai – észak-amerikai vezetés évekre szóló megszűnését jelenti – írja a genfi Ökumenikus Sajtószolgálat.

Dr. Setri Nyomi (45), aki teológiai grádusait az amerikai Yale Egyetemen és Princetonban szerezte, eleinte gyülekezeti lelkész volt hazájában, Ghanában. Ezután az Egyházak Összafrikai Konferenciájában, Nairoiban végzett ökumenikus szolgálatot. Megválasztása öt évre szól és megújítható.

Legfontosabb feladatának – mint első nyilatkozatában kijelentette – azt tartja, hogy a nevelés segítségével mozgósítsa az egyházakat: forduljanak hitükkel napjaink új kihívásai felé és segítséget kapjanak korunk szociális és gazdasági vonatkozású kérdéseiben. Az új főtitkár 2000 tavaszán kezdi meg szolgálatát a genfi Ökumenikus Központban.

(ENI)

***

(*Dr. Song RVSZ-elnök éles kritikája az ökumenikus mozgalom mai helyzetéről*)

A RVSZ vezetőségének 11 napos taiwani ülésén *Choan-Seng* professzor, a Világszövetség elnöke, erős kritikát gyakorolt az ökumenikus mozgalom mai helyzete fölött.

A Világszövetség 20. századi utolsó ülésén nagyon nyílt és őszinte kívánok lenni, amit sokan kihívásnak érezhetnek – jelentette ki. Az elnök, aki maga is sok éven át végzett jelentős szolgálatot Genfben, az Egyházak Világtanácsában, azt kifogásolta, hogy *a mai ökumenikus mozgalom nincs igazán kapcsolatban az emberekkel az egyházakban.* A genfi világszervezetekben hiányzik a hiteles spiritualitás és az eleven kapcsolat a keresztyének millióinak mindennapi életével – mondta. „Siránkozunk azon, hogy hívő egyháztag-

jaink jelentős számát veszítettük el a karizmatikus mozgalmak révén, amelyek viszont a spirituális élményt teszik egyedül ügyükké... De milyen alternatívát tudunk följánlani azok számára, akik az igazi spirituális éhséggel küzdenek?"

A RVSZ elnöke azt javasolta a 21. századba lépő Világszövetségnek, hogy új prioritásokat kövessenek az új évezredben: kapcsolódjon össze a keresztyének spiritualitás utáni törekvésével, tegye tömegmozgalmá az egyházi világszervezet munkáját és erősítse a fiatalok ökumenikus látásmódját és aktív szolgálatát az egyházakban és közösségeikben.

(ENI)

VATIKÁN

(Egy volt vatikáni tisztségviselő „leleplező könyve” a bestseller az olasz könyvpiacra)

Nagy feltűnést keltett könyv foglalkoztatja újabban az olasz sajtót és az egyházi közvéleményt. A Vatikán egyik nyugalmazott egyházi munkatársának, a Keleti Egyházak Kongregációjának, „Elfújta a szél a Vatikánban” címen a milánói Káosz könyvkiadónál megjelent könyve az olasz könyvpiac egyik legújabb „listavezetője”, eddig több mint 100 ezer eladott példánnyal.

A könyv szerzője, *Luigi Marinelli*, azzal vádolja a Vatikán szervezetét, hogy az egyházi és világi munkatársak 80 százaléka „hangya-tömeg, arc és név nélkül”. A többi 20 százalék nagy része pedig a hatalomért és előmenetelért küzd, s ebben az erények mellett minden más eszközt is igénybe vesz.

A Vatikán törvényszéke, a *Sacra Rota*, megidézte kihallgatásra a szerzőt, de az nem jelent meg az egyházi törvényszék előtt. A vádjai ellen való védekezés nagyon nehéz, mert a neveket ügyesen megváltoztatta, a szenzációéhség pedig az olasz könyvpiacra is mindennél erősebb.

(epd-w)

II. A VILÁG EGYHÁZAI

NÉMETORSZÁG

(A 21. század egyházi prioritása: együttműködés a misszióban és evangélizációban)

A Keresztyén Egyházak Németországi Munkaközössége (ACK) fontos tanácskozást tartott Frankfurtban erről a témáról: „Elindulás a misszionáló Ökumené felé – Útban a missziói jellegért a jövő évezredben”. Különösen Németországban vált sürgető feladattá az eddigi „túlélés” vagy „állagmegőrzés” helyett a misszionáló és evangélizáló egyház újjászervezése. Ebben a sürgető új programban a német katolikus, reformációi, ortodox és szabadegyházaknak nyílt dialógust kell folytatniuk és össze kell fogniuk egymással a jövőben – nyilatkozott az egyházak teológiai munkaközössége, amelynek jelenlegi elnöke *J. Wanke* erfurti római katolikus püspök.

(epd-w)

***

(A német egyházak a vasárnapi munkaszünet védelmében)

A nyár végén heves harc indult meg a német közvéleményben és a médiában a vasárnapi munkaszünet fölördése és az áruházak vasárnapi nyitvatartása körül. Az üzleti érdekkörök és a munkavállalók szakszervezetei közötti harcban az egyházak erőteljesen sikra szálltak a vasárnapi munkaszünet védelmében, élesen elítélve a társadalom jelentős részének „konzumorgiáját”, amelynek most már a vasárnapok és ünnepnapok nyugalma is áldozatul eshet.

Manfred Kock rajnavidéki egyházelnök, a Német Protestáns Egyházsövetség Tanácsának (EKD) elnöke kijelentette: vannak elég sokan, akiknek amúgy is dolgozniuk kell vasárnap, hogy a társadalom élete működhessen. „Mégmondom világosan és egyszerűen: aki a vasárnap védettségét nem tiszteli, az a Biblia parancsolata ellen vétkezik: „Szenteld meg az ünnepnapot!”

A munkaszünet napját az alkotmány is egyértelműen védelmezi. A vasárnapi munkaszünet nyíltan üzleti érdekekből való megszegése „tánc az aranyborjú

körül” – mondta a Német Protestáns Egyházsövetség elnöke.

(epd-w)

***

(Evangélikus – római katolikus „Krisztus Pavilon” a jövő évi világkiállításon Hannoverben)

A német egyházi média beszámolt a milleniumi „Expo 2000” világkiállítás közös egyházi pavilonjának alapköveteléről. *Hirscher* hannoveri evangélikus és *Homeyer* hildesheimi római katolikus püspökök arról szóltak az ünnepségen, hogy reménységünk egyedüli alapja Krisztus az új évezred kapujában. A hatalmas világkiállítás közös egyházi programjának ez lesz a mottója is: „*Jézus Krisztus tegnap, ma és örökké!*” A közös erővel fölépítendő modern, üvegből és acélból készülő „Krisztus Pavilon” arra figyelmeztet majd, hogy a világkiállítás hármastémájában – „Az ember, a természet és a technika” – a mai emberiség igazi életkérdései álljanak előtérben, szemben az ember korlátlan és felelőtlen hatalmáról szóló modern mítoszokkal.

Hivatalos fölkérés alapján az egyházak is részt vesznek a világkiállítás programjának alakításában. A június 1. – október 31. között nyitva tartó, és sok millió látogatót fogadó kiállításon kulturális eseményeket, például Bach-hangversenyeket, és előadás-sorozatokat is rendeznek. Öt alkalommal egész napos egyházi program foglalkozik majd az egyházak világművelésért való felelőssége kérdéseivel.

(epd-w)

**

(A Bóra Katalin- és Bach-évfordulók)

Az idei 500 éves Bóra Katalin-jubileum „Kata asszony” kiállítása látogatók tízezreit vonzotta az év első felében Wittenbergbe, a reformáció városába. A nagyszámú külföldi látogató 70 százaléka az Egyesült Államokból érkezett, de nagy számmal érkeztek vendégek Japánból és Dél-Koreából is. A kiállítás egyházi rendezője szerint a nagy érdeklődés magyarázata az volt, hogy a kiállítás a reformáció hétköznapijait, a Luther család „privát életét” és a nők szerepét jele-

nítette meg a reformációban a látogatók előtt.

A következő nagy „evangélikus jubileum” *Johann Sebastian Bach halálának 250 éves évfordulója* lesz 2000-ben. A *jubileum előkészületei* megkezdődtek. Köztük szerepel Bach 1126 zenei kompozíciójának teljes CD-kiadása, mely koráljainak az egyházi év szerint elrendezett, teljes kiadását is magában foglalja. Hasonlóképpen tervbe van véve Bach összes zineművének új, teljes kiadása nyomtatott formában is. *Lübeckben* például a város templomaiban Bach emlékére minden vasárnap és ünnepnapon Bach egy-egy kantátáját adják elő, összesen 61 hangversenyen. Ezenkívül számos tudományos konferenciát, kiállítás és munkaközösségi ülést is rendeznek a halhatatlan mester tiszteletére a régi Hansa-városban.

(epd-w – ZdZ)

AUSZTRIA

(A nők ordinációja továbbra is vitakérdés az osztrák katolikus laikus-mozgalomban)

A „Mi vagyunk az egyház” osztrák katolikus laikus-reformmozgalom elnöke, *Hubert Feichtlbauer*, teológiai képzési programot tett közzé „a jövő női papjai” fölkészítésére Ausztriában. A hároméves teológiai képzési program olyan római katolikus hívő nők számára készült, akik – távol minden feminizmustól – mély elhívást éreznek lelkükben a papi szolgálat iránt, közölte Feichtlbauer. Egyúttal kifejezte, hogy a laikus mozgalom nem vár közeli változást a Vatikánban a nők papi szolgálatának elutasítása kérdésében. De szeretne fölkészülni a távolabbi jövőben remélt változásra.

Az osztrák püspöki kar eddig nem reagált a laikus kezdeményezésre. *Paul Zulehner* ismert osztrák katolikus teológiai professzor pedig határozottan elutasította a hároméves önkéntes női teológiai kiképzés tervét.

(ENI)

CSEHORSZÁG

(Husz János cseh előreformátor „igazságosabb értékelése” várható a Vatikánban)

Az egyháztörténeti múlt római katolikus kritikai újraértékelése során *II. János Pál pápa* a 2000. jubileumi év hamvazószerdáján – több mint fél évezreddel eretneként való kiközösítése és máglyán történt elégetése után – *igazságosabb történelmi újraértékelést kíván adni a cseh előreformátor tanításáról és személyéről*. Az öt évvel ezelőtt ennek előkészítésére életre hívott vatikáni bizottság most befejezte munkáját, és annak eredményeit a pápa rendelkezésére bocsátotta.

Husz János, aki később a prágai egyetem rektora lett, 1402-től kezdve a cseh főváros Betlehem-kápolnájában, sokszor több ezer ember előtt prédikált az egyszerű népek és hívott föl az eredeti bibliai hit követésére. Később, 1415-ben, idézést kapott a konstanzi zsinatra, hogy ott „eretnek tanait” megvédelmezhesse. Ehelyett azonban tanai teljes visszavonására szólították föl. Amikor ezt visszautasította, eretneként kiközösítették az egyházból és máglyán megégették július 6-án. Husz a csehek nemzeti hősként is tisztelik. A később lerombolt Betlehem-kápolnát 1952-ben újjáépítették. Mártírhalála napja ma nemcsak vallási, hanem állami ünnep is Csehországban.

(epd-w – ZdZ)

OROSZORSZÁG

(Lenin eltemetésére hívott föl II. Alekszj pátriárka)

Az orosz ortodoxia lelki vezetője arra hívta föl Oroszország állami vezetőit, hogy *Lenin bebalzsamozott és a Vörös téren őrzött holttestét több mint 300 szovjet politikus, tudós és művész maradványaival együtt részesítsék méltó eltemetésében*. A moszkvai pátriárka „erkölstelennek” nevezte, hogy a sírok közelében jelenleg rock-koncertek és katonai fölvonulások történnek. Figyelmeztetett azonban arra is, hogy ebben a kérdésben a békés megegyezés döntsön, hogy az ne okozzon újabb feszültségeket és szakadásokat az orosz társadalomban.

(ENI)

***

(Ortodox – iszlám közeledés a nyugati liberális szekularizmus elleni küzdelemben)

Eddig úgy láttuk, hogy a keleti ortodox keresztyénség és az iszlám egymásnak erős riválisai, különösen Közép-Ázsiában, a Kaukázusban és a Balkán régiójában. Ezért olyan meglepő az a legújabb hír, amelyről a genfi Ökumenikus Sajtószolgálat számol be, két magasrangú ortodox és iszlám delegáció négynapos tanácskozással kapcsolatban.

Az Orosz Ortodox Egyház és az iráni iszlám dialógusa egymással a múlt évben kezdődött. A dialógust a bejelentés szerint folytatni kívánják a következő évszázadban is. Az idei, négynapos tanácskozást *Kyryll metropolita*, az Orosz Patriarchátus Külügyi Hivatalának elnöke, és *Mohamed Ali Taskiri ajatollah*, Irán Kulturális és Iszlám Kapcsolatai Szervezetének elnöke vezették. A két magas rangú vallási vezető a tanácskozás után kijelentette: *a dialógus világossá tette, hogy a konzervatív vallási tradíciók országaikban közelebb állnak egymáshoz, mint a nyugati liberális nézetekhez*.

„Ez a dialógus megértette velünk, hogy nincs semmilyen halálos konfliktus az ortodox keresztyénség és az iszlám, e két nagy vallási közösség között. Az ortodox erkölcsi és spirituális értékek lényegükben nagyon közel vannak az iszlám által vallott erkölcsi és spirituális értékekhez” – jelentette ki Kyrill metropolita a tanácskozás után. A két delegáció nemcsak etikai tanításaiban, hanem eszhatológikus várákozásaiban is közös alapot talált egymással – állt a kiadott közleményben.

A két vallási vezető szerint az ortodoxia és az iszlám hagyományos spirituális és etikai értékeinek legfőbb ellenfele a mai világban a Nyugaton rendkívül elterjedt liberális materializmus, egyes nyugati egyházak „prozelitizmusa” és szekták, „új vallások” agresszív magatartása a hagyományos vallási értékekkel szemben. A kiadott közös közlemény szerint *„a történelem is igazolja, hogy az erkölcsi alapok lerombolása halált, az identitás krízisét, egyúttal a gyűlölködést és belső meghasonlást hozza magával”*.

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

(Egyházak közös küzdelme a gén-manipuláció legújabb kísérletei ellen)

Tovább folynak egyes körök kísérletei az emberi gének manipulációja területén az Egyesült Államokban. A Washington Post jelentése szerint egy kaliforniai vállalkozás az emberek nagy tömegben való klónozása technikáját készíti elő. Egy másik amerikai államban újra megkezdtek a kísérleteket emberi állati embriók előállítására, beültetett emberi génekkel állatok gén-tartalmuktól megfosztott petesejtjeiben. A vállalkozás azzal védekezik, hogy ez a biotechnikai manipulálás gyógyítási célokat szolgál, és meg kell különböztetni az emberi lények klónozására irányuló kísérletektől.

Az amerikai egyházak továbbra is ellenzik és az emberi génekkel történő biotechnikai jellegű, önkényes kísérletezés minden formájának megtiltását követelik. (ZdZ)

SZENTFÖLD

(Béke Intézet alapítása a palesztin autonómia területén)

A Berliini Missziói Egyesület palesztin területen lévő Talitha Kumi nevelési központjában Békeutató Intézetet nyitottak meg. Az új intézmény palesztin és zsidó tudósok és nevelők együttműködését van hivatva előmozdítani a két nép békés együttélése vitatott kérdéseiben, a nevelés, az egészségügy, a környezetvédelem, a jog és az információ-tudomány területén – közzölték júliusban a Missziói Egyesület berliini központjában.

(epd-w)

KUBA

(Protestáns nagygyűlés Fidel Castro részvételével Havannában)

Egy háromhetes egyházi rendezvénysorozat befejezésekképpen, mintegy 100 ezer hívő részvételével, a kubai protestánsok eddigi legnagyobb közös istentiszteletét tartották meg a nyár elején Havannában, a kubai főváros Forradalom terén. Az istentisztelettel befejeződő rendezvénysorozat szerve-

zője a Kubai Egyházak Tanácsa volt, amelynek tagjai a történelmi egyházak és az új, evanglikál egyházak is.

A kubai protestáns egyházak lélekszáma mintegy 300 ezer fő. Az ökumenikus istentiszteleten a Szentírás magyarázása és egyházi kórusok énekszámai mellett személyes bizonyágtételek hangzottak el. Az ige hirdetők között volt Dr. Joan Brown Campbell asszony, az Egyesült Államok Egyházi Nemzeti Tanácsának főtájkára is (NCC-USA), aki bocsánatot kért Kuba népétől az USA gazdasági blokádja által okozott szenvedésekért. A záró istentiszteleten részt vett Fidel Castro, Kuba elnöke is, a kormány több tagjával együtt. Sajtójelentések szerint az egyházi esemény lélekszáma a protestáns egyházak és evanglikál mozgalmak növekvő erejéről tanúskodik a kommunista uralom alatt álló szigeten.

(ENI)

KÍNA

(Luther művei kínai fordításban)

A kínai keresztyének a közeljövőben már kínai nyelven olvashatják a nagy reformátor összegyűjtött munkáit, jelentették be az Egyesült Német Evanglikus Egyház (VELKD) hannoveri központjában július végén.

A fordítás alapjául a több mint 100 hatalmas kötetben megjelent, tudományos-kritikai Weimari Kiadás szolgál majd, amelynek fordításán német és kínai teológusok együtt dolgoznak Hong Kongban, az ottani Evanglikus Teológiai Főiskolán.

(lwi de – epd-w)

ANGOLA

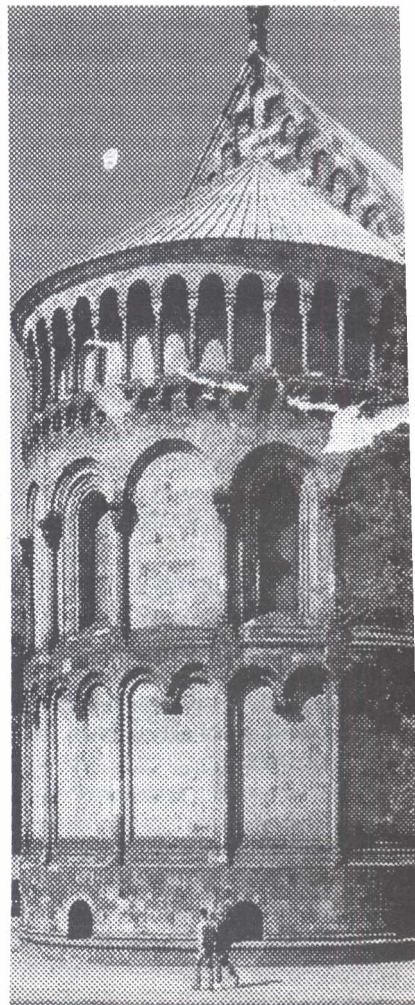
(A 20 éve tartó véres polgárháború befejezéséért)

Több mint 20 éve folyik a kegyetlen, véres polgárháború ebben a távoli dél nyugat-afrikai országban a szocialista kormányzat hadserege és az ellenzéki Unita-mozgalom (Jonas Savimbi) katonai erői között. Legújabbán, kisebb szünetek után 1998. végén újra teljes erővel lángoltak föl a harcok a két oldal katonai erői között. Az 1994-ben az ENSZ által létrehozott békeegyezmény meghiúsult és az

ENSZ békefenntartó erői 19 elején el is hagyták a szerencsét országot. A polgárháború számtalan halottja volt, és a mtegy 800 ezer menekült, aki m denét elvesztette, csak külföldi segélyadományokból tartja fő magát. Külföldi becslések szerint hatalmas területű országnak mtegy 70 százaléka áll az Unita-hasereg ellenőrzése alatt. Újabb hírek érkeztek a polgárháború áldozatainak tömegsíjairól, benn gyermekek és nők holttestével.

Emberjogi szervezetek 150 lel kész, tudós, újságíró és szakvezető vezető aláírásával Berlinb megrázó békefelhívást intéztek nemzetközi közvéleményre amelyben elítélik a polgárháború mindkét hadviselő felét, és a nemzetközi gazdasági érdekkörök kárhozattják az olajban és gyémántban gazdag, szerencsétlen afrikai ország két évtizede tart lassú pusztulásáért.

(epd-w)

FIGYELŐ

JOACHIM KRISTAHN

A válás hatása a gyermekekre

- A házassági váló-háború hadiárvainak sorsa -

Évek óta tartósan növekszik az olyan házaspárok száma, akik egy idő után házasságuk végleges szétválasztása mellett döntenek. 1996-ban az előző évhez viszonyítva 3,6%-kal több, összesen 175.550 házasságot bontottak fel a bírák Németországban.

Vizsgálatok igazolják, hogy komoly fékező erő ugyan a vallásos meggyőződés, ám a keresztyén gyülekezetek határánál nem áll meg ez a folyamat.

Az országban 160 ezer kiskorúnak kellett átélnie a szülők válását, pedig ezek a gyermekek normális körülmények között – a durva és szélsőségesen erőszakos kapcsolatokat kivéve – nem akarják, hogy a felnőttek megtegyék ezt a lépést. A válás után a gyermekek számára édesanya-édesapa továbbra is együvé tartoznak és szüleik maradnak.

A szétválás közvetlen hatása korosztályonként eltérő és változatos: engedetlenség, sírás, félelmek, alvászavarok, bűntudat, depressziós bezárkózás, zavaros önértékelés, koraérettség, harag és gyászhajlam, önvád és becsapottság érzése. Ugyanakkor a pszichológiai és lelkigondozói vizsgálatok beszámolnak hosszantartó és visszatérő közvetett hatásokról is, mint például a nemekhez viszonyulás zavara e gyermekeknél.

A válás hatása a gyermek szexualitására

Ennek jobb megértéséhez először a gyermekek természetes és normális nemi fejlődését kell közelebbről megvizsgálni.

A körülmények gondoskodásban, ápoltságban, gyengéd simogatásokban, biztató ölelésekben a védetség élményétől a gyermek szívében bizalom sarjad. Az édesanya-édesapa-gyermek háromszögben kialakul egy biztos kötődés, amely megengedi, hogy a gyermek fejlődése útján „elengedett kézzel” és félelem nélkül tegye meg a korának megfelelő következő lépést, pl. először egyedül felfedezni apró titkokat, utánajárni valaminek, majd később először elmenni egyedül az óvodába, iskolába stb. Először játékosan tanulják meg cselekedeteik következményeit, a környezetükre gyakorolt hatását, aztán azt, amikor valamit jól, később azt, amikor valami jót tesznek. Ezek és még néhány egyéb elem alkotják a személyiség fejlődésének alapját, az egészséges én-tudat kialakulását (az identitás = ki vagyok én?) és biztosítják az ifjúvá érést. Ebből már egyenesen következnek a kérdések: Hogyan (legyek) vagyok férfi? Milyen nő (leszek/vagyok) legyek?

Mit jelent anyának lenni? Mit jelent apává válni? Hogyan kell (szabad/lehet) a másik nemű emberrel élni? Nemi vonzalmamat hogyan kell (lehet) irányítani, s közben hogyan kell (szabad) viselkedni?

A másik nemhez fűződő kapcsolat hosszú távú következményei

Az utódok számára az átélt válásban fölsejlik egy kemény üzenet, amely így hangzik: Ez most már rám is hatni fog a másik nemhez fűződő viszonyomban?

„A kutatás mai állása” (Stand der Forschung) egyik összefoglaló cikkében *W. Fthenakis* megállapítja, hogy a fiatalok legtöbbször fél a bennük is megismétlődő szülői hibáktól. Különös, hogy az éppen fennálló párkapcsolatokat inkább a lányok féltik emiatt. Ugyanakkor – így *Fthenakis* – éppen ők mutatnak egy bizonyos gondtalanságot a szexuális kapcsolatban: korábban és gyakrabban létesítenek szexuális viszonyt, mint egészséges családban élő kortársaik. Az elváltak körülményeit kutató *Wallerstein* és *Blakeslee* 15 évnyi megfigyelésük eredményét a „*Nyertesek és vesztesek*” című könyvben tették közzé, megemlítve az alaptalan bűntudattól és kudarcfélelemtől sújtott gyermekeket, akik hajlamossá válnak a korai házasságkötésre, az elhagyástól való félelem miatt partneri kapcsolataik gyakori megszakítására, mert érzelmileg rá sem tudtak hangolódni társukra.

Ezek a megállapítások csupán jelzik, hogy az elvált szülők gyermekei veszélyeztetettebbek, de nem vonatkoznak szükségszerűen minden érintettre, hiszen az egészben maradó családokból is kerülnek ki olyan fiatalok, akik a fenti zavarokkal küzdve élnek bonyolult kapcsolatokban a másik (vagy azonos!) nemmel. A következmények tehát nem törvényszerűek, mert ezek ismeretében az érintett szülők és gyermekeik felkészülhetnek a várható megpróbáltatásokra és így megelőzhető a baj. Annak ellenére tehát, hogy az elvált szülők gyermekei körében gyakoribb az elválás, ez nem következik be ott, ahol ismerték a veszélyeket és előre felkészültek azok leküzdésére.

Amit még átél(het)nek a válás-gyermekek

A szülők között formálódó, változó intenzitású, vagy már állandósult ellentétben a mindkét félhez jó viszonyt tartani akaró, folytonosan igazodni kénytelen gyermek súlyos lojalitás-konfliktusba kerül. A legtöbb csonka

család anyagi és társadalmi (szociális) helyzete a válás után jelentősen romlik, amit a korábban megszokott környezet megváltozása, az otthon elvesztése is beárnyékol. Az elválásból eredő gondokat ezek a gyerekek nem tudják olyan gyorsan feldolgozni, ahogy azok a felnőtt világból szinte egyszerre törnek rájuk, s ezzel egy újabb veszteséget kell elkönyvelniük, amiből szinte egyenesen következnek a fent részletezett magatartási zavarok. Ez utóbbi pedig a már töredék család sokkal gyengébb teherbíró képességét teszi erőn felüli próbára, terheli meg aránytalanul. Ilyenkor depressziós tünetek is jelentkeznek, ahogy egy kislány vallomásából ez ki is derül: „Nem tudok tovább élni édesapám nélkül”

Kapcsolat az apával

Az elvált apák és gyermekeik még akkor is átélik egymás elvesztésének nyomasztó érzését, ha a válás előtti apa-gyermek kapcsolat szinte teljesen formális volt, de legalább is nem volt naprakész. Wallerstein és Blakeslee tanulmánya ezt azzal magyarázza, hogy a gyermek mindennapjaiból kirekesztett apa szerepét csak egy bizonyos napokon látogató apa veszi majd át. Annak ellenére, hogy az anyák többsége még ilyen körülmények között is igényelve az apa jelenlétét egyetért a láthatással, csak igen nehezen és körülményesen ápolható tartós és teherbíró kapcsolat. E tanulmány gyermekei az apjuktól többszörösen – láthatásonként! – elhagyottnak, a korábban bármilyen minőségű, de mégis tartós szeretetéből kirekesztettnek, mellőzöttnek érezték magukat. Ebben főleg fiúk az érintettek. Arról is beszámoltak az elvált apák, hogy fiaik az évek múlásával egyre idegenebbeké váltak számukra. Egy fiatalember pedig így vallott: „Nekem az a legrosszabb, amit máig sem tudok, hogy mit gondol rólam az apám, érdekli-e őt, vagy számára teljesen mindegy, hogy létezem?”

Mit tehetnek gyermekeikért az elvált szülők?

* *Akikkel már megszakadt a kapcsolat, azokkal – bármilyen nehéz is! – vegyék fel újra a fonalat még akkor is, ha gyermekük már a saját útját járja, mert csak így lesz közvetíthető, hogy „Te az én fiam/lányom vagy, aki nem közömbös számomra! Közünk van egymáshoz!”* Talán még az is sikerülhet, hogy az elidegenedés és eltávolodás ellenére sértetlenül maradt egymás iránti érzékenységük a szív legmélyéről a felszínre kerüljön és kifejezésre jusson, s nem csak gesztusokban.

* *Amikor a szülők állandóan vitáznak, akkor tegyük a gyermek számára egyértelművé: „Ez most csak a kettőnk ügye, amiből azért akarunk kihagyni, mert nem te vagy az oka!”* Senki ne próbálja ilyenkor gyermekét a maga védelmére felhasználni, vagy állásfoglalásra kényszeríteni.

* *Amikor csak az egyik félre marad a gyermekgondozás, akkor eleven és támogató kapcsolatot keressen és építsen barátaival, gyülekezeti közösségekkel, vagy lelki gondozójával, hogy kifejezésre tudja juttatni: „Válalalom gyermeke(i)mért a felelősséget és azt nem hárítom másra. Ellenállok a kísértésnek, hogy gyermekemből társ-pótlékot, vagy partner-helyettest fabrikáljak”. Az egyedül nevelők számára a hasonló sorsú édesanyák és édesapák igen komoly segítséget jelenthetnek. Kifejezetten ilyen indítatásból jöttek létre önszerveződő csoportok, keresztény szervezetek.*

* *Ahol a lehetőségek kimerültek és vége a türelmeknek, akkor (vagy már korábban is...?) arra kényszerül(t)ünk, hogy észrevegyük a legfontosabbat, azt, hogy még mindig mellettünk van Jézus, és jelenlétében visszanyerhetjük nyugalmunkat. Az egyedül nevelő szülőknek tartott egyik tanfolyamon egy édesanya ezt így mondta: „Bizony igaz az, hogy van Atyánk, aki a mi gyermekeinknek is Atyja, aki még akkor is gondoskodik róluk, amikor mi már képtelenek vagyunk.”* Majd könnyek között számolt be a Zsolt 68,6 szabad értelmezése alapján arról, hogy Isten, az apátlanok Atyja megérintette tizenéves lányát, aki azóta egy ifjúsági csoport munkatársa lett.

Mit tehetnek a gyermekek a válás után?

A már ifjú, vagy időközben felnőtt válás-gyermekek közül sem mindegyik – míg egy részük annál hevesebben! – tapasztalta meg a válások fenti következményeit. Ennek összes változatát nem lehet felsorolni és megismerni, de megértésükhöz az első lépés az értesülések beszerzése és feldolgozása. Segítség lehet ebben a sors-társ barátokkal, ismerősökkel folytatott beszélgetés és tapasztalatcsere, vagy a témával foglalkozó és megfelelő színvonalú könyvek, tanulmányok olvasása. Ezekből kiderül, hogy *nem vagyok egyedül a gondommal; mások is ismerik ezt az érzést, állapotot.*

Így pl. egy fiatalember elhatározta, hogy hiányos emlékeit kiegészítendő, beszélteti édesanyját a még közös múltáról, majd döbbenten állapította meg, hogy bizonyos dolgokra rosszul, vagy egyáltalán nem is emlékezett. Nála a gyermekkor bizonyos részleteinek elvesztése ugyanakkor önvédelmi reflex is lehetett, míg az el nem vált szülők gyermekeinél még az apróbb emlékek is tapasztalatok is – még a rosszak is, csak nem fájón – azonnal felidéződnek. Az emlékek, élmények és tapasztalatok feldolgozásában fontos állomás az, amikor saját életünket szépítés és elnagyolás nélkül a legapróbb (puzzle!) részletekkel együtt a mennyei Atya elé terítjük. Eközben talán felismered, hogy az akkori dolgodat Ő hogyan látta és értékelte. Majd megkérdezheted: *Mit vesztettem? Mi szakadt ki az életemből?* Aztán nevezd meg azt a hiányt, ami az akkori megrázkódtatás idején még felfoghatatlan volt számodra, hogy végre leszámolj azzal az illúzióval, annak ábrándjaival, hogy ezekkel még tartozik neked valaki!

Ezután újra nyitott leszel arra, amit az emberek és Isten mondani, adni akarnak neked. Amikor felismered az ellened vétkezőket, ne siess azonnal, hirtelen felindulásból megbocsátani, mert az ügy ilyen felületes elsimitásával nem leszel igazán szabad, és maradtok egymás adósai. A szív mélyéből felfakadó megbocsátás híve Jézus (Mt 18,35).

Remélem ismersz valakit, aki segíthet – ha kell – abban, hogy ezt a megbocsátást és ezt a megszabadulást hogyan lehet elérned most, vagy akár holnap.

Fordította: Mátis András

Megjelent a Der Auftrag c. keresztény tanulmányfüzetek 71. sz.-ban (1999. június)

FESZ VAN

Töprengés Bartus László könyve kapcsán

Néhány héttel ezelőtt jelent meg egy könyv a Hit Gyülekezetéről, mely port kavart a médiában, eljutott a széles közönséghez. Sokan kérdezték egymástól: olvastad? A könyv valóban megrázó, felkavaró, messze futó gondolatokat ébreszt az olvasóban. Megjelenése után már nem lesz ugyanaz a Hit Gyülekezete, annak vezetője, a gyülekezetből kiszakadtak és talán a „semleges” olvasó sem, hiszen itt nem egy egyházi szerveződés kritikája az érdekes. A tanulmány (dokumentum, segélykiáltás, gyónás stb.) túlmutat önmagán. A XX. század végi Magyarország egyik zavaros, beteges tünetéről olvashatunk. Óvakodnunk kell a leegyszerűsítéstől, szélsőséges megfogalmazásoktól. Itt drámáról van szó, sőt időnként „komédiáról”, mely tragédiába torkollik egyes esetekben. Kérdések sora vetődik fel bennem: ki írta, rendezte a „darabot”, a szereplők, beleértve a főszereplőket, tudják-e, mibe sodródtak? Milyen következtetéseket vonhatunk le a magunk számára?

A Hit Gyülekezete valóban az emberi hit, elkötelezettség, szervezőképesség „csodája”. Egy imakörből közel húsz esztendő alatt hazánk egyik legintenzívebben fejlődő és legjelentősebb létszámú (kb. 40.000 tag) vallási közössége lett, az országot, sőt a határon túli magyar területeket is behálózó helyi gyülekezetekkel, intézményekkel, teológiával, sajtóval. Úgy tűnik, hogy a visszasságok, hibák, bűnök, szakadások sem állítják meg a közösség fejlődését, mert itt másról szól a történet.

Mi közünk nekünk, evangélikusoknak mindehhez? Szerintem elég sok. Kritikára és véleményem szerint önkritikára is szükségünk van.

Számtalan értékes, komoly evangélikus testvérünk hagyta ott egyházunkat és talált lelki otthonra a Hit Gyülekezetében (és máshol is). Miért?

Amíg a Hit Gyülekezete intenzíven növekedett, elérte a fiatalokat, művészeket, cigányokat, vállalkozókat, deviánsokat, testi vagy lelki betegeket, addig egyházunk létszáma csökkent, jó esetben stagnált. Miért?

Nem tisztem, hogy mint bölcs Salamon mindent megválaszoljak, csupán továbbgondolásra ajánlom a következőket:

– Az új vallási közösségek sokszor rámutatnak a történelmi egyházak hiányosságaira, részben abból élnek. Mi az, ami hiánynak mutatkozik nálunk? Meggyőző lendület, bátor hitvallás, kilépés a világba az evangéliummal, megtalálni korunkkal, kultúránkkal a kapcsolópontokat, válaszolni evangéliummal az igazi kérdésekre, hiányokra, kihívásokra, családiasság, közösségi élmény, az egyén és a közösség együttes fontossága, stb. E helyett gyakran tapasztalni egyházunkban a bibliai, teológiai liberalizmust, a lelki belterjességet, a prédikációk sokszor laposak, erőtlenek, a mai ember számára érthetetlen kánaáni nyelvezetűek és még szomorúbb, hogy szkeptikusak is. Hiány mutatkozik a Szentlélek gyümölcseiben és ajándékaiban is. Ilyen

hozzáállással az első keresztyének is vegetáltak volna. Hadd idézzek megfontolásra *Dr. Békési Andor* református teológiai professzor *A Szentlélekről szóló tanítás* című tanulmányából (Theológiai tanulmányok Új folyam – 10. kötet, Magyarországi Református Egyház Budapest, 1980.): „Meggyőződésünk ugyanis, hogy a reformátorok – főként Kálvin – még jóval tovább mentek volna a Szentlélek személyének és munkájának megvilágításában, ha az ún. 'rajongók' túlzásai ezt meg nem akadályozták volna. A reformátorokat egy idő után valósággal rémülettel töltötte el az egyre jobban elharapódzó gyakorlat, hogy egyesek a Szentírástól függetlenül igényelték a Szentlélek kijelentését és vezetését, a belső hang sugallatára, álmokra, víziókra alapozva tanításukat. Ez váratlan visszariadást, valóságos 'kutatási stop'-ot váltott ki a Szentlélekre vonatkozó dolgokban. A Szentlélek helyett most már a rajongókkal foglalkoztak. Egyesek szerint a reformátorok valóságos 'sokk állapot'-ba kerültek a reformáció szélsőbal szárnyán elhelyezkedők túlzásai miatt, úgy annyira, hogy a reformáció egyházai azóta is – mondják – egyfajta 'rajongás-ellenes-komplexus'-ban szenvednek és ez akadályozza még ma is a több világosság elnyerését a dologban. Az akkori indokolt – vagy indokolatlan – félelemnek valóban olyan következményei lettek, amelyek egészen napjainkig elérnek. Mindjárt a reformáció nagy eseményeinek lezajlása után a megmerevedés tünetei jelentkeznek.”

Ezt a „hangot” ritkán használjuk, mert szorított helyzetben a hiány elismerése ronthat esélyeinken. Ezzel szemben véleményem az, hogy csak a becsületes, Isten előtti eszmélődés, megértés és a Szentlélekben való megújulás segíthet. A rajongás mindig is kísérő jelensége volt Isten népének, de az egészséges evangéliumi vonal nem azért maradhatott meg, mert mindenre nemet mondtak elődeink. Az egyház elhatárolódott a tévelygéstől, de a hangsúly a pozitív programon volt, az igen egyértelmű kimondásán és megélésén. A teljes evangéliumra való igen kimondására gondolok. Gyülekezeteink tagjait nem a kifelé irányuló kritika tarthatja meg az egészséges hitben és az egyházban, hanem az élő Isten hirdetett és megélt evangéliuma, ígéje, amely ma is teremtő erő. Gyülekezeteinkben nem csak arra van példa, hogy „többet” óhajtva elmennek a tagok más „érdekesebb”, „élénkebb” közösségekbe, hanem több esetben vissza is térnek a „kirándulás” után, ill. a pünkösdista jellegű gyülekezetekben megtértek néhány hónap, vagy év után történelmi egyházat keresnek. Főleg olyan gyülekezetet, amelyben Isten ereje, szeretete hatja át az igehirdetést és a közösségi életet.

Visszatérve az önkritika után a Bartus-könyvre és a Hit Gyülekezetére, meg kell állapítani, hogy a karizmatikus mozgalom egyértelmű értékeket is hordoz. Nem szabad egy kalap alá venni az egész mozgalmat, hiszen számtalan ága van a biblikus irányzatoktól a

fentebb említett pozitívumok mellett és ellenére alapvető hibákat, gyermek és később felnőttbetegségeket is hordozott. Az utóbbi években felerősödni látszanak a negatívumok. Melyek ezek?

1. *Egyszemélyű vezetés.* A vezető erőteljes dominanciája. Meghatározóbb a személye a közösségben, mint Jézusnak. Katolikus-ellenesség ellenére igazi „pápás” személyiség (tévedhetetlenség). Egy idő után nem az ige határozza meg őt, hanem ő mondja meg, mi az „ige”, akár a Szentírás összefüggő kijelentésével szemben is. Mindent és mindenkit kontroll alatt tart. Közte és a tagok között függőség alakul ki. Ő lesz az „igazi szülő” a testi szülőkkel szemben. Élet és halál, üdvösség és kárhozat „ura”.

2. *Kizárólagossági tudat.* Mi vagyunk a legjobbak. Ez az összeállítás persze csak a karizmatikus jellegű gyülekezetekre értendő, mert az ún. történelmi egyházak szóba se jöhetnek, mint hiteles közösségek, mert mind megromlott, „paráznává” lett, „démonizálódott”, tehát onnan „ki kell jönni”! (Főleg a római katolikus egyházból.)

3. *„Nálunk van a 'teljes' evangélium, ellentétben más felekezetekkel”.* Itt a „teljes” evangélium legtöbbször a Szentírás tanításának perifériáján szereplő különleges, látványos karizmákat, csodákat jelenti (nyelveken szólás, gyógyítás stb.). Pedig ez az igazi tévedés, mert Pállal együtt valljuk, hogy nincs más csak a *kereszt evangéliuma*.

Többszörös tanítási csavarról van szó, mert a keresztről szóló beszéd háttérbe szorul vagy el is tűnik, helyette hirdetik a „Szentlélekben való öröm”, amely elsősorban – főleg az utóbbi években – szélsőséges extázisban nyilvánul meg (rohángálás, fetrengés, elvágódás, különböző artikulálatlan hangok megszólltatása, utóbbi időkben ugatás, nyertés, vinyogás és nevetés akár órákon át). A Szentlélek gyümölcsei elsorvadnak (Gal 5,22), a hangsúly a Szentlélek ajándékaira kerül, de sajnos az sem biblikusan, hanem pogány, sámánisztikus, több esetben démonikusan ható formában. Az evangéliumi, krisztusi keresztyénység paródiája, megcsúfolása ez. El tudjuk képzelni Jézust ilyen viselkedéssel? El szoktak feledkezni arról az igazságról, hogy nem néhány különleges karizmáról olvashatunk a Bibliában, hanem legalább 25 félétről (lásd melléklet).

4. *Az üdvösséghez, a Golgota kereszttje mellett szükség van valami másra is:* engedelmisség a vezetőnek, az előző egyház otthagynása, extázis stb.)

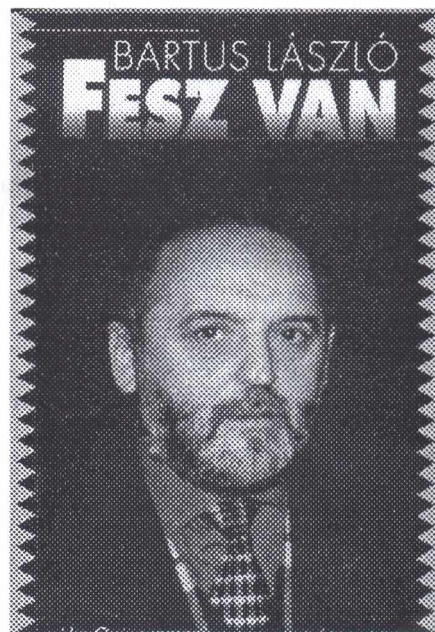
5. *Sikerorientált, anyagias, betegség- és szenvedésmentes kegyesség.* Ezt nevezzük „dicsőség-teológiának”, melynek semmi köze a „kereszt

teológiájához” és Krisztus követéséhez. A Názáreti nemigen lenne elfogadott, népszerű személy a Hit Gyülekezetében egyszerűségével, szegénységével, az emberekért való szenvedésével.

Fontos megállapítani, hogy a Hit Gyülekezete nem azonos az ún. karizmatikus mozgalommal. Annak egyre inkább a perifériájára kerülő irányzata. Egyik lelki, szellemi háttere a koreai pünkösdisták mozgalom, melyben szintén nagy hangsúly kerül az anyagiakra, kérések, vágyak „kieröltetésére”. Az ún. siker mögött – többek között – egy egészen materialista „vallásosság” áll, megspékelve eufóriával, pszichikai drogokkal. Erre mindig volt és van vevő (cirkuszt és kenyeret).

Az elmúlt hónapokban több százan – köztük vezetők – otthagyták a Hit Gyülekezetét. Megjelent egy olyan ember leleplező könyve, aki közvetlen munkatársa volt a vezető lelkésznek. Milyen jó lenne, ha öneszméldésre, megtérésre indítanák a gyülekezetet ezek az események. Félek, hogy egyelőre nem így van. Ha nem ezt az utat választja *Németh Sándor*, akkor még rosszabb lesz a helyzet: fokozódik a kizárólagossági és mártírtudat, a személyi kultusz, az extázis és a többi. Szaporodnak a lelki narkósok, a sérültek, az infantilizált százak és ezrek. Uram, irgalmazz nekik és nekünk!

Szeverényi János

A kegyelmi ajándékok (karizmák)

Osztrák ifjúsági vezető munkája

Apostolság: A vezetés képessége, amit a gyülekezet elfogad és elismer.

1Kor 12,8, 1Kor 12,12 Ef 3,1–9 Ef 4,11

Irgalmasság: Az együttérzés képessége más keresztyénekkal vagy nem-keresztyénekkal, akik súlyos testi, pszichés vagy lelki szükségletet szenvednek. Aki rendelkezik ezzel az ajándékkal, az irgalmasságot úgy

gyakorolja konkrét gyakorlati tettekkel, amelyek visszatükrözik Krisztus szeretetét és egyúttal enyhítik vagy meg is szüntetik a szükségletet, hogy közben belső örömet sugározzon.

Mk 9,6–7 Rm 12,7 2 Tim 1,16–18 1 Pt 4,10–11

Szolgálat: Az a képesség, amikor észrevesszük, hogy másoknak miben van szüksége segítségre, ebben

felismerjük Istentől kapott feladatunkat és feladatot vállalunk.

Ap Csel 6,1–7 Rm 12,72 Tim 1,16–18 I Pt 4,10–11

Nem élni házasságban: Ez az ajándék az a képesség, amikor az ember le tud mondani a házasságról, s ugyanakkor nem érzi, hogy valamit elmulaszt, nőtlenként/hajadonként élni szexuális kísértések megtapasztalása nélkül.

Mt 19,10–12 I Kor 7,7–8

Felismerés: Az a képesség, hogy meglátjuk, felismerjük, megértjük és meg tudjuk fogalmazni azokat az igazságokat és gondolatokat, amelyek a gyülekezet növekedése és egészsége/java szempontjából fontosak.

Ap Csel 5,1–11 I Kor 2,14 I Kor 12,8

Evangelizáció: Az evangélium hatásos hirdetésének képessége a nem-hívók felé, úgy hogy emberek megtérjenek. Jézus tanítványaivá és Jézus gyülekezetének felelős tagjaivá legyenek.

Ap Csel 8,5–6 Ap Csel 8,26–40 Ap Csel 14,21 Ap Csel 21,8 Ef 4,11 2 Tim 4,5

Vendéglátás: Képessé tesz arra, hogy megnyissuk házunkat és szívesen fogadjunk olyanokat, akiknek élelemre és szállásra van szükségük.

Ap Csel 16,15 Rm 12,9–13 Rm 16,23 Zsid 13,1–3

Adakozás: Az a képesség, amikor anyagi javainkat vidáman és nagyvonalúan Isten országa javára adjuk.

Rm 12,8 2 Kor 8,1–7 2 Kor 9,1–2,6–8

Imádkozás: Bizonyos dolgokért való rendszeres imádkozás képessége hosszabb időn át. Az imameghallgatás gyakoribb és konkrétabb, mint a keresztyének általános tapasztalata.

Kol 1,9–12 I Tim 2,4–2 Jak 5,14–16

Hit: Különleges bizalom, mellyel Isten akaratát és a jövőre vonatkozó szándékait felismerjük és várjuk.

Ap Csel 11,22–24 Ap Csel 2

Segítségnyújtás: Az a képesség, amikor saját talentumainkat mások szolgálatába állítjuk, s ezzel lehetővé válik, hogy azok hatásosabban használhassák saját ajándékaikat.

Ap Csel 9,36 Rm 16,1–2 I Kor 12,28

Pásztorokodás: A hosszú távú, egy keresztyén csoport lelki „jólétéért” való személyes felelősségvállalás képessége.

Jn 10,1–18 Ef 4,11 I Tim 3,1–7 I Pt 5,1–3

Tanítás: A közösség és a tagok szolgálata és lelki egészsége szempontjából fontos bibliai felismerések jó pedagógiai érzékkel való továbbadása, ami a hallgatóknál megtérést eredményez.

Vezetés: Az a képesség, amivel a célokat Isten terveivel összhangban tudjuk meghatározni. Az ilyen célok azt eredményezik, hogy a tagok önként és harmonikusan együttműködnek ezen, Isten dicsőségét szolgáló célok elérésén.

Ap Csel 7,10 Ap Csel 15,7–11 Rm 12,8 1Tim 5,17 Zsid 13,17

Misszionálás: Képessé tesz – más lelki ajándékokhoz kapcsolódva – az idegen kultúrában végzett szolgálatra.

Ap Csel 8,4 Ap Csel 13,2 Ap Csel 22,21 Rm 10,15 I Kor 9,19–23

Profétálás: Az a képesség, mellyel a Szentlélek munkájaként közvetlenül megértjük és továbbadjuk Isten üzenetét népe számára.

Lk 7,26 Ap Csel 15,32 Ap Csel 21,9–11 Rm 12,6 Kor 12,10+28

Lelkigondozás: Az a képesség, hogy úgy tudunk másokat bátorítani vagy figyelmeztetni/inteni, hogy azok ezáltal segítséget és gyógyulást tapasztaljanak.

Ap Csel 14,22 Rm 12,8 1Tim 4,13 Zsid 10,25

A lelkek megkülönböztetése: Az a képesség, amellyel meg lehet különböztetni, hogy egy állítólag Istentől származó magatartás mögött isteni, emberi vagy démoni hatalmak állnak-e.

Ap Csel 16,16–18 I Kor 12,10 Jn 4,1–6

Igazgatás: Az a képesség, mellyel a gyülekezet egy részterületét illetően felismerjük a közvetlen és a hosszú távú célokat, és a célok elérésére hasznos terveket készítünk, azokat végrehajtjuk.

Ap Csel 6,1–7 I Kor 12,28

Bölcsesség: A Szentlélek szándékainak olyan ismerete, mellyel az ember betekintést nyer már ismert igazságokba és tudja, hogy lehet ezeket bizonyos problémák esetében a gyülekezetben gyakorlatban alkalmazni.

Ap Csel 6,3+10 I Kor 2,1–13 I Kor 12,8 2Pt 3,15 Jak 5,5–6

TOVÁBBI AJÁNDÉKOK

Gyógyítás: Betegek gyógyításának, egészségük visszaállításának képessége Jézus Krisztus nevében a Szentlélek erejével, mindenféle természetes segédanyag nélkül.

Ap Csel 3,1–10 Ap Csel 5,12–16 Ap Csel 9,32–35 I Kor 12,9–28

Szenvedés vállalása: Az a képesség, mellyel igent tudunk mondani a hitünk miatt megtapasztalt szenvedésekre. A hit itt a haláltól sem riad vissza. Boldog és győzelmes magatartással tűnik ki, mely Isten dicsőíti.

Ap Csel 7,54–60 Ap Csel 8,1–4 Ap Csel 12,1–5 I Kor 13,3

Csodatétel: Jézus Krisztus nevében csodák megtételének képessége. Kívülálló is felismerik, hogy ezek a tettek csak Istentől származhatnak.

Ap Csel 9,36–42 Ap Csel 19,11–20 Rm 15,18–19 I Kor 12,10–28

Nyelveken szólás: a) olyan nyelven beszélni Istennel, amit az ember korábban soha nem tanult: illetve

b) egy közvetlenül Istentől jövő, a gyülekezetnek szóló üzenet felfogásának és a Lélektől indítva egy korábban soha nem tanult nyelven való továbbadásának a képessége.

Ap Csel 2,1–13 Ap Csel 10,44–46 Ap Csel 19,1–7 I Kor 12,10–28 I Kor 14,13–19

A nyelveken szólás magyarázata: A nyelveken szólás lefordítása egy mindenki számára érthető nyelvre.

I Kor 12,10–30 I Kor 14,13–28

Sághy Jenő lelkésztestvérünktől búcsúzunk*

Az Úrnak minden útja kegyelem

Egy faluban születünk, a Győr-Moson-Sopron megyei *Lébényben*. Innen indultunk, *Sághy Jenő* testvérünk egy nemzedékkel korábban. Közös történelmi korszak tanúi vagyunk. Ő az idősebb, s aki többet szenvedett. Feledhetetlen marad számomra egy hosszú beszélgetésünk, közös utazásunk során, a hetvenes évekből.

Megállunk most főhajtással ravatala előtt, szívünkben az Isten iránti hála érzésével, megbecsüléssel, szolgálatát összegezve.

Rögös úton vezette a szolgálatba hívó Úr. Segédlelkészként szolgált Sopronban, Kötcsén, Zalaegerszegen, hosszabb ideig Balatonszárszón.

Gyülekezeti lelkész Harkán 3 évig, Bezin 7 esztendeig, Mórchidán 3 évtizeden át. Egyedül Isten a tudója, hány ezer kilométert kerékpározott Somogy és Zala lankáin, s ezután a Kisalföldön. Egyedül Isten a tudója, hányszor állt meg betegágy mellett, mert pásztori munkáját mindig komolyan vette.

Külön karizmát kapott a gyermek- és ifjúsági munkára, amelyet nagyon szeretett. Utolsó szolgálati helyén nemzedékeket nevelgetett a Krisztus zsámolyánál.

Rögös útja 1957-ben a fegyházba vezetett. Akkori szolgálati helyén, Bezin kiállt a szabadság szent ügye mellett 1956 forradalmi napjaiban. Három hónap híján három évet töltött a márianosztrai sötét cella mélyén. Amikor szabadul a rabság kényszerű börtönéből, közlik vele, hogy szeretett gyülekezetébe nem térhet vissza, másutt kell munkáját folytatnia.

Rögös úton haladt az irodalom ismeretlen berkeiben is. Anyai nagyanyjától örökölt irodalmi vénája fiatalon írásra készítette. Balatonszárszón intenzív kapcsolata volt a népi írókkal. Hat könyve jelent meg, általában háromezer példányban. Valamennyi egyházi témájú. /Kiváltságunk; Szétszórt juhok között; Naptámadat/ 117 tanulmányát olvashatták különböző hetilapokban és folyóiratokban. Tíz váltó forint c. elbeszélése németül és finnül is megjelent. Pályáját a börtönök megszakították, a kemény bolsevizmus megtörte, de meg nem akadályozhatta küldetése betöltésében.

Szüntelen prédikál, lelkeket vigasztal és közben boldogan ír. Csendben visszalopózik egyházi lapjaink hasábjaira, elsősorban vallásos tárgyú novelláival. S bár országos Bethlen pályázatot is nyert számbontogató korában, az irodalmi élet elfelejtette, háttérbe szorította sok más tehetséges pályatársával együtt.

Rögös úton vezet családi élete is. Nem csak börtönévei nehezítik a kapcsolattartást gyermekeivel, de

egyik fiának fiatalon bekövetkezett halála is vérző sebet üt megtört lelkén. Az öregséggel járó betegség próbái sem maradtak el élete utolsó szakaszán.

A rögös úton azonban a hit legdrágább ajándékát sohasem veszítette el. Nyolcéves korától édesanyja egyedül neveli testvéreivel együtt. Majd a pápai református gimnázium diákja lesz. A teológiai tanulmányokat is itt kezdi. *D. Kapi Béla* püspök avatja lelkésszé. Szolgálatát hivatástudat koronázza. 75 évesen vonul nyugalomba. De gyöngyszem írásai még ezután is megjelennek az Evangélikus Élet hasábjain. Szeretik olvasni hiteles szaváért, akár hazaszeretetről, akár istenfélelemről ír.

Pályáját az irodalom szeretetében teológiát végzett leánya, az evangélium hirdetésében *András* fia folytatja. Egyik unokája is Krisztus tanúságtevő szolgája kíván lenni.

Szíve mélyén vallotta: Az Úrnak minden útja kegyelem és hűség azoknak, akik szövetségét megtartják.

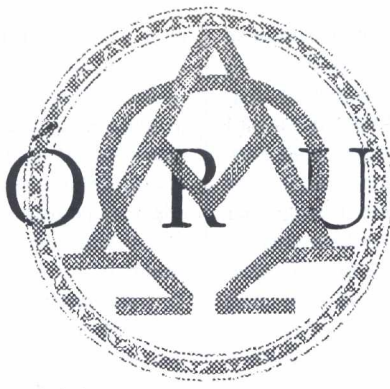
Neki rögös út és a hit keskeny ösvénye adatott. Alázattal elfogadta. Nekünk mindnyájunknak a kegyelem útját kínálja fel Urunk. Így maradhatunk meg a vele való közösségben. Ahogy Sághy Jenő testvérünk vele tartott jó és rossz napokban. Imádsága nem halkult el, hálaadása nem némult el, hite pislákoló fénye nem aludt ki. Kezéből fogadta el személyisége értékeit, talentumait, sikert és kudarcot, fiatalságot és öregséget. Ez az út nem a megsemmisülésbe vezet, lelke nem a nirvánába zuhan. Ez az út, a kegyelem útja, az örökkévalóságba torkollik. Amióta Jézus meghalt bűneinkért és Krisztus feltámadt, hogy utat nyisson az Atyához, azóta reménység támadt szívünkben.

A Feltámadott ígéri: én élek, ti is élni fogtok. Az én Atyám házában sok jó lakóhely van.

Sághy Jenő testvérünk szíve utolsót dobbant, élete mécsese kihunyott. Szegényebbek lettünk egy mélyen gondolkodó, meggyőződéséért szenvedni kész szolgatárssal. Mégsem panaszt kiált ajkunk, hanem imát zeng szívünk. Köszönjük, hogy 85 éven át szerette Urát és egyházát, s boldogan szolgált neki. Fogadja be a kegyelem Istene az örök hajlékokba.

* Szebik Imre püspök a temetésen elhangzott igehirdetése.

A császár új isten-köntöse

Újabb megjegyzések az istenkérdéssel kapcsolatban

Hogyan kerül a csizma az asztalra?

Hogyan kerül egy fizikus csizmája a teológia asztalára? Hogyan kerül egy fizikus csizmája a filozófia asztalára? Hogyan kerül egy teológus csizmája a filozófia asztalára? Szeretnék néhány, BARTHA ISTVÁN és ROSZIK DÁNIEL gondolataiban¹ implicit módon megjelenő kijelentést explicité tenni. Hogy ne csak csizmák kerüljenek asztalra, a kesztyűt is felveszem, amit akaratlanul is felém dobtak. Mégpedig azon a jogen, hogy mindkét cikk megfogalmazásával egyetérték: *'cogitare necesse est'* és *'philosophor necesse est'*. Sőt, még azt is megkockáztatom: *'non cogitare non potesse est'* és *'non philosophor non potesse est'*. A *homo sapiens* túlhangsúlyozott *sapiens* nevéből eredő természetes életformája a gondolkodás, bölcsekedés. Mindkettő fontos. Nyilvánvalóan lehetetlen volna nem gondolkodni. A fizikához érthetően nélkülözhetetlen a gondolkodás. És bár ROSZIK DÁNIELnek igaza van, hogy a filozófia újítása különbözik a gondolkodástól, mégsem lehet elválasztani őket. Többek között ebből adódik, hogy a fizikusok körében általánosan jellemző, hogy nem vagyunk érintetlenek a *'bölcesség szeretetétől'* sem. Ráadásul a természettudományok eredményei kikérülhetetlenül hatnak a filozófiára — legalábbis, ha a filozófia nem akar végletesen elszakadni a valóságtól...

A fizikusnak óhatatlanul fel kell tennie a természet megismerése kapcsán olyan kérdéseket, amelyek hatásköre túlnyúlik a természettudományok keretein. Óhatatlanul beleütközik filozófiai és teológiai kérdésekbe is. (Így szinte természetes volt számomra, hogy rendszeres teológiai szigorlati dolgozatomat a tudomány és a teológia kapcsolatáról írjam.) Éppen a valóság, az igazság kutatása teszi indokolttá, hogy a *homo sapiens* gondolkodjon a világról, gondolkodjon a természetről és a természetfelettiről egyaránt.² Ezért is érthető, hogy az istenkérdés végigkíséri az emberiség történetét, fogalmazódjon meg bármilyen formában is. Ebből a szempontból érthető, hogy a keresztyénség történetét is végigkísérik azok a próbálkozások, amelyekkel igazolni próbálják Isten létezését. Ebből a szempontból érthető, hogy az istentagadás történetét végigkísérik azok a próbálkozások, amelyekkel cáfolni próbálják valamiféle, vagy éppen mindenféle isten létezését.

Tudomány és teológia

Ugyanakkor ebből következik, hogy *"Egyik csoport sem tudott végleges győzelmet aratni a másik fölött. Ezt a helyzetet csak egyféleképpen magyarázhatjuk: az egyik csoport nem azt támadta, amit a másik csoport védett."*³ És valóban úgy áll a helyzet a filozófiában, mint amit az anekdota szemléltet: *Párttitkár és lelkész sakkoznak. A párttitkár egyszer csak megszólal: Tudja, én nem hiszek Istenben. A lelkész azt feleli: Tudja, abban az istenben, amelyben maga nem hisz, én sem hiszek. Viszont azt az Isten, akiben én hiszek, maga nem ismeri.* Itt jutunk el ahhoz a ponthoz, amit BARTHA ISTVÁN mottóként idéz HEIDEGGERTŐL. Mélyen egyetérték az idézettel, ezért engedtessek meg, hogy emlékezetfrissítésül magam is idézzem: *"A keresztyén filozófia fából vaskarika és félreértés. Gondolkodva kérdezőn persze földolgozhatjuk a magunk számára a keresztyén tapasztalat, azaz a hit világát. Ez a teológia. Hogy a teológia nyerhet valamit, ha a filozófia segítségével úgymond felfrissítik vagy netán fölváltják vele, hogy ily módon a kor ízlésének megfelelőbbé tegyék, erre a kártékony gondolatra viszont csak olyan korok jutnak, melyek nem hisznek többé a teológia feladatának igazi nagyságában."* Esetleg kiegészíteném azzal, hogy a filozófia helyébe más tudományterületeket is megnevezhetnénk, pl. a természet-tudományokat. Vagy akár a történelmet.

Hogy mennyire abszurd irányba vezethet egy ilyen ötvözés, ana számomra az egyik legkiívóbb példa VERMES GÉZA: *A zsidó Jézus*. Egyik mondata rávilágít arra, hogy nemcsak az egyház oldaláról nézve áll fal, hanem a tudomány oldaláról is: *"Sok exegétát hozott már zavarba a Jánost dicséző jézusi szavak végén rejlő fricska — 'aki a legkisebb a mennyek országában, nagyobb nála'. Voltak, akik úgy látták, hogy e szavakban a Kiválasztott eljövendő dicsősége és János földi nagysága közti kontraszt jelenik meg. Mások a 'mennyek országá'-t a Jézus működésének eredményeképpen megvalósuló szellemi birodalommal azonosítják, amely magasabb szférához tartozik, mint a Keresztelő világa. Ismét mások az 'aki a legkisebb a mennyek országában' kifejezés jelentését úgy értelmezik, hogy az Jézusra mint Isten szolgádjára vonatkozik. Az első két magyarázat túlságosan teológiai jellegű ahhoz, hogy egy történész komoly figyelmet fordíthasson rájuk..."*⁴ Eme utolsó mondat pontosan mutatja, milyen kapcsolatban áll a tudományos módszer a teológiával: bizonyos értelmezési

¹ BARTHA ISTVÁN: *Az Isten-kérdés reneszánsza a jelenkori filozófiában*. (Lelkipásztor, 1999/3, 99kk. o.) és ROSZIK DÁNIEL: *Megjegyzések az istenkérdéssel kapcsolatban*. (Lelkipásztor, 1999/6, 227kk. o.)

² Ezért BARTHA ISTVÁN költői kérdésére: *"Lehet-e metafizikától mentesebb világszemléletet elképzelni, mint egy fizikusét?"* szójátékkal azt kell felelnem, hogy a fizikus egyben kénytelen metafizikus is lenni...

³ PAUL TILLICH: *Rendszeres teológia*. (Osiris Kiadó, Budapest, 1996.) 171. o.

⁴ VERMES GÉZA: *A zsidó Jézus*. (Osiris Kiadó, Budapest, 1995) 45. o.

eleve kizár a teológusok kincstárából azért, mert a történész szubjektív mércéjével mérve nem megfelelő. Ám ekkor fel kell tenni a kérdést: mi a létjogosultsága egy ilyen 'történeti' vizsgálódásnak egy, az eredeti szándékának megfelelően 200%-osan teológiai jellegű mű esetében?! *Zsidónak botrány, történésznek bolondság...*

Ilyen 'ehretentő példaktól' függetlenül is vallom, hogy bár sokszor párhuzamokat vonhatunk a tudomány eredményei és a teológia között, mégis nagyon óvatosan kell bánni e kapcsolatokkal. Sok érdekes párhuzamot vonhatunk, de nem szabad abba a hibába esnünk, hogy valamely tudományterület aktuális eredményeit érdekes párhuzamnál többnek, és végképp ne a hit melletti bizonyítéknak tartsuk!⁵ Már csak azért sem, mert a tudomány eredményei nagyon is változóak. Ezzel szemben a teológia lényegi területein nem fog az idő vasfoga. Semmiképpen nem érthetők egyet azzal, hogy az értelem vezethetne Istenhez.⁶ Istennek úgy tetszett, hogy Jézus Krisztus és a húsvéti hit vezessen Hozzá.

A magam részéről tehát mind a tudomány, mind a teológia oldaláról azt vallom, amit a Szentháromság-tannal kapcsolatban is hangoztat a rendszeres teológia: a személyeket (tudományterületeket) ne keverjük össze, de a lényegeket se válasszuk szét! A teológia ne akarjon a tudományra erőltetni oda nem illő mód-szereket, megállapításokat, és a tudomány se tegye ezt a teológiával. Egyik oldalról természetes igény, hogy a teológiát tudományos igénnyel műveljük; a másik oldalról annak feltétele, hogy teológia maradjon, egyúttal az is, hogy tulajdonképpen soha nem válhat igazán tudományos jellegűvé — amiatt, hogy alapja nem e világból való, hanem kinyilatkoztatásból. (A természet[tudomány] nem foghatja fel a természetfelettit — *finitum non capax infinitum*.) Másképp megfogalmazva: a teológia ne ragaszkodjon foggal-körömmel olyan szemlélethez, amely tudományosan ellehetetlenült (ld. kopemikuszi fordulat), ne is akarja előírni a tudománynak, mivel foglalkozhat és mivel nem. Ne akarja a teológia eldönteni, milyen tudományos elméletek lehetségesek és melyek nem — ugyanakkor, ha kell, lényegi kérdésekben vállalja bátran a tudományos eredményekkel való ütközést, szembenállást. Megint más megfogalmazásban: ne magyarázzunk mindent csodával (és ezzel a hamis felsőbbrendűséggel ne érvénytelenítsük önkényesen a tudomány igazságait), de legyünk tudatában, hogy az egyház feladata annak az Istennek a szolgálata, aki felette áll a teremtett világra szabott saját törvényeinek, és átlép tér és idő, természet törvény korlátjain — ami nemcsak 'lélekben' értendő (pl. imádság élményei), hanem a történelmi valóságban is (karácsony, húsvét). Tudatában kell lennünk, hogy hitünk legmélyebb alapja soha nem lesz a tudomány által megfogható, de még csak elfogadható sem! A golgotai botrány és a húsvéti bolondság, valamint a „pünkösdi részegség” — jobb, ha megértjük és feldolgozzuk, elfogadjuk — mindig is a tudomány bögyében marad.

Dugába dőlt bizonyítás

Végül elérkeztem arra a pontra, hogy a bizonyításméletről is beszéljek, amely bizonyos értelemben végső csapást mért az istenbizonyítékokra. Utalás szintjén tulajdonképpen BARTHA

⁵ Jól érzékelteti ezt a BARTHA ISTVÁN által felhozott példa a világegyetem egy, a tudomány által lehetségesnek tűnő hirtelen apokaliptisz, amely a vákuum-univerzum alapállapotba ugrásából származhatna, és minden előjel nélkül pillanatszerűen következne be egy adott helyen. Magam számára pedig legkedvesebb párhuzam (amely éppúgy óvatosan kezelendő, és nem veendő túl komolyan) a relativitáselmélet egyik lehetséges következménye, az idő fordított irányú haladása és a páli megigazulásban tapasztalható időileg megfordított oksági kapcsolat, miszerint a keresztyén ember jó cselekedeteinek oka a számára még nem kiteljesedett üdvösség.

⁶ Ld. pl.: A. E. WILDER-SMITH: *Aki gondolkodik, annak hinnie kell*. (Evangéliumi Kiadó)

ISTVÁN és ROSZIK DÁNIEL cikkéből is kiviláglik (vagy konkrétan is?), hogy fából továbbra sem lesz vaskarika. Ám ígéretemhez híven hadd említsek meg expliciten is egy tudományelméleti, egy formális logikai, és egy kvantummechanikai szempontot. Épp a modern tudomány tette világossá, hogy a felvilágosodástól kísértő eszme, mely szerint világunk a tudomány által idővel teljesen megismerhető, nemcsak hibás, hanem alapvetően téves. (Tévedésekbe kapaszkodni pedig igencsak veszélyes és ártalmas...)

Tudományelméletileg nem tisztázott, mi a helyes bizonyítás pontos kritériuma. Fordulhatunk valamiféle formális logikához, amit triviálisan igaznak tartunk, úgymond minden normális ember elfogad. Ám ezek helyessége valójában csak közmegegyezésen alapszik, de szigorú tudományos értelemben nem 'kezelt'. E problémát szemléltetik pl. a 'hollóparadoxon', még inkább a *GOODMAN-paradoxon*, vagy BANESH HOFMANN tréfás példája annak bizonyítására, hogy létezett olyan indián törzs, amely a nyílvesztőt vektornak hitte⁷: úgy vadásztak, hogy egyikük lőtt az állattól jobbra, a másikuk pedig balra — gondolván, hogy a két nyílvesztő-vektor eredője épp eltalálja az állatot. A nyílvesztő azonban nem vektor, ezért vadászatuk sikertelen maradt, és a törzs kihalt. Tehát az, hogy ma nem találunk ilyen törzset, bizonyítja, hogy léteztek, hiszen azért nem találjuk őket, mert kihaltak... Egy ilyen példán jót mulathatunk. Ám a példa mögött megbújó filozófiai, tudományelméleti probléma valóban létezik, és bizony nem mindig ilyen rikító öltözékben ugrik elénk. Sokszor találkozni ugyanilyen érveléssel, csak éppen szürke öltönybe csomagolva, ezért nem feltűnő — viszont nagyon meggyőző. A manapság oly divatos áltudományos népbuításoknak is éppen ez az alapja: valahol megpróbálják a tudományelmélet és az emberi logika réseit saját fazonjukra foltozni.⁸

⁷ Ld.: SIMONYI KÁROLY: *A fizika kultúrtörténete*. (Gondolat Kiadó, Budapest, 1978) 24-25. o.

⁸ Azt hiszem, bármelyikünk tudna töménytelen példát felhozni. Hadd emeljek ki egyet, lévén MUNTAG ANDOR nemrég írt róla. Ne törődjünk azzal, eredetileg voltak-e szóközők a Tóra héber szövegében. Fogadjuk el, hogy a Biblia kódja elhagyja őket. Ezután kezdjük el a folyamatos szöveget azonos hosszúságú sorokra törölni keresztretjvényszerűen, eredményül egy mátrixot kapva. Ezek után mindenfélét keresünk benne, hol milyen szavak keresztezik egymást, és azok közelében milyen vonatkozásokat találunk még. Eddig tulajdonképpen nincs is mit kifogásolni, legfeljebb semmi értelme egy ilyen 'fogásnak'. (Az már inkább kétséges, mennyire megbízható, ha héber betűkkel próbálunk, mondjuk angol neveket találni? Kiejtés vagy írás szerint próbáljuk meg ráerőltetni?)

A módszer achillesi sarka ott van, hogy miként értelmezzük a megtalált összefüggéseket: érdekes, de véletlen egybeesésnek, vagy történelemkönyvnek? Ugyanis itt megint csak egy szürkébe öltözött bizonyításméleti kérdéssel állunk szemben, éppen ezért könnyű bármelyik félnek érvelni a maga igazsága mellett — anélkül, hogy meggyőzhető a másik táborát, hiszen valójában már a kiinduló axiómák különböznek, azaz elbeszélnek egymás füle mellett, mint arra a cikk elején leírt TILLICH-idézet utal.

Rádióban (Juventus, *Intim* c. sorozat) halottam egy érvet, mely szerint azért igaz a Biblia kódja, mert annak valószínűsége, hogy egy tetszőleges szövegben történelmileg azonosítható összefüggést találjunk, sokkal kisebb annál, mint amennyit felfedezni sikerült. Ezzel az érveléssel csak az, hogy egy ilyen valószínűség meghatározása különböző előfeltevéseket igényel, amelyek tartalmazznak igencsak szubjektív elemeket is. Elhangzott az az állítás is, hogy más, hasonló terjedelmű művekben, pl. irodalmi alkotásokban (talán konkrétan a *Háború és béke* hangzott el) nem lehet felfedezni ezeket az összefüggéseket. Ez nagyon jó érv, mivel nyilvánvaló, hogy az ellenzök táborából senki nem fog időt pazarolni annak vizsgálatára, milyen összefüggéseket fedez fel más művekben...

Ám, ha valaki kezdené komolyan venni az illetőt, aki a Biblia kódját igyekszik ránk tukmálni, kis, apró, rejtett segítséget ad 'szakmai hozzáértése' megítéléséhez. A népbuítás csúcsa ugyanis az volt, amikor a — magát fizikusnak kiadó — vendég arról beszélt, hogy épp épül a háza, melynek pincéjében laboratóriumot rendez be, és ott minden lesz... Sokadik kísérletre a műsorvezető végre rávette, hogy valami

Meg kell jegyezni azt is, hogy bármilyen furcsa is, a matematikai-logikai vagy a filozófiai bizonyítás még a legegzaktabb keretek között és a fenti bizonyításméleti probléma felett szemmet hunyva is felvet kétségeket. Egyrészt: mi köze a precíz matematikai-logikai vagy filozófiai bizonyításnak a valósághoz, hiszen gyakran annyira absztrakt, de mindenképp az anyagi valóságtól elvonatkoztatott? Másrészt: az alapigazságként elfogadott axiómái mennyiben tekinthetők valóban igazaknak — hiszen nem bizonyítottak? (Természetesen nem is lehetnek azok, mert kiinduló igazságok nélkül semmi nem vezethető le — a semmiből csak Isten képes teremteni, mi csupán a már meglévővel dolgozhatunk.) A fizikai bizonyítás pedig azt veti fel, hogy tulajdonképpen lehetetlen egy elméletet igazolni, hiszen a gyakorlatban igen korlátozott számú kísérletet tudunk csak végezni — és így soha nem lehetünk biztosak abban, hogy a későbbiekben nem találunk olyan tényeket, melyek kizárják elméletünk helyességét. (Bizonyos szempontból pont ezen cáfolatok megtalálásáról szól a tudománytörténet!) POPPER szavaival: egy elméletet lehetetlen verifikálni, legfeljebb falsifikálni tudjuk.

Am engedjünk nyugodtan a közfelfogás csábításának, és felejtjük el a tudományelméleti kétségeinket! Nézzük, mit mond a *formális logika*! GÖDEL óta azt, hogy nem létezik teljes axiómarendszer. Sokféle formában találkozni a GÖDEL-tétel egyszerűsítésével.⁹ Egyik lehetséges megfogalmazásban: bármilyen elmentmondásmentes axiómarendszert építünk is fel, mindig megfogalmazhatók olyan állítások, amelyek az axiómák keretei között se nem bizonyíthatók, se nem cáfolhatók — ilyenkor tetszőlegesen választhatunk, hogy egy ilyen állítást, vagy az ellentettjét hozzávegyük az axiómarendszerhez. Ez továbbra is ellentmondásmentes lesz, de ismét megfogalmazhatunk eldönthetetlen tételeket; soha nem jutunk a végére. Ennél valójában még érdekesebb a helyzet: adott axiómarendszerben megfogalmazhatók olyan állítások, amelyek igazak ugyan, de az axiómarendszer keretei között nem bizonyíthatók! Csak egy magasabb szintről nézve tudhatunk az állítás igaz voltáról, amúgy bizonyíthatatlan! Azt hiszem, nem kell túl merésznek lennem, ha azt mondom, ezek fényében nem is kell különösebben csodálkoznunk, hogy nem sikerült maradandó istenbizonyítékot találnunk, mivel ennek eldönthetősége csak a tudományon, filozófián kívülről lehetséges. Azért sem kell túl nagy merészség e kijelentéshez, mert legjobb tudomásom szerint GÖDEL eredeti célja éppen az volt, hogy Isten létét bizonyítsa — és lám, ő maga volt kénytelen rájönni, hogy ez lehetetlen, akár még úgy is, hogy az állítás igaz volta (más szintről, más aspektusból) egyébként tudható... GÖDEL számára nem volt kérdés Isten léte — ám épp bizonyítási kísérlete világított rá, hogy egy állítás igaz volta ellenére előfordulhat, hogy nem létezik hozzá bizonyítás. Ha pedig egyszerű, immanens tételek esetén előfordulhat ilyen, hogyan is várhatnánk, hogy a végtelen bonyolult, transzcendens tételre bizonyítást találjunk?

Hamadik példának pedig *SCHRÖDINGER macskájá* állítom görcső alá. ROSZIK DÁNIEL cikke is utal többek között arra, hogy

konkrétabbat is mondjon: lesz benne elektronmikroszkóp és gravitációs távcső is. Sajnos el tudom képzelni, hogy a műsor hallgatóságának többsége hasra esett ezeztől a szavaktól. Én viszont egyrészt arra gondoltam, hogy mi sem természetesebb, mint egy magánemberek éppen elektronmikroszkópra telik. De ez mind semmi: megpróbáltam elképzelni pincéje méreteit; ugyanis, ha bármi köze van az illetőnek a fizikához-csillagászhoz, akkor azt is tudnia kell, hogy a gravitációs távcsövek nem emberkéz alkotásai, és bizony galaxisok méreteiben jelentkeznek!

⁹ Természetesen számunkra, *'hétköznapi halandók'* számára csak egyszerűsítése hozzáférhető, hiszen a bizonyítás rengeteg matematikai fogásra épül. Ld. pl.: ROGER PENROSE: *A császár új elméje. Számítógépek, gondolkodás és a fizika törvényei.* (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993) 121-130. o.

nemcsak Isten létének bizonyítása vagy cáfolása kérdéses, hanem már maga Isten létének vagy nemlétének felvetése is, mivel ezzel az emberi felfoghatóság korlátjaiba szorítással tulajdonképpen kizárjuk, hogy Istenről beszéljünk. (Bizonyos szempontból így is közelebb kerülhetünk az önkijelentő *"Vagyok, aki vagyok"* [2Móz 3,14.] értelméhez.) Ezzel kicsit analóg, de más irányba vezető az a gondolatkísérlet, melyet SCHRÖDINGER fogalmazott meg a *kvantummechanika* alapján: egy macskát bezárunk egy dobozba, ahol mérlegampulla van. Ez egy radioaktív atom bomlásától függően elpattan, és megöli a macskát. Amíg nem nyitjuk ki a dobozt, és nem nézzük meg, él-e a macska, a fizika szerint csak annyit mondhatunk, melyik eset milyen valószínűséggel következik be — ehhez matematikai segédeszközként a hullámfüggvényt használjuk. A kvantumelmélet leírásában a megfigyelés előtt a macska olyan úgynevezett kevert állapotban van, amelyben a hullámfüggvény az *'élő'* és a *'döglött'* állapot keveredése. Csakhogy mi értelme van ennek a részben élő, részben döglött macskának, amikor számunkra világos, hogy vagy egyik, vagy másik lehet csak igaz? (A paradoxon tulajdonképpen elvi-filozófiai vonatkozásában máig tisztázatlan.) Szinte azt mondhatnánk: a tudomány keretei között Isten léte vagy nemléte is csak ilyen keverten, valószínűségi-gileg adható meg — ez viszont a kijelentés alapján édeskevés és semmit ér!

A császár új ruhája

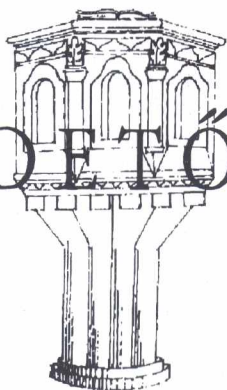
Ha őszinték vagyunk, végül tehát arra kell jutnunk, hogy az istenkérdés nemcsak továbbra is eldöntetlen marad, hanem épp a tudomány fejlődése mutatott rá, hogy soha nem is válhat eldönthetővé. Igaz, hogy az istenkérdés különböző korokban eltérő öltözékben mutatkozik a nyilvánosság előtt, a lényeg mégis ugyanaz maradt az emberiség történetének hajnalától fogva. Legyen szó tudományos gondolkodásról vagy filozófiáról, diánetikáról vagy agykontrollról, keresztyénnek tűnő szektákról vagy szélsőséges csoportokról, ateizmusról vagy más vallásokról, az értelem-bálványról vagy a mammonról, liberalizmusról vagy konzervativizmusról, hippikről vagy technóról, Biblia kódjáról vagy okkultizmusról, a történész állítólagos Jézus-kutatásáról vagy az ősmagyarág áltudományos kutatásáról, mindnek valahol ugyanaz a gyökere: beérjük istenpótlékokkal, önkreált bálványokkal — vagy elfogadjuk Krisztust azon a módon, amint Ő adja magát? Az egész kérdés gyökere tulajdonképpen egyszerűen az marad, hogy elhisszük-e Húsvétot, vagy sem.

És itt lelepleződik, hogy valójában a modern filozófiában sem jutottunk tovább annál, hogy az egyház kincse zsidónak (vallásosnak) botrány, görögnek (filozófusnak, tudósak) boldonság — azaz a császár még mindig mezítelen! A problémát nem oldottuk meg, és nem is fogjuk. Bizonyítékok helyett továbbra is marad vízválasztónak a húsvéti hit. HEIDEGGER szavait átfogalmazva: Halálos veszedelem az egyház számára, ha arról megelégedkezve hamis módon próbálja létét igazolni, híveit a hit biztos alapjáról (Jézus Krisztusról) a tudományos bizonyítás ingoványára áthelyezni. Nem arra van szükségünk, hogy tudományos igazolását keressük a világosságnak, mert ettől a fejekben, szívekben még nem változik semmi. Ehelyett arra van szükségünk, hogy az egyház ajkán megszólaljon ugyanaz az ellenállhatatlan ige, amely a teremtés hajnalán csendült fel először: *"Legyen világosság!"* És akkor végre látni fogjuk, melyik császárok a mezítelenek, és melyik a miénk — a teljhatalmú, a minden emberi gondolat és bölcselkedés felett álló, bizonyítottan bizonyíthatatlan, ellenállhatatlan hatalom...

Szakács Tamás

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Szentháromság ünnepe utáni

19. vasárnap

Ef 4,20–28

1. Az igeszakasz és az ünnep

Járjunk elhivatásunkhoz méltóan! Ez az Agendában megjelölt címe a sorozatnak. Az ige pedig, úgy vélem, nem is kívánna alcímet, már csak azért sem, mert a vasárnap alcíme – „Munkában” – legfeljebb a 28. verssel hozható formai összefüggésbe.

A vasárnap hagyományos mondanivalója a hétköznapi életben, Jézus követésében megvalósuló általános erkölcs; a keresztyén ember hozzáállása munkához, emberi kapcsolatokhoz, a világban való szerepeinkhez és feladatainkhoz.

2. A szöveg

Az Efezusi levél – bár a másodlagos páli levelek közé sorolják – a páli hagyomány univerzális hordozója a maga speciális mondanivalójában. Minthogy nincs konkrétan a gyülekezethez szóló mondanivalója, feltételezik, hogy az efezusi címke ‘véletlenül’ került a levél elejére – több gyülekezethez írt, általános tartalmú körlevél volt eredetileg. Két fő része a Római levélhez hasonlóan: az evangélium – ezen belül a krisztocentrikus ekkleziológia – (1–3. fejezet) és annak következtetései a keresztyén életre és emberi kapcsolatokra vonatkozóan (4–6. fejezet). A kettő szervesen kapcsolódik egymáshoz, oda-vissza utal egymásra és nélkülözhetetlenül feltételezi egymást.

Igénk a második rész elejéről való. Minthogy a szakasz visszautalással kezdődik, érdemes elé-olvasni a megelőző 17–19. verseket, s a gondolatmenet folytatása a fejezet hátralevő 4 verse is.

Két ószlopon áll az apostol szava:

– Krisztusnak, mint az egyház-testnek a tagjai vagytok. Beépülni igyekeztek és hozzá hasonlóvá lenni vágytok. Megismertétek Krisztust, ‘megtanultátok’ őt.

– Ha helyesen tanultátok meg őt („ha valóban úgy hallottatok róla és kaptatok fölöle tanítást, ahogyan az megvalósult Jézusban” – másképpen: „ha valóban őrá hallgattatok, és megtanultátok, hogy Jézusban van az

igazság” – rk. fordítás), akkor az életetek megváltozik, olyan gyökeresen és világosan, mint annak az embernek a külső megjelenése, aki leveszi a régi ruháját és újat vesz fel.

A vasárnap hagyományos mondanivalója és igénk alapján lehetőség van arra, hogy etikai útmutatást adjunk az élet számos területéről. Hol, melyik gyülekezetben milyen konkrét útmutatásra van éppen szükség. Hiszen ír az apostol a hazugságról és igazságról (25); a testvérszeretetről (25); a haragról és a megbékélésről (26); mindezekben az elesésről és a kitartó Istenre figyelésről (27); a lopásról és a becsületről (28); az irgalmasságról (28); a sor folytatódik a 29–32. versekben is...

Mindez azonban nem öncélú etikum, hanem szervezen kapcsolódik a levél első részéhez: Jézusban vagyunk. Aprópénzre váltás helyett tehát homiletikailag rentábilisabb, ha a konkrét etikai útmutatások dolgában megmaradunk ott, ahol a levél írója jár: példaként, a globális mondanivaló részletezéssel való értelmezésére használjuk őket. Az egész szakasz – és az egész 4–6. fejezet – ‘konyhanyelven’ összefoglalt kulcsmondata a 17. vers: „többé nem élhettek úgy, ahogy a pogányok”. Ebből kiindulva, mint bővizű folyam ömlik a szó az apostol tollából: mi mindent, mennyi csodálatos változást jelent ez: megújulni lélekben és elmében! Mint a tanítómester, aki szerelmes abba a témába, amit éppen tanít, és gondolatot gondolatba öltve hömpölyög együtt a tárgyával, újabb és újabb igazságokat elmondva, és újabb és újabb példákat találva arra, amit mond.

Élesen szemben áll egymással a régi és az új. A régi az, amelynek valótlan és beteg az értékítélete, amely mást akar, másfelé törekszik, mint ami reális célja lehetne („hiábavaló gondolkodás”; „megtévesztő kívánságok”). Ezt le kell vetnetek, el kell távolítanotok magatoktól, mert megismertétek a sokkal nagyszerűbbet. Újuljatok hát meg!

Megmarad számunkra még a kérdés: mennyiben lehet szerepe az embernek abban, hogy megújul? Pontosabban: milyen megújulás az, amelyről lutheri szemlélettel úgy beszélhetünk, mint feladatról? Talán segít válaszolni a 24. vers: az új ember nem feladat – az új ember „teremtett, Isten tetszése szerint”. A feladat, amely imperativuszba tehető: az új ember felöltése, magunkévá tétele. Az, hogy sajátunkként, tudatosan az (ön?) – megvalósítására törekedve, magunk elé tűzött útként figyelünk rá.

Talán nem véletlen, hogy a Biblia sokszor nem csak így, hanem szó szerint is fehér, ajándékkul kapott, új ruhához hasonlítja Isten ajándékát.

3. Gondolattöredékek

Elhívtak. Nem kihívtak, mert a környezet marad a régi: a család, az életszínvonal, a kollégák, a szakma, a kötelezettségek, a gyógyszerárak, az anyós rigolyái maradnak! A minket körülvevő, a mélység felé hőmpölygő sodrás marad!

Sokan vannak ebben a sodrásban. Őket sodorja. De mi nem így tanultuk a Krisztust! Nem kihívtak – de irányváltoztak! 180 fokkal, most már szemben az árral. Hogy nehéz? Hát igen. Hogy nem ugrik be a 'sikeresek' embereknek azonnal, hogy ki is vagy, ha említik a nevedet a társaságban, úgy véletlenül? Hát igen. Évekkel ezelőt egy rövid írásban így olvastam, *József Attila* nyomán: „Maradj fölöslegesnek...” – így bent a világban...

Ha megfordultunk az áradatban: levetettük az őembert! S most, hogyan tovább? Meztelenül, új ruhára várva állunk itt. Levetettük a régit, már bent van a szennyben, nem lehet elővenni újra – Isten óvjon attól, hogy újra elővegyük! –, de ez nem túl sokáig tartható állapot. „...csak ember, aki minden idegével lágy takaró és melengető vacok után sír, és csak áll a nagy sötétben s meztelenül Isten előtt vacog.” (*Dsida Jenő: Hálóiing nélkül*)

Ez a levetkezés és felöltözés már nem ugyanaz, mint amikor egy gyenge pillanatunkban döntöttünk Jézus mellett, vagy gyerekfejjel belenevelődtünk a vallás világába! Ez minden napnak, minden órának a nehéz fizikai munkája! Ez őember: te vagy. Mindhalálig. Az újjal csak felcseréled ezt. Darabonként. Előlről kezdve. Aprólékosan. Hibázva. Újra és újra nekifeszülve, mert Jézus Krisztus, az egyetlen, aki lehetőséget jelent a számunkra, a sziszifuszi újra- és újrakezdés bolondja így látja jónak.

4. Gondolatmenet: megújulás-ajándékba

- Jézusban vagyunk mint test – ez az egyház!
  - Bennünk van a régi – mely ellentétes az újjal!
  - Ha levetettük – ha irányt váltottunk – vegyük át az újat!
  - A megújulás csodálatos tárháza nyílik fel előttünk!
- Énekjavaslatom: 444; 460

Mennyei Atyánk, aki hagyta, hogy a tékozló fiú, a tékozló lány, a tékozló nyugdíjas, a tékozló melós, a tékozló pap, a tékozló emberiség eltaszítson Téged magától, de túlaradó örömmel ölelsz magadhoz mindenkit, aki visszatér, és nem nézed rajta a piszkos, rongyos ruhát, a fájdalmas terheket, mindezt nem nézed, csak az embert nézed, aki a Te legkisebb gyermeked, és úgy bánsz vele, mintha elsőszülötted, trónörökösöd lenne, adj nekünk bölcs szívet, hogy vágyjunk vissza Hozzád, elfogadjuk a magadhoz visszahúzó erőt, a segítséget, mellyel megmentesz bennünket, mellyel egyedül Te tudsz megmenteni bennünket az önpusztításból, melyben élünk. Ámen.

Schermann Gábor

*S*zentháromság ünnepe utáni

20. vasárnap

Ef 5,15–21

Próbáljuk Pált és az Igét megérteni

Igénk logikai vonala:

A világhosszág gyermekeinek házitábla-szerű intései között az új élet gyakorlására történő pozitív tanítást tartalmaz igénk. A keresztyén életmód sajátosságaira rámutatva a következőket emeli ki Pál:

1. Egymás mellé állítva a „bolond”, meggondolatlan (istentelen) és bölcs, az Úr akarata szerinti magatartást, az utóbbi erősítésére teszi a hangsúlyt.

2. Ezen figyelmeztetésbe ágyazva állítjuk az idők jó kihasználását az Isten megismerésének összefüggésébe.

3. A világi és keresztyén életmód ellentétéként jelentkeznek a kétféle telítettség: ne a léhaságtól, hanem a Szentlélektől történjék.

4. A Szentlélek hatásai jól kivehető jelekben mutatkoznak. Az Ővele megtelt ember:

4/a magatartásával erősíti embertársait (zsolttárral, dicsérettel és lelki énekekkel),

4/b „extatikus” módon dicséri az Urat (dicsérettel és énekkel),

4/c közel érzi magához Istent,

4/d látja élete nagy összefüggéseit.

5. A 4/a (erősítés) és 4/d (engedelmesség egymásnak) a 2. kőtábla újszövetségi gondolatvilágát tükrözi, és mintegy keretbe foglalja a 4/b (dicséret) és 4/c (hálaadás) első kőtáblás üzenetét.

Igénk „csemegéi”

1. Az „idők gonoszak”. Sőt, egyre inkább azok lesznek, ahogy peregnék a szemek a homokórában. A többes szám használatának általánosító és (földi viszonylatban) örökérvényűséget kifejező hatása van. Az idő ezen tulajdonsága abban mutatkozik meg, hogy milyen gyorsan fut, telik el, sohasem elég, maroknyi, áltat, hiteget, végül elszakít. Az idővel való foglalkozás az első keresztyének aktív végítéletvárásának kézzel fogható bizonyítéka.

2. Mivel ilyen koordináta-rendszerben mozog földi életünk, ehhez kell alkalmazkodnunk: gazdálkodni ezzel a múlt idővel. Ekkor lehet és kell Istent megragadni. Itt és most van a soha vissza nem térő alkalom Istent megismerni. Az Őt hirdető alkalmakat és lehetőségeket pedig még áron is meg kell venni, megvásárolni = εἰσαγοραζομαι.

3. Isten jelenléte ebben az életben igazi ünnepi hangulatot teremt. Sokan a szenvedélyek által keresik életük értelmét vagy éppen abba fojtják sikertelenségüket, mintha a részegség ihletettséget hozna. A páli kor orgiái, bacchanáliái, dionüssziái ékes példái ennek a „Carpe diem!” életérzésnek. Pál ugyan szakaszunkban csak a bor negatív hatásáról ír (bár Timótheusnak mást is tanácsolt), de értelmezhető ez minden léha szenvedélyre, amely feslettségbe, éktelenségbe taszít. Ennek mélységes

csapdájáról árulkodik a kifejezés alapértelmezése: κωπια = akit vagy amit nem lehet már megmenteni.

4. Kulcsfogalomként kerül elénk a hálaadás kifejezés, méghozzá erősítve és kiegészítve azzal, hogy „mindenkor mindenért”, a gonosz időkben minden helyzetben erre a hálaadásra ευχαριστια-ra (az úrvacsora kifejezése) van szükségünk. Nekünk, nem is az Istennek elsősorban.

5. „Engedelmeskedjete egymásnak, a Krisztus félelmében.” A υποτασσω, az önkéntes engedelmesség, a szabadon vállalt elkötelezettség kifejezése már a legközelebbi és legszorosabb emberi kapcsolatot „veszi célba”: a házaspárok egymás iránti helyes magatartására vonatkozó ígerész nem véletlen került bele az esketési rend szövegébe sem.

6. Alapigénben lényegében a Fil 2,5–11-ben található himnusz krisztológiájának etikai megfogalmazása rajzolódhat ki előttünk.

Próbáljuk Pált és az Igét megérezni

(Meditáció gyanánt / helyett pár történet)

1. Ifjúsági óra. Terítéken a bibliai próféciaék. Pár perc után a szó automatikusan a mai jóslatokra terelődött. Nem is csoda! A 2000. év közeledtével a vízcsapból is végítélet-prófécia csöpög. Mindennapos híryanagként szerepelnek Nostradamus legfrissebb értelmezései. Egy magyar boszorka (bocsánat: prófétanő) aktuális jóslatát a Fókuszban láttam pár hónapja: ha a balkáni háború még júliusban is tart, akkor Magyarország három év múlva eltűnik a föld színéről. Az augusztusi napfogyatkozás pedig legalább akkora félelmet vált ki, mint amekkora érdeklődést. (Lehet, hogy az októberi Lelkipásztorban már egyikünk sem olvassa e sorokat, és Szentháromság utáni 20. vasárnapon már nem is kell prédikálnunk? Bocsánat a cinikusságomért!) Olyan a társadalmi életérzés, mint első királyunk korában. Ne álljunk be azon show-igehirdetők sorába, akik pl. mai ígénket így értelmeznék: használjátok ki és fel a még hátralévő időt, hiszen itt a világvége!

2. Szombat hajnal. Arra ébredtek, hogy ablakom alatt ordenáré módon beszélő, mámorba temetkezett diszkós fiatalok „kurjongatnak”. Kiszólni nem mervén (bevallom őszintén) kénytelen voltam végighallgatni őket. Nem volt más témájuk, mint életélvezetük olcsó ecsetelése, mert 2000-ben úgyis vége a világnak, hát addig próbáljunk ki mindent. Mennyi mámor van manapság, amiben az ember kiutat keres magának: drog, eszmei fanatizmus, ön-égető szenvedély, dőzsölés. Bolondság! – vallja Pál. Mámorosodjatok meg inkább a Szentlélektől! Ingyen adja azt, amit mi pótszerekkel keresgélünk.

3. Egy idős református lelkész-kolléga elvonó kúrán levő alkoholbetegeknek elmondott prédikációja került a kezembe. A következő érdekes vázlatpontjai voltak:

- Boros flaska helyett keserű pohár
- Sörös korsó helyett a szenvedély kelyhe
- Stampedli helyett az úrvacsora serlege.

4. Haldokló idős bácsihoz hívtak, ők így kérték: „utolsó kenetet” adni. Csak úrvacsorával „szolgálhattam”. A bácsi hozzám intézett utolsó mondatai között ez is ott volt: „Sajnálom, hogy nem jártam templomba.” Használjátok ki az alkalmakat, amik és amíg vannak! Az elmulasztott Isten-keresésre és az elszalasztott lehetőségekre rádöbbenni talán az egyik legfájóbb érzése a múltba

tekintő embernek. A bácsi temetését két nap múlva jelentették be a hozzátartozók.

5. Megkapva ezen előkészítő elkészítésének feladatát, semmi értelmes nem jutván először eszembe, elővettem a TIE által kiadott egyik prédikációs kötetet. Mindenkinek ajánlom elolvasásra az ígénket feldolgozó igehirdetést Németh Zoltán tollából. Csak egy megkapó gondolatot ragadok ki önkényesen belőle, amely a jelen pillanatát így festi le: „A soha vissza nem térő, mégis mindig jelen levő alkalom (itt és most)”.

6. Most olvasgatom a „Fesz van” című szennyes-teregető bestsellert. A Hit Gyülekezetének e könyvből (végre) kiderült botrányos belső és felső élete felkavarta a magyar médiát és közvéleményt. A Híradókban hemzsegnek a sportcsarnokbeli extatikus és karizmatikus jeleneteket ábrázoló képek. Ezt jelentené, hogy teljete meg Szentlélekkel? Egyáltalán lehet ezt felszólításként mondani, mintha azt csak úgy lehetne parancsszóra?

7. A készülésem kezdetén megbeszéltem némelyekkel ezt az ígét, még a posztgraduális tanfolyamon. Egy kolléga a következőképpen fogalmazta meg annak felismerését, hogy mit jelent megtöltődni Szentlélekkel, hogy is néz ki ez a folyamat:

- rádöbbenek arra, hogy van Isten
- felismerem Jézus értem végzett művét
- rájövök, hogy bennünk az Isten.

Próbáljuk Pált és az Igét megfogalmazni

(Vázlatlehetőség)

Kihasznált és ki nem használt lehetőségeink:

1. Loholva az időben
2. Locsogva a pótszerekkel
3. Lobogva a Lélektől

Gabnai Sándor

Szentháromság ünnepe utáni

21. vasárnap

Ef 6,10–18

A textushoz

Alapigénk a levél befejezése előtti összefoglaló szakasz. „Végül” – az intéssorozat befejezéseként ebben az Igében megkapjuk a keresztyén élet alapmagatartását; a Sátán elleni küzdelem és fegyverzet megrajzolásában.

1. „Legyetek erősek” (IKor16,13; 2Tím 2,1; 1Jn 2,14.)

„Embereknek a gyengesége – butasága, önállótlanúság, feledékenység, gyávaság, hiúság, megvesztegethetőség stb. –nem nagyobb veszély-e, mit a gonoszság? Krisztus az embert nemcsak jóvá, hanem erőssé is teszi. A gyengeségből fakadó bűnök a tulajdonképpeni bűnök, a szándékos bűnök diabolikusak.” (Bonhoeffer, Widerstand und Ergebung, 215.) – Krisztus legyen az erőforrásunk és bízunk az ő hatalmas erejében!

A katona nem annyira a saját testi erejében bíz, hanem inkább a fegyverzetében. Krisztus katonái vagyunk e küzdelemben. A keresztyén életfolytatás nem passzív szemlélődés; egyes hibák, vétkek, bűnök fokozatos,

lassú levetkezése, hanem az Isten és a Sátán közötti küzdelemben való tudatos, aktív részvétel. „Mert a mi harcunk nem test és vér ellen folyik”, vagyis: a keresztyén élet nem egyéni küzdelem a problémáinkkal, nemcsak egyéni harc üdvösségünkért, hanem e harcunk beletorkollik Isten szent harcába, amely az „erők és hatalmak ellen, a sötétség világának urai és a gonoszság lelkei ellen” (12. vers) folyik, csúcsosodik ki. Isten harca ez, melyben a sötétséggel szemben a világosságot győzelemre viszi, melyben minket is a maga oldalán akar látni, és ott megtartani.

2. „Öltsétek magatokra az Isten fegyverzetét!” (11. vers) A „panoplia” a katona teljes felszerelését, valamennyi fegyverét jelenti. A felsorolásból kihagyja az apostol a lándzsát, amivel talán azt akarja érzékelteni, hogy „közelharcról” van szó. Azért Isten „fegyverei” ezek, mert Isten adja a küzdőknek („arma quae offeruntur, suppeditantur a Deo”). V.ö.: Ézs 59,17; 35. Zsolt 1 etc. Az „ecclesia militans” frontja – bár az Ige a bűnnel szemben buzdít megállásra, nem egyszerűen önmagunk elleni, vagy pedig ellenséges érzületű emberek elleni harcot jelent, hanem az ecclesia és az ördög közti küzdelem ez s az utóbbi – a „diabolosz” – fortélyos fogásokkal, trükkökkel próbálkozik. Isten fegyverei nélkül tehetetlen lenne – saját erejéből – az Isten népe. Csak egy támadó fegyver van: Isten Igéje. Vagyis: a „Lélek kardja”, mely „élő és ható, élesebb minden kétélű kardnál, és áthatol az elme és a lélek, az ízületek és a velők szétválásáig, és megítéli az emberi szív gondolatait és szándékait.” (Zsid 4,12) Ez a fegyver is utal arra, hogy nem emberek ellen folyik a harc, hanem az emberekért és a gonosz ellen. Ezzel az ellenséggel szemben csak a „Lélek kardja” hasít utat és rejt magában erőt a megállásra.

Isten nekünk erőnk, bizodalomunk, aki a maga oldalán oltalmat, biztonságot ad, ezért van annyi sok védőfegyverünk: igazság, békesség, hit és üdvösség!

3. „Antisztenai”, tehát szó sem lehet gyáva megfutamodásról, hanem elszánt ellenállás a dolgunk.

„En hémera té ponéra” (13. vers) valószínű a paruzia előtti, végső harc szakaszát jelöli. *Bengel*: „ubi malum vos invadit” s ez a kommentálás talán a személyes halálunk órájára is vonatkozik; arra a végső tusára, amelyet mindnyájan megvívunk.

„Katergaszameni” aor. part. Hadinyelv szakkifejezése, arra vonatkozik, amikor a kétségesnek látszó harci helyzet átbillen a most már végső győzelemre.

Homiletikai irány

Igénk a végső keresztyén magatartást tárja elénk. Ennek megértésére napjaink keresztyénségének helyzete különösképpen segít bennünket. A véget, a célt láttatja velünk, hogy közben, a küzdelmeink között világosságot gyújtson nekünk. Más az, ha tudom, mi a tét, a miért a küzdelem folyik. Más az, ha tudom, hol a helyem, mi a feladatom; mit köszönhetek Istennek már *most* és mi vár rám a számadáskor.

Krisztusban mindent megnyertem: van „igazságom” (megigazulás!) bűnbocsánatot kaptam, békességem van Istennel, van hitem, üdvbizonyosságom. Látom Isten küzdelmét, magához vont, magánál akar megtartani; minden harcomhoz egyetlen biztos fegyverül az Igét adta nekem. „Az Ige kőszálként megáll.” A fegyverzet erős, amivel Isten ellátott. „Végül”... a győzelem biztosítva van: Krisztusban már elvégeztetett!

Meditáció

Hívó keresztyénnek lenni – harcot jelent. A megszentelt élet – küzdelmes élet. Hinni azt jelenti: győzni a világ felett (I Jn 5, 4–5.) Isten népére érvényes ez az Ige: „Az ÚR harcol értetek, ti pedig maradjatok veszteg!” (2Móz 14,14.; 2Krón 20,6.)

A mi harcunk az, hogy hitet nyerjünk, mert az ÚR hit által a miénk. Akkor Ő veszi át a harcot és viszi győzelemre „perünket” (Jer. Sir. 3,58) Csak akkor várhatjuk el valakitől, hogy erős legyen, ha erőforrása van. Nekünk az ÚR Jézus a kiapadhatatlan forrásunk! Ő mindenki számára elérhető. „Ébredj,... szedd össze erődöt!” (Ézs 52,1) Tulajdonképpen milyen erőt kapunk mi Jézustól? Nem testi, fizikai erő ez; nem is olyan erő, amit gép termel. Ez a szeretet ereje! A legnagyobb hatalom! Ha megnyílunk Jézus szeretete előtt és az a szeretet hat ránk, megtapasztaljuk csodálatos erejét. Úgy vonz magához minket, hogy fel tud oldani a világhoz való megkötöttségeinktől. A Megváltó szeretete – győztes erő! Az apostollal együtt így kiálthatsz fel: „Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít!”

Csak akkor tapasztaljuk meg, milyen erős az ellenség, ha harcba szállunk ellene. Megkötöttségünket is csak akkor érezzük, ha ki akarunk szabadulni belőle. De Jézus győzött! Szükséges viszont, hogy saját gyengeségünket és tehetetlenségünket felismerjük, mert Krisztus ereje csak a gyengeségben munkálkodhat. Ahhoz, hogy Ő növekedjen – nekem alá kell szállanom. „Semmi vagyok” ismeri be Pál apostol. Azok, akik természetből erősnek és erős akaratúaknak érzik magukat, mélységesen érzik tehetetlenségüket, mikor a bűnnel és a sáttánnal kell harcolniuk. „Erőnk magában mit sem ér, mi csakhamar elesnének!” – kiáltott fel Luther is. Aki azt hiszi, hogy áll – közel van az elbukáshoz. Az önmagukban gyengék lesznek a legerősebbek, mihelyt gyengeségük - *hit* által - Krisztus erejével párosul. Engedjük, hogy naponta, sőt óránként áthasson, különösen a kísértések idején, az isteni szeretet bűnt eltörlő és mindent legyőző ereje.

II. Isten gyermekeit sokszor környékezi az a veszély, hogy kishitűvé válnak, ha ismételten előjönnek a régi kísértések, amikre már úgy néztek, mint megharcolt és legyőzött dolgokra. Nem értik önmagukat: nem akarják a rosszat, könnyek között vágynak tőle szabadulni, s azután jönnek pillanatok és órák, amikor a gonosz mégis félelmetes, lenyűgöző módon csalogatja őket. Ilyenkor közel állnak az elcsüggedéshez.

Vagy gyűlölködő emberekkel van dolgunk, talán legközelebbi hozzátartozóink gyötörnek. Kísértésünk, hogy megkeseredjünk velük szemben. A szabadulás útja, ha meglátjuk: a nagy harcot a világosság a sötétség erőivel vívja, amibe mint hívők belejutottunk. Felszabadító már az is, ha felismerjük: az ellenség áll mögöttük; az uszítja őket ellenünk, hogy féltékenységgel, daccal, engedetlenséggel és mindenféle gonosszággal gyötörjön. Eszközök csupán, akiket a Gonosz felhasznál.

III. A sáttánnak és „a gonoszság lelkeinek, amelyek a magasban vannak” (12. vers) a földfeletti területeken van birodalmuk, tehát a földi teremtmények felett állnak. Csak az ÚR Jézus tud megküzdeni ezzel az ellenséggel! Vannak azonban gonosz napok, amikor az ellenség különösen erőteljesen száll síkra és támad ránk. Ilyen volt az ÚR Jézus 40 napja a pusztai megkísértéskor. De az

ellenség nem dühönghet folyton! Isten mindig ad gyermekeinek kíméleti, türelmi időt.

Csak ne legyünk magabiztosak, és ügyeljünk a gonosz napokra, hogy „ellenállhassunk!”

Mikor a kegyelem egét felleg borítja, nem érezzük az ÚR közelségét. Úgy tűnik, mintha a Megváltó kiszolgáltatott volna az ellenségnek. Ez azonban csak látszat. Mert Ő mégis ott van, és ha rejtve is, de tart, hordoz minket!

Hittel kell megragadnunk az Ő győzelmét, hogy azt magunkévá tegyük! Jézus elől menekül a sátán.

„Higgyünk Jézusban, mert Ő a Fő s éljünk elhivatásunkhoz méltóan! Mert a keresztyén élet *hit* által Isten felé fordul, szeretetben pedig a felebarát felé. Ahol nem így élnek, – ott kezdődik a harc. Jön a sátán, aki nem képes elviselni, hogy tisztán és hamisítatlanul prédikálunk, de azt sem, ha nem haragszunk egymásra, ha nem lopunk és rabolunk, ha nem törünk házasságot... Ezért éjjel-nappal támadja hitünket és életünket. Meg akar fosztani a tiszta tanítástól, engedetlen életre akar csábítani...! ...Tanulj meg imádkozni az apostollal együtt: „Énértem is!...” (Luther)

Csonkáné Szabó Magda

*S*zentháromság ünnepe utáni

22. vasárnap

Fil 1, 3–11

Újra Pál iskolapadjában

Exegetikai megállapítások a szöveghez:

Feltehetően két eredeti levélrészletből összeépített szöveg. A 3–6. megindítóan szép, stílusos levélformában íródott. A 7. verstől a költői stílus átvált egy kissé nehezebb kifejezőmódra, mely a 9. verstől a korabeli népies filozófiával is kapcsolatot mutat (pl. a szeretet gazdagodása „ismerettel és megértéssel”). A 10. versben található „megítélhessétek” (v.ö. Rm 12,2) kifejezés megtanulható különbségtételt jelent jó és rossz, helyes és helytelen között (Rm 2,18). A 11. vers a gyülekezeti együttélés és működés célját az általános emberi lét értelmével kapcsolja össze: mindkettő Isten dicsőségét és magasztalását kell hogy szolgálja.

A tartalomhoz:

Pál apostol nagyon pozitív képet fest a gyülekezeetről. Majd két évezred távlatából is szinte érezhető az a belső megindultság, az az együttérző, felelősségteljes szeretet, ami szavaiból árad. Ha igaz, hogy a szöveg levélrészletek összedolgozásából állt egybe, akkor még inkább világossá válik az apostol és az általa alapított első európai gyülekezet eleven kapcsolata: levelezésben álltak egymással. Személyes, bensőséges kapcsolat fűzte hozzájuk – ők pedig adományaikkal gondoskodtak róla

(nemcsak a filippi fogsában, hanem másutt is – v.ö. 4,10kk).

Az exegeták két kritikai megjegyzésre hívják fel a figyelmet: 1. A filippi gyülekezet sem tökéletes „szentekből” állt. Az apostol őket is figyelmezteti és tanítja levelében, hiszen ők is ki voltak téve az elerőtlenedésnek, a tévtanításoknak, a belső elbizonytalanodásnak, éppúgy, mint bármely más keresztyén közösség. Óvakodnunk kell tehát az idealizálástól.

2. Irodalomtörténészek az 1Kor 1,4–9-re utalnak, amikor a szöveg stílusát elemzik. Szerintük általánosan használt és szokásos emelkedett udvariassági levélformulákkal van dolgunk, melyekben inkább Pál személyes elfogultsága fejeződik ki, semmint a filippiek gyülekezeti életének a szokottnál tökéletesebb volta.

Adalékok a meditációhoz

A textust akkor szólaltatjuk meg helyesen, ha nem a filippi keresztyének gyülekezetét állítjuk követendő példaként mai hallgatóink elé, hanem példájukon keresztül megláttatjuk, mire képes Krisztus evangéliuma egy emberi közösségen belül. Prédikációs igeszakaszunknak nincs egyenes levezetése az oltár előtti evangéliumból, a gonosz szolga példázatából. Ezen a ponton mégis kapcsolatot mutat a két szöveg: kizárólag az elfogadott kegyelem tesz képessé a lelki értékek továbbadására. Abból épül a keresztyén közösség, amit tagjai maguk is úgy kaptak Istentől Jézus Krisztus bűnbocsánatában. Ennek az evangéliumnak teremtő ereje van.

Hogy ezt megragadhassuk és továbbadhassuk, nem szabad idegenkednünk újra iskolapadba ülni és tanulni. Prédikációs vázlatnak is az alábbi pontokat tudom javasolni:

1. Tanuljunk meg Pál szemével látni;
2. Tanuljunk meg Pál biztonságával hinni;
3. Tanuljunk meg Pál szeretetével imádkozni!

1) Az egyház történetében kezdettől fogva párhuzamosan fut két ügy: a világé és Krisztusé. A világiasság sátáni kísértései mindig szemben álltak Krisztus népének hitével és hűségével. A materiális javak és a pogány valóság szemfényvesztése sohasem békülhetett meg az evangélium igazságával. Keveredés természetesen mindig is volt és van. A világban ott hangzik a megtisztító evangélium, elveszettekhez jut el az új életet hordozó üzenet, az egyházba viszont időnként idegen erők szűrődnek be és akadályozzák a krisztusi úton való járást. Személyes bűnbánatra és bűnbocsánatra éppúgy állandóan szükség van, mint az egyház, a gyülekezet állandó reformációjára.

Gyülekezeetről, egyházzól mindig van mondanivalónk. Nemcsak azért, mert az ekkleziológia a teológián belül az egyik legizgalmasabb tudományág, hanem mert tapasztalataink motiválnak bennünket. Mindig van a tarsolyunkban néhány örömteli, lelkesítő élmény éppúgy, mint elszomorító, fájdalmas tapasztalat. Sajnos, sokszor több a rossz, mint a jó. Nem tudunk igazán örülni egymásnak, mert az ellentétek, feszültségek és súrlódások bénítanak. Képet alkotunk egymás tulajdonságairól, képességeiről – olyan képet, amelyet nem a hit és a szeretet fest. Az a tény, hogy Krisztus bennünk van, mi pedig Őbenne, legtöbbször kimarad a látókörünkől.

Meg kell tanulnunk Pállal látni. Olyan gyülekezetlátás ez, amelyet 2Kor 5,16-ban így fogalmaz meg: „nem ismerünk senkit test szerint”. Lefordítva ezt jelenti: látom, ki vagy, hogyan és mit cselekszel, számomra azonban fontosabb, hogy Krisztusban Istené vagy, és az, hogy Ő cselekszik benned és általad. Ennek megfelelően kérhetek tőled: te se test szerint ismerj engem, hanem lásd meg bennem az új teremtést! Így válik igazán érthetővé, hogy a sokat emlegetett „en Christo” nem misztikus fogalom, hanem valóságos gyülekezet-átalakító és teremtő erő. Pál nem idealizálja a filippieket, hanem úgy látja őket, mint akikben az evangélium tevékenyen munkálkodik. Ez az igazi kötelék közöttük, ezért tudja állandóan szívében hordozni a gyülekezet minden egyes tagját.

2) Az apostolt az a meggyőződés vezérli, hogy Isten nagy kegyelmet gyakorolt a gyülekezet fölött. Ez erősíti meg abban a hitben, hogy továbbra is reménykedjék. Meg van győződve arról is, hogy aki elkezdte a jó munkát bennük, nem fog félúton megállni, nem fogja elengedni a kezüket. Ezt a hitet is tanulnunk kell Pál iskolájában.

A legjobbnak indult kezdeményezéseket is romba döntheti az elbizonytalanodás és a megtorpanás. Hány pozitív, építő szándék, hány örömmel megkezdett új élet lankadt el a bizonytalanság miatt! Az átlagosnál talán jobban működő filippieknek is szükségük volt az apostol bátorítására: „Meg vagyok győződve, hogy aki elkezdte bennetek a jó munkát, el is végzi a Krisztus Jézus napjára”.

Lelkészavatásokon, iktatásokon ezt az igét szoktam mondani, hiszen ebben oly sok minden van, amit szavakkal csak bonyolult formában és hosszadalmasan lehetne kifejezni. Az induláskor még senki nem tudja, mi vár rá, mint fognak alakulni a dolgok néhány hónap, vagy néhány év múlva. Sok minden történhet, de egy biztos: Isten nemcsak elkezd, hanem el is végez. Nem azt, és nem úgy, ahogyan mi akarjuk, hanem ahogyan Ő. Mégis velünk és általunk. Nem kapkod, nem bizonytalanokodik és nem improvizál. Aki ebbe az isteni tudatos folyamatba hangolódik bele, *annak* szolgálata lesz eredményes és az látja majd meg esendő gyülekezeti tagjaiban és szolgatársaiban is Isten szent népét.

Pál apostol mindezt jól tudta: minél világosabban áll előtünk Krisztus, annál inkább gazdagodik a szeretet. A beteljesülést nem utópisztikus távlatba helyezi, hanem a már meglévőn tájékozódik. Ez a hit olyan közösséget hoz létre, amely Krisztus nélkül és az evangélium nélkül sohasem jönne létre.

3) Meg kell tanulnunk Pállal imádkozni is. Sok mindent elvisel a mai modern ember, azt azonban a legkevésbé, hogy valamit korrigálnia kell az életben, valamit meg kell (újra) tanulnia. Az emberek nagy részében az imádsággal kapcsolatban is az a téves szemlélet uralkodik, mint az istenismerettel kapcsolatban: az én „teológiám” nem szorul korrekcióra. Imádkozni tudok.

Pál apostol ünnepélyes levélformulája nemcsak a gyülekezetszemléletéről és hitéről árulkodik, hanem betekintést enged legintimebb kapcsolatrendszerébe: imádságos világába is. Vizsgálati fogságban van, ám tartja a kapcsolatot a külvilággal. Mégsem magáról ír, nem önmagáról ad hírt. Önmagáról csak annyit közöl, hogy imádkozik – most ez a legfőbb szolgálata értük. Nem azért imádkozik, hogy kerülje el őket a veszedelem, a betegség, vagy legyenek sikeresek az üzleti életben, hanem hálát ad és kér. Hálát ad Istennek azért, hogy nem

csalatkozott a tervében. Az evangélium Európába történt átlépése Pál terveivel ellentétben Isten akarata volt. Ennek kellett teljesülnie az apostol szolgálata által. Sikerült.

A hálaadás mellett kéri az Atyát, hogy a szeretet gazdagodjék bennük. Ami elkezdődött, tovább növekedjék és hozza meg gyümölcsét. A keresztyén élet munkamezeje nincs megállás: vagy növekedés van, vagy enyészet.

A világ nem válik egyházzá. Az egyház nem világiasodhat el. Minél többen imádkozunk azért, hogy a szeretet egyre jobban gazdagodjék közöttünk és minél többen megítélhessük, mi a helyes, hogy tiszták és kifogástalanok lehessünk a Krisztus napjára, s minél gazdagabban teremjük az igazság gyümölcseit Jézus Krisztus által Isten dicsőségére és magasztalására!

Zsug Tamás

Reformáció ünnepe

Gal 5,4–6

1. Exegézis

Ez a néhány vers töményen tartalmazza a reformáció felismerését a törvény által irányított jócselekedetek és a megigazulás tekintetében. Előkerülnek azok a kulcsszavak, amik meghatározták Luther reformárrá való válását is: törvény, megigazulás, kegyelem, hit, Krisztus.

Perikópánk ugyanakkor egy nagyobb egység kiragadott része: 5,1–12. Alaposabb megértéséhez nélkülözhetetlen *Cserhádi Sándor* Galata kommentárjának magyarázata. A Krisztusban nyert szabadság újbóli elvesztése a tét. Az ott felvázolt gyülekezeti háttéren válik világossá számunkra a körülmetélkedés kontra Krisztus igazi értelme: 2. v. Pál számára egyértelmű, hogy aki engedményt tesz a törvény számára, az a törvény igájába hajtotta fejét, és már nem egyedül Krisztustól várja üdvösségét (3. v.). Ezért szól igen határozottan a 4. versben a törvény általi megigazulás következményeiről. Aki ezt az utat választja, az „a maga cselekedetétől teszi függővé mindazt, amit a jelenben és a jövőben Istentől vár.” (Galata komm. 228.o.) A bűnös ember teljes mértékben rászorul Krisztusra és kegyelmére, semmivel sem dicsekedhet. Ezért a törvényre hivatkozó ember valóban eltávolodik Krisztustól, hiszen a saját lábán igyekszik megállni a maga erejéből.

Szomorú az, hogy itt olyanokhoz szól Pál, akik már megízlelték a kegyelmet, most azonban a tévtanítók hatására ahhoz még valamit hozzá akarnak tenni (Gal 5,7–10 versek). Nem útkeresőkről van szó tehát, hanem bizonyosságot nyert aktív gyülekezeti tagokról. Őket fenyegeti a törvény értelmezéséből adódó próbatétel. Szembeállítja velük az apostol a hitből élők közösségét (5.v.) akik a Lélek által (nem önerőből) várják az igazság reménységét, vagyis azt, hogy Isten igaznak nyilvánítsa őket a végső igazságszolgáltatásnál is. „Az igazság olyan harmonikus viszony Istennel, amelyből eltűnt a bűn závaró mozzanata.” (Galata komm. 228.o.)

A 6. vers ismét összegzi az eddig elmondottakat: Krisztus előtt nem képvisel értéket a törvény megtartása, vagy elutasítása, egyikre sem lehet hivatkozni. Lásd a

Római levél 2. fejezete. Ami számít, az egyedül a hit. Meglepő azonban a hit minőségének megfogalmazása. Az írásmagyarázók szerint itt Pál közegyházi konszenzust ad tovább, ami az élő hit meghatározására vonatkozik. Hit nincs szeretet nélkül. A törvény ígája alól való felszabadulás pontosan azt a teret tágítja végtelenné, ahol a hit szeretetben munkálkodhat Isten országa építésén. Ez a mondat (6 b) már eleve cáfolatát adja annak a hiedelemnek, miszerint az ingyen kegyelemből megigazultak passzív élőködő módon élnek meg hitüket és nem tesznek jót.

2. Meditáció

A reformáció ünnepe hazánkban szorosan összefonódott az evangélikus identitás kifejezésével. Az elmúlt években ismét megrendezésre került Protestáns Napok méginkább kiemelik az evangélikus öntudat kérdését. (Márminthogy van-e, mi az?)

Gyülekezetünknek vannak „nagy evangélikusai”, akiket csak ezen a napon látunk templomban. Az év többi napján nem érzik szükségét ennek. Más országokban pl. Németország alig tartják számon ezt a napot, sok helyen nem is ünnep. Ebben az évben a reformáció ünnepe vasárnapra esik és ezen a napon írják alá Augsburg városában A Lutheránus Világszövetség és a Vatikán hivatalos képviselői a Közös Nyilatkozatot a Megigazulásról. Így válhat a reformáció ünnepe a kölcsönös megbékélés és egymás elfogadásának ünnepévé ebben az esztendőben.

Ez az ige nem a kívülállóhoz szól, hanem a Krisztushoz közeli, gyülekezetünk aktív tagjait szólítja meg. A konfirmációban tanultunk a hit általi megigazulásról. Vajon élő-e még számunkra ez az ismeret? Milyen sokszor hallani temetések kapcsán evangélikusoktól is: ez jó ember volt, biztosan üdvözülni. Fontosak a jócselekedetek. Különösen ma, amikor a törvény megszegőit támogatja a közvélemény, és az áldozat helyett a bűn elkövetői a szimpatikusak a média számára is. Így a közhangulattal szemben sokszor gondolhatjuk méltán, hogy a törvény megtartása Isten szemében kedves, a jócselekedetek gyakorlása érdemet, előjogot szerez számunkra. Ez a felfogás veszélyes. Ezen az úton érkezünk meg a galatákhoz, akik a Krisztusban elnyert istenfiúságot ki akarták egészíteni a körülmetélkedéssel. Pál határozottan elutasít mindenféle hozzátételt a kegyelemhez, Krisztus áldozatához. Krisztus az egyetlen út Istenhez, más úton nem lehetséges az üdvözlés. Őelőtte pedig nem érdem sem a törvényekhez való szigorú ragaszkodás, sem a szabadosság, csak egyedül a hit, amely egyszerre ismeret és bizalmas kapcsolat Istennel.

Veszélyről van szó igénkben, a Krisztusban való elszakadás és a kegyelemből való kiesés halálos veszedelméről. Vonatkozik ez ránk, hűséges templombajárokra, öntudatos evangélikusokra is? Nem úgy ülünk sokszor a padokban (lelkészi padokban is), mint akiket senki nem tud onnan kizozdíteni többé? Aztán érnek külső hatások bennünket, amik azt sugallják, hogy nem teljes a keresztienységünk, ha nem szólunk nyelveken, vagy nem esünk extázisba. Nem igazi a hitünk – mondják –, ha nem siker az üzleti vállalkozásunk, vagy netán betegek leszünk. Valójában akkor van baj, ha nem elégszünk meg Krisztus kegyelmével, ígéreteivel, a kereszt botrányával. Kiegészítjük azt saját filozófiáinkkal, törvényeinkkel, jócselekedeteinkkel, és így elveszítjük kapott szabadságunkat. Észre sem vesszük, hogy megint rabszolgákká lettünk. Ez

ellen tiltakozik Pál szakaszunkban. Ezért volt felszabadító erejű a reformáció a maga korában. Mi más korban élünk, de bennünket is fenyeget az a veszély, hogy elfordulunk Krisztustól tetszetős ideológiák kedvéért. Nagy nyitottságunkban mindent kritika nélkül befogadunk s közben pont az identitásunk válik kérdésessé.

3. Az igehirdetés felé

Mivel igénk hozza a reformáció lényeges fogalmait, nagy a kísértés, hogy ennek kapcsán Lutherről és annak a kornak a teológiai problémáiról elmélkedjünk. Azóta eltelt azonban 500 év és változott a kérdésselvetés is. Másik veszély, hogy egy alapos exegézis hatására belemerülünk a galaták törvényértelmezésébe és a körülmetélkedéssel kapcsolatos vitáik boncolgatásába. Ez a megközelítés is igen távol áll igehallgató gyülekezeti tagjainktól. Marad az a lehetőség, hogy végiggondoljuk, mik gátolják manapság a hitből való megigazulás elfogadását? Reformáció ünnepe lehet az ünneplés mellett az önvizsgálat alkalma is: mire alapozzuk hitünk reményességét? Mit jelent nekünk Krisztus keresztye? Igehirdetésben elhangzott, miszerint a jövő század teocentrikus lesz és Krisztus személye háttérbe szorul – nem mi lelkészek vagyunk ennek az oka, amikor nem világos az igehallgató számára Krisztus áldozata értünk?

Lehetséges vázlat:

1. Közös kincsünk – drágakincsünk a megigazulás Krisztus által.
2. Szabadságunkat veszíthetjük el, ha ehhez hozzá akarunk tenni még valamit.
3. Csak a hit számít Krisztus előtt, nincs más út Istenhez.

Gerőfi Gyuláné

Szentháromság ünnepe utáni

23. vasárnap

1 Thessz 4,13–18

Exegézis

Thesszalonika Macedónia római tartomány fővárosa volt, prokonzuli székhely, kikötőváros, fontos kereskedelmi központ. Az első keresztyének nagyrészt nagyvárosokban éltek. A római társadalom nagyvárosainak szelleme olyan volt, mint a maiaké, minden kísértésével és kihívásával. Ezért ír az apostol a textusunkat megelőző szakaszban az általa nagyon szeretett thesszalonikai híveknek az „Istennek tetsző módon” való életéről. (1Thessz 4,1–8) Pál levelei között ez a „gyöngyszem”, az írásmagyarázók szerint valószínű, hogy az apostol legrégebbi ránk maradt levele.

Pál második missziói útján jutott el ebbe a városba. Az ApCsel 17,1–17 szerint három szombatot át beszélt a zsinagógában. Fő témája az volt, hogy a „Messiásnak szenvednie kellett és föl kellett támadnia”. (ApCsel 17,3)

Viszont a zsidók között kevés eredménnyel járt igehirdetése, de nagy számú prozelita csatlakozott hozzá. Míg ő a „szenvédő Messiásról” beszélt, a zsidók fellázították ellene a hatóságokat, mondván, hogy a császár ellen beszél, mert Jézus királyságát hirdeti. (ApCsel 17,7) Pál és társai ellen szervezett tüntetés tört ki, így távoznia kellett. Béréába ment, majd onnan is hamar távoznia kellett Athénbe. Mivel aggódott a gyülekezet sorsa felől, Timótheust küldte közéjük, hogy erősítse őket a hitben, s visszatérve tájékoztassa őt a gyülekezet helyzetéről. Ez meg is történt, Timótheus jó híreket hozott. Ez adott alkalmat a levél megírására. (1Thessz 3,1–8) Pál nem tudja magába zárnai érzelmeit: levelében leírja örömét és azt is, hogy imádságban mennyit tusakodik értük. (1Thessz 3,9–13) A levél szépségét az adja meg, hogy Pál – minden tekintélyi fellépése és öntudata ellenére – az atyai-anyai gyengédség és szeretet nyelvén beszél thesszalónikai gyermekeihez: „Mint Krisztus apostolai élhettünk volna tekintélyünkkel, mégis olyan szelíden léptünk fel közöttetek, mint ahogyan az anya dajkálja gyermekeit” (1Thessz 2,7) „...mint gyermekeit az apa, mindenkit egyenként intettünk és buzdítottunk...” (1Thessz 2,11).

A levél azonban nemcsak intés, buzdítás, hálaadás és könyörgés a nagyvárosban élő hívekhez, hanem van egy speciális mondanivalója: *oktatás, tanítás a parúziáról*. (4.5. fejezet) Textusunkban arra a kérdésre válaszol, ami a gyülekezet tagjait erősen foglalkoztatja: Mi lesz Jézus visszatérésekor azokkal, akik már „elhunytak”. Pál azok aggodalmaskodására válaszol, akik attól tartanak, hogy az „elhunyt testvérek” – akik a földön nem érik meg az Úr második eljövételét – nem jutnak be az örök dicsőségbe. Az élők felől volt reménységük, de a halálesetek kikököcsölték őket. Pál azt mondja nekik vigasztalásul, hogy Krisztus diadalmenete az őbenne elhunytakat is diadalra fogja vezetni. A halálra itt Pál egy enyhítő kifejezést használ, amit a görögök is ismertek: κοιμᾶσθαι – elaludni, meghalni – vagyis elhunytakról beszél. De nem a halál rettenetességének enyhébb kifejezésével vigasztalja őket, hanem a húsvéti hittel. Talán a missziói igehirdetés Thesszalónikában mindent az élőkre hegyezett ki, és így nem kifejezetten hangsúlyozta Krisztus feltámadásának és a hitben elhunytak feltámadásának összefüggését. A páli szöveg túl rövid ahhoz, hogy pontosan lássuk, mi adott okot Pál prédikációjában erre a félreértésre. Úgy tűnik, hogy Pál úgy prédikált, mint aki feltételezte az Úr második eljövételének egy nemzedéken belüli bekövetkezését. Hiszen így ír: „... mi, akik élünk, és megmaradunk az Úr eljövételéig...” (1Thessz 4,15). Eszerint feltételezhetjük, hogy Pál úgy gondolta, hogy ő is még életben lesz, amikor Krisztus visszajön. Ez lehet keresztyén kortársainak a reménysége is. Későbbi leveleiben Pál már halálról beszél. (Fil 1,20–21; 2Tim 4,6 stb.). Ez a részlet azonban nem érinti az alapkérdést, Jézus visszajövetelének reménységét. Pál maga is írja, hogy a visszajövetel napja és órája még neki sem jelentett ki. (1Thessz 5,2; ApCsel 1,7)

Pál a 4,13-ban az „elhunytak felőli reménységről” beszél, és a ελπις szót használja, amelynek a jelentése nem azonos a latin reménységre használt kifejezéssel. A latin kifejezés egy kívánva remélt dologra vonatkozik, ami emberi kívánság, ezért bizonytalanságot feltételez. Pálnál ez a reménység az ószövetségi ígéretekre támaszkodik, ezért biztos reménység.

Az Újszövetség legrégebbi iratának teológiai jelentőségét húzza alá, hogy a 4,14-ben Pál egy hitvallási formulát

használ: „...hisszük, hogy Jézus meghalt és feltámadt...” Kr. u. kb. 50-ben, vagyis feltámadása után kb. 20 évvel ez már a keresztyén hit megfogalmazása, megvallása. Mégpedig éppen Krisztus halálának és feltámadásának megvallása, vagyis a húsvéti hit megvallására nagyon korán létrejött egy hitvallási formula, amit itt Pál idéz.

Az 15. v.-ben az ev praepositio háttérében a héber B praefixum áll, ami lehet társ- és eszközhatározó is. Amelyet úgy fordíthatunk, hogy „az Úr szavával”. Vagyis ez a formula az apostoli igehirdetés erejét és hitelességét támasztja alá. Nem a sajátjából szól, hanem az „Úr szavával” hirdeti az örömhírt, hogy a már elhunytaknak, akik az Úrban hittek, van feltámadásuk. És az élők nem fogják megelőzni az elhunytakat.

Vajon mit tanított Pál a thesszalónikaiaknak és honnan vette az „*Úr tanítását*”? A legszembetűnőbb párhuzamokat Máté eszhatológikus beszédei szolgáltatják. Ezért tanulságos 1Thessz 4–5 és Mt 24–25 ide vonatkozó darabjait párhuzamba állítani: (vö.: 1Thessz 4,15 és 4,17 – Mt 24,35) (1Thessz 5,1 és Mt 24,36) (1Thessz 5,2 és Mt 24,43) (1Thessz 5,6 és Mt 25,5 és 25,13). A fenti párhuzamok azt mutatják, hogy Pál az Úr tanításáról behatóan prédikált, hiszen most, amikor hívei egy részletkérdésre visszakérdeznek, emlékezteti őket arra, amit tanított, vázlatosan összefoglalva a parúziáról szóló jézusi tanítást. Meglepőnek kell-e találnunk, hogy eszhatológikus mondanivalója annyira hasonlít Máté evangéliumának gondolatmenetére? Ha arra gondolunk, amit az írásmagyarázók mondanak Máté evangéliumának korai és antiókhiai eredetéről, akkor nem meglepő, hogy Pál, aki Antiókhiaiból indul erre a második missziós körútjára, ugyanazt az anyagot használja, ami Máténál megtalálható. Valószínű, hogy a fenti anyag még nem állt írásban rendelkezésre, de Pál hiteles forrásból szerezte a Jézushagyomány anyagát, s ezt hűségesen adta tovább híveinek.

Több írásmagyarázó is felveti a kérdést, hogy „az Úr szavával” kitétel a történeti Jézus vagy a feltámadott, megdicsőült Krisztus szavát jelenti-e. Az NTD nem akarja eldönteni, a Stuttgarter Bibliafordítás közvetlen kinyilatkoztatásnak tekinti Gal 1,12 alapján, de 1Kor 11,23, amely az úrvacsoráról szól, a történeti Jézus szavára utal. Egy katolikus írásmagyarázó szerint pedig egy olyan tanításról van szó, amely a történeti Jézusra megy vissza, 1Thessz 4,3 és Mt 5,48 összevetése által. Úgy gondolom, hogy a kérdés megválaszolása az igehirdetéssel kapcsolatban nem lényeges, hanem a fontos az, hogy Pál az „*Úr szavára*” támaszkodik, s az „*Úr szavával*” vigasztalja, inti a szeretett gyülekezetét.

A 16–17. vers a zsidó apokaliptika képeit használja keresztyén áthangolásban. Az Úr parancsszava nyitja meg a fenséges hadjáratot. Az angyal fejedelem hangja hívja össze a mennyei seregeket. Az Úr harsonája (emlékeztet a zsidó liturgikus ünnepekre, de lehetett harci kürt is) felzeng a földön, hangja áthatol a sírokon is (1Thessz 1,10; Jel 19,11kk; Jólé 2,1kk.). A Krisztusban meghaltak mások előtt kerülnek sorra a feltámadáskor (vö.: Lk 14,14; 1Kor 15,23; Fil 3,10; Jel 19,7–9; 20,5). A győzelmi menet, amely a levegőben folyik, a hellenista uralkodók triumphusaira hasonlít. E képek az apokaliptikus képvilágban általánosan használatosak. Krisztus eljövetele hirtelen történik, mint éjjel a tolvaj (1Thessz 5,2; Mt 23,43).

A remélt valóság lényege azonban nem ezekben a képekben rejtőzik természetesen, hanem – ahogy az

apostol ezt kifejezi tömör és kristálytisza módon – „... és így, mindenkor az Úrral leszünk...” (1Thessz 4,17). Ez képezi a remény lényegét és valóságát. Az Úrral lenni – a türelem és a kitartás erre irányul. A thesszalonikaiak spekuláltak a parúzia dátumáról, s ebből gyakorlati következtetést vontak le. A munka megszüntetése volt ez a gyakorlati következmény. Az apostol reflektál is erre az 1Thessz 4,10b–12-ben és hangsúlyozza a mindennapi kötelességek teljesítését.

Feltűnő, hogy az utolsó nap történeteinek leírásából hiányzik az ítélettartás képe. S a válasz lényege, hogy a „... *Krisztusban elhunytak is, azután mi, akik élünk, és megmaradunk, velük együtt elragadtatunk felhőkön az Úr fogadására a levegőbe, és így mindenkor az Úrral leszünk.*” (1Thessz 4,17) Krisztussal lenni a jövő reménye és a jelen lelkiülete. A vágy, Krisztussal lenni majd egészen személyes módon fog megfogalmazódni a Fil 1,23-ban, ahol az apostol azt mondja: „... vágyódom elköltözni és Krisztussal lenni, mert ez sokkal jobb mindennél...”.

Meditáció

Az évszázad fordulója gyakran inspirál minket arra, hogy feltegyük a kérdést: *milyen „jövőképünk” van?* Milyen „jövőképe” van az egyháznak? Talán észre sem vesszük, hogy 2000 év elteltével mi is teszünk föl kérdéseket, ha tartalmuk másra is irányul, mint a thesszalonikaiaké. De vajon tényleg teljesen más a mi kérdésünk tartalma, mint az övék? Az egyházi esztendő utolsó vasárnapjain hallunk a végső dolgokról, a feltámadásról. A thesszalonikai gyülekezetnek volt hite Krisztus eljövetelére felől. Csak a holtak sorsára nézve volt bizonytalanságuk. Vajon mi hogy tekintünk a végső dolgokra? Krisztus után 50 körül már létezett egy hitvallási formula, melyben megvallották, hogy Krisztus meghalt és feltámadt. Nekünk is vannak hitvallásaink, melyekben benne van ez a hittétel. Mégis jogos a kérdés: mi hogy állunk a végső dolgokkal, a feltámadás-hittel? Milyen a mi „jövőképünk”? Jogos ez a kérdés, hiszen az egyháztörténetet, a teológiatörténetet is azt mutatja, hogy minden korban voltak kételyek a feltámadást illetően. Gondoljunk, csak pl. Krisztus testének ellopása, vagy Mária Magdaléna vizionálásának elméletére, vagy az egyik legújabb elképzelésre, melyet *Gerd Lüdemann* képvisel. Mindegyik kétségbe vonja Krisztus feltámadását, ki ilyen, ki olyan érvekkel alátámasztva.

Halálfélelem – feltámadáshit. Nemcsak a thesszalonikai gyülekezet élt egy nagyváros lüktető közösségében, hanem bennünket, mai keresztyéneket is körülvesz a szekularizált világ minden kísértésével és kihívásával. A szekularizált világban élők nagy része fél a haláltól. Másik részük pedig úgy gondolja, hogy a halállal vége mindennek, nem következik utána semmi. „Egyszer élünk...” – ezt használjuk ki, mondják sokan. Ebben a környezetben él a keresztyén gyülekezet, amelynek Luther szavai szerint az egyik legbiztosabb ismertető jegye az, hogy „kevesen vagyunk” és hogy „Jézus sorsában osztozunk”. S ebben a szekularizált környezetben egy ilyen speciális reménységet, mint a húsvéti hitet, csakis az „*Úr szava, az Úr ígéje*” által, a Krisztusba vetett bizalom által lehet képviselni. De ugyanakkor azt is hangsúlyozni kell, hogy húsvéti hit nélkül nem keresztyén egy közösség sem, hiszen Pál azt mondja: „*Ha pedig Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a*

mi igehirdetésünk, de hiábavaló a ti hitetek is.” (1Kor 15,14)

Mi ennek a feltámadás-hitnek a tartalma? Pál személyes vallomásként is fogalmazza meg: „...*mindenkor az Úrral leszünk.*” Az erre való várakozás örömteli. Ezért is érthető aggódásuk és bizonytalanságuk az elhunytak felől. Másrészt viszont elő hitük gyümölcse is körvonalazódik. Hiszen azokért szoktunk aggódni, akiket szeretünk. A keresztyén hit gyümölcse a szeretet. A gyülekezet élő hitét támasztják alá Timótheus jó hírei is a gyülekezet felől.

A thesszalonikaiak kérdésének pontos szövegét nem ismerjük. Ha megpróbáljuk rekonstruálni, akkor valahogy így hangozhatott el: „Ha most a közeljövőben az Úr eljönne, vajon azok, akik elhaláloztak, ugyanúgy részesednének-e a parúzia boldogságában, mint mi, akik még életben vagyunk?” Az egész mögött nem egyszerűen az első keresztyének csalódásáról van szó, a késő parúzia miatt, hanem sokkal lényegesebb, hogy Pál válasza a kinyilatkoztatás objektív tartalmi gazdagodását segítette elő. Kérdéseink nekünk is lehetnek, vannak is, és szabad is feltennünk. Természetesen vannak kérdések, amelyekre a válasz rejtve marad előlünk. A thesszalonikaiak kérdésére az apostol az „*Úr szavával*” tudott válaszolni. Hitünkkel kapcsolatban szükségünk is van ismeretek elsajátítására. Ezzel függ össze a keresztelekor elhangzó fogadalom, s a konfirmációs oktatás is. Szükségünk van arra, hogy tisztán lássuk hitünk igazságait, ismerjük hitvallásainkat, mert máskülönben a bennünket körülvevő világ számtalan veszélye leselkedik ránk. És könnyen összezavarhat (ld. thesszalonikaiak tétlensége, munkabeszűntetése). Előző szolgálati helyünk egyik szín-evangelikus közösségében egyszer csak megjelentek a Jehova tanúi, be is költöztek egy elhagyott házba, s elkezdtek a „térítést”. Egyik vasárnap az istentisztelet előtt egy idős ember azzal a hírrrel jött férjemhez, hogy: „Tisztelendő Úr! Tegnap konfirmációi vizsgát tettem a falu határában!” – „Hogy-hogy?” – „Úgy, hogy ezek a fura szerzetek mindenfélét összehordtak, én pedig elmondtam azt, amit annak idején tanultam!” – Rövid idő múlva eltűntek a jehovisták a faluból.

Pál apostol egyszersmind hitoktat, konfirmál és prédikál. Nekünk is szükségünk van mind a háromra. Szükségünk van kérdéseink megválaszolására, hitünk megerősítésére, és vigasztalásra, a jövő felőli reménységre, biztos „*jövőképre*”, hogy tudjuk egymást is vigasztalni és tudjuk az apostollal is együtt vallani: „...*így mindenkor az Úrral leszünk.*”.

Felhasznált irodalom:

Farkasfalvy Dénes: Bevezetés az újszövetségi Szentírás könyveihez – Bp. Szent István Társulat, é.n.

Kiss Sándor: Újszövetségi görög-magyar szómagyarázat – Bp. 1983.

Magassy Sándor: Óegyházi perikópák II. kötet – Bp. Szerzői kiadás, é.n.

NTD – 1Thess.

Dr. Pröhle Károly: Újszövetségi bevezetés – Bp. Kézirat gyanánt, 1979.

Stuttgarter Jubileumsbibel, Stuttgart, 1937.

ifj. Szentpétery Péter: Vere resurrexit – Jézus feltámadásának radikális valósága ma – Teológiai doktori értekezés – Bp. 1993.

ifj. Szentpétery Péter: Kell-e nekünk húsvét?

A Lüdemann-vita I-III. rész – Lp. 97/11-12; 98/1. sz.

Takács Gyula: Az Újszövetség irodalma – Kiadás alatt

v. Magassy Sándorné

Igehirdetés rádiós istentiszteleten

Róm 8,18–23

Dicsőséges reménység

A mai Evangélikus Életben olvastam egy rövid írást Unatényi Magdolna tollából. Hadd idézzek belőle néhány sort: „Régebben a Magyar Rádióban volt Fiala Jánosnak egy műsora: Egy besötétített szobában találmra feltárcsázott ismeretlen embereket, s elbeszélgetett röviden, s kérésükre egy megadott napon verset, zenét, éneket kérhettek – vagy csöndet. Megdöbbentem – írja, hogy senki sem kért csöndet!”

A csend fogalma minden ember gondolatvilágában más és más tartalmat hordoz. Van, aki fél a csendtől, mert az iszonyú és elviselhetetlen. Van, aki a csendet a tétlenség, az értelmetlen időöltés velejárójának tekinti, ezért azon fáradozik, hogy kitöltse a csendet valamilyen hanggal: zajjal, zenével vagy beszéddel. Sok ember azzal oszlatja magányát látszólag, hogy reggeltől-estig bekapcsolva hagyja a rádiót vagy a televíziót. F fiatalok burkolóznak autóbuszson, metrón vagy az utcán a walkman által biztosított ködbe; sőt még olyan is előfordul, hogy valaki a templomba is magával hozza a „szükséges” zaj ezen forrását...

Maradandó élmény a számomra, amit sok évvel ezelőtt éltem át egy kántor mellett. Az istentisztelet elején már nagy izgalommal igazgatta kottáit, mindent a keze ügyébe készített, hogy a lehető legrövidebb idő alatt váltani tudjon. Alig hallgatott el a lelkész, ő már nyomta a billentyűket. A liturgia tömény 60 perc feszültsége után megkérdeztem tőle, miért volt ennyire ideges és kapkodó. Elmondta, hogy ha a megszokottnál csak egy néhány másodperccel több csendet hagy beszéd és zene között, azt gondolják, valami baj van: valamit eltévesztett, vagy éppen nem találja a kottáit. Ezért kell neki mindig gondosan ügyelnie arra, nehogy kínos csend csússzon be az istentisztelet folyamatába...

Ma sokan hallgatják ezt az igehirdetést a rádión keresztül: hadd hivatkozzam tehát most arra is, hogy a műsorszerkesztés leglényegesebb eleme az, hogy a rendelkezésre álló időt másodpercre kitöltse a résztvevők beszélgetése, az előadás vagy a zene. Két műsorszám között nem lehet túl nagy szünet, mert még valaki azt gondolhatja, hogy elromlott a rádió, vagy megszakadt az adás. Egy rádiósnak 2-3 másodperc is kínos, üres csendet jelent.

Mai alapigénk várakozásról szól. A várakozáshoz pedig szervesen kapcsolódik a csend fogalma. Egy vizsgázó csendben áll a professzori szoba ajtaja előtt, mert koncentrálni az anyagra, amelyről számot kell adnia. Az utasok némán állnak a buszmegállóban, mert mi mást tennének a várakozás e néhány percében?! A fogorvosi váróteremben is csendben várjuk, amíg szólítanak minket, mert lelkünk tele van aggodalommal.

Mégis azt tapasztaljuk, hogy a mai ember nehezen viseli el a csendet még várakozás közben is. A fodrászra várók beszélgetnek, a vonatra várók figyelik a hangosbemondót, a telefonálók zenét hallgatnak a kezelő je-

lentkezéséig. Autóbuszson, utcán csörögnek a mobiltelefonok! Pedig nagy szükségünk van a csendre... S ha most a rádióhallgató furcsának tartja a megszokottnál hosszabb csöndet; használja azt fel értelmes, tartalmas várakozásra!

1. *Várakozásunk tele van sóhajtozással.* Hétköznapjainkat sokféle gond, teher jellemzi. Látjuk a magunk körül zajló eseményeket. Sok esetben mi magunk is szenvedő alanyai vagyunk természeti katasztrófáknak, rossz időjárásnak. A tömegtájékoztatási eszközök pedig szorgalmasan ellátnak bennünket olyan hírekkel, amelyek a világ más tájain élő emberek viszontagságairól tudósítanak. Tele van a világ az emberiség sóhajtozásával: háborúkról hallunk, látjuk az árvíz okozta károk szomorú képeit. S ezt a sort ki-ki folytathatja saját meg-látásai alapján.

Ugyanakkor az is természetes, hogy a személyes életünket érintő megpróbáltatások – betegség, veszélyek, tragédiák – viselik meg a lelkünket legjobban. Sóhajtozunk, mert nem bírunk a természet erőivel: permetezünk, mégis jönnek a kártevők; gyomlálunk, mégis újra és újra nő a gaz a kertben; vitaminokat szedünk, mégis elér bennünket az influenza; egészséges életmódot igyekszünk élni, mégis ki vagyunk téve korunk népbetegségeinek: a szívinfarktusnak, az agyvérzésnek, a rosszindulatú daganatoknak és hasonló félelmetes kóroknak. Sóhajtozunk, mert reménytelennek látjuk jövőnket: a fiatalok hiába végeznek főiskolákon, egyetemeken, ha nincs munkalehetőségük; azok sem érzik biztonságban magukat, akik jó munkahelyen dolgoznak, hiszen egyik napról a másikra elveszíthetik kenyérkeresetüket; idősök aggódnak, mert egyedül vannak, és nem számíthatnak segítségre. Sóhajtozik a teremtett világ: nyögi az emberi civilizáció káros hatásait. Sóhajtoznak a vadon élő állatok, a fák, a virágok.

Nem csoda, hogy sokakban megfogalmazódik a kérdés: meddig mehet ez még így tovább? S ez a kérdés mutat rá arra, hogy a világ valamilyen változás után sóvárog. Várjuk, hogy történjen valami: valami eget rengető, valami világfelforgató, valami végleges megoldást adó fordulat. Sokan kutatják a világvége lehetőségét, időpontját. Jeleket keresnek, amelyek utalhatnak a változás közeledtére. Az egyre sűrűsödő csapások, a 2000. év közelsége felerősíti bennünk ezt a várakozást.

Csakhamoly nagyon megnehezíti ezt az előre tekintést, hogy nagy zajban élünk. Nem tudunk csendben figyelve koncentrálni az utolsó idők jeleire. A sóhajtozó világ zűrzavarában elvesznek a célok, egyik napról a másikra élünk: idegesen kapkodva, sietve valami felé, ami viszont nem egy határozott cél, hanem egy ismeretlen jövő, amiről semmit nem tudunk. Reménytelennek és értelmetlennek tűnik minden küzdelem...

Pál apostol azonban reményteli várakozásról szól. Arról, hogy célja van a teremtett világ szenvedésének. S ezt a gondolatot így lehet megfogalmazni:

2. *Várakozásunk tele van vajúdással.* A gyermekét váró kismama szíve sokféle aggodalommal van tele. Súlyos kérdéseket vet föl benne a felelősség, amellyel új életet hoz a világra. Elszorult szívvel gondol a szülés fájdalmaira, a vajúdás gyötrelmes időszakára. Ez a készülődés mégis örömmel tölti el, hiszen semmivel sem hasonlítható össze az édesanya öröme, amikor szívéhez ölelheti újszülött gyermekét. Várakozása tehát nem tehetetlen sóhajtozás, hanem reményteli összpontosítás a feladatra, a reá váró megpróbáltatásokra. Vajúdása nem

értelmetlen szenvedés, hanem kitartó, állhatatos küzdelem – az életért.

Nincs tragikusabb annál, mint amikor valaki tudja, hogy élettelen gyermeket fog a világra hozni. Nincs tragikusabb annál, mint amikor földi erőfeszítéseinknek, szenvedéseinknek nem látjuk a végső kimenetelét. Ha valaki így vonzolja keresztül az életét az elé kerülő akadályokon, akkor nincs értelme küzdelmeinek. Pál éppen azért írja levelét a római gyülekezetnek, mert jól látja helyzetüket. A Római Birodalom központjában nem volt könnyű megmaradni Krisztus követőjének. A hitvallás, a szeretet és irgalmasság gyakorlása sok esetben hiábavalónak bizonyult. Nagy szükség volt ennek a levélnek a bátorítására, buzdítására, hogy a gyülekezet életben maradjon és bizonyágtételét folytatni tudja abban a környezetben, amelynek értékrendje nagyon távol állt a keresztyénségtől. Az apostol szavai a vajúdás fájdalmi mellett felcsillantják az eljövendő öröm ígértét.

A 20. század végén élő hívők hasonló helyzetben vannak. Olyan világ vesz körül bennünket, amely nemcsak sóhajtozik, hanem vajúdik is: nem nyugszik bele sikertelenségébe, reménytelenségébe, küzd és eredményeket akar elérni. Minden eszközt megragad, amely céljaihoz közelebb vezetheti. A keresztyénség nagy lehetősége, hogy rámutasson az igazi eszközökre, amelyek által igazi célok felé indulhatunk el. Feladatunk, hogy hirdessük annak a felismerésnek az örömét, hogy e világ vajúdása nem értelmetlen, mert van szabadulás, van megváltás a hiábavalóságtól és a romlandóság szolgaságából.

Ennek az útját mutatta meg Jézus földi életében. Tanításai, példái erre az útra indítanak el bennünket. Az oltár előtt elhangzott ige is éppen erre az útra segíti lábunkat. Azt világítja meg előttünk, hogy aki Krisztus követésében él, nem elégedhet meg a reménytelen sóhajtozással: nem elég megítélni a világ romlottságát, nem elég észrevenni a szálkát a másik ember szemében. A keresztyén ember élete: tevékeny várakozás valami jobb eljövételére. Ítékezés helyett megbocsátás; mások hibáira mutogatás helyett saját gyengeségeink beismerése...

Ez nem könnyű út. Szennvedéssel, vajúdással együtt járó küzdelem, de annak a reménységében, hogy a fájdalomból új élet születik.

3. *Várakozásunk tehát tele van reménységgel.* Reménységünk alapja pedig mindaz, ami Jézus Krisztussal történt Isten akaratából. A Megváltó megjelenése ezen a földön arról tanúskodik, hogy mennyei Atyánk szereti ezt a világot, és gondoskodik róla. Hallja sóhajtozását, látja szenvedéseit, vajúdasait. Lehajol ahhoz, aki hozzá kiált, erős karjával felemeli az elesettet, ígéreteivel vigasztalja a reményvesztett embert. Nemcsak a mennyei boldogság látomását vetíti elénk, hanem már ebben a földi életben ad szabadulást a bűn terhétől és annak minden következményétől. Ezt a dicsőséges szabadságot hirdeti meg Pál apostol a mai alapigében. Bennünk is ez oldja fel a görccsöket, amelyek gyötrik lelkünket. Nem a saját erőnkre, tehetségünkre kell csupán hagyatkoznunk, mert bízhatunk Isten hatalmában! Ő az, aki munkálja bennünk az akarást és a cselekvést – írja Pál a filippi levélben.

Ezért várja a teremtett világ Isten fiainak megjelenését. Ezért van olyan nagy érdeklődés a Biblia szava iránt. Ezért keresik a fiatalok egyre inkább a kapcsolatot az egyházzal... Isten ígéreteinek lázában élünk. Ez ad lendületet, lelkesedést minden munkánknak. A szenvedés, a

vajúdás persze nem kerülhető el. Hol van akkor Isten megígért országa? Most még nem látjuk, rejtve van a szemünk elől. Pál apostol azonban rendkívül világos érveléssel mondja: nem látjuk – ezért reméljük!

Sokszor hallok ezt a gondolatot: „*Tisztelendő Úr! Megfizetem az egyházfenntartói járulékot, hogy eltemessen.*” Ezzel kapcsolatban egy szolgatársam ezt mondta: „*Szomorú dolog, ha valaki az egyházban a halálra készül az élet helyett.*” A keresztyén ember reménységének éppen az a lényege, hogy a Jézus Krisztusban kapott kegyelem által nem a halált, hanem az életet és az üdvösséget várja! Ez táplálja a mi reménységünket is, hogy az örök élet biztos tudatában éljünk ebben a világban embertársaink javára, Isten dicsőségére!

Ámen.

Imádkozzunk:

Uram, adj nekem igaz keresztyén reménységet, amelyre igéd biztat! Add, hogy ne kelljen reménytelenségben élnem, és hamis reménységben csalódnom! Sőt bátoríts fel arra, hogy reménységgel nézzem a magam és az egész világ jövőjét is! Engedd, hogy merjek tervezni jövőhagyásod reményében! Tőled kapott reménységem növelje munkakedvem, amikor földi célok felé indulok! Te segíts arra, hogy mindezek felett reménységgel tudjak gondolni az üdvösségre, amely kegyelmedből számomra is valóság lehet! Ezt a reménységet tartsd ébren bennem, hogy ez éltesse engem most és mindörökké! Ámen.

Vető István

Októberi számunk szerzői

Adam, Gottfried valláspedagógia professzor- Bécs
Csonkáné Szabó Magda lelkész – Bokod
Fabiny Tamás teológiai tanár – Budapest
Fabiny Tibor teológiai professzor – Budapest
Gabnai Sándor s. lelkész – Sopron
Gerőfi Gyuláné lelkész – Budapest
Koczorné Heinemann Ildikó lelkész – Dabas-Gyón
Magassy Sándorné lelkész – Szentendre
Nagy Gyula ny. püspök - Budapest
Schermann Gábor lelkész – Kemeneshőgyész
Szakács Tamás lelkész, fizikus – Aszód
Szebik Imre püspök – Budapest
Szeverényi János esperes – Budapest
Vető István esperes – Alsóság
Zügn Tamás lelkész – Sopron
Zsugyel Adél teológiai hallgató - Budapest
Cikket vettünk át a Der Auftrag c. tanulmányfüzetből

A fotók szeptemberi számunk Finta Gergely: Egy svédországi tanulmányút tapasztalatai c. cikkéhez tartoznak.
Technikai hiba miatt közöljük e számunkban, a Szerző és Olvasóink szíves elnézését kérve.

- A képeken a lundi dóm,

- a szolgálattevők kivonulása a malmői St. Andreas templomból (Fehér Károly felvételei) láthatók

